

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

'Αγάπα γιὰ νὰ ζήσῃς.

ζῆσε γιὰ ν' ἀγαπᾷς.

ΔΙΟΝ. ΣΟΛΩΜΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ΤΕΥΧΟΣ 80

ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1970

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 10.30 — 12.30)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ἀδ. 50 δεμ.	70
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
Th. Pascal	Ἡ θεοσοφία εἰς ὀλίγα κεφάλαια	10
J. van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορία	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	30
»	Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς	30
∴ ∴	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931 - 34 ἕκαστ.	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος	70
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρὰ)	70
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἀδ. 45 δεμ.	65
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἀδ.25 δ.	40
»	Μ ε λ ε τ ή μ α τ α ἀδ. 40 δεμ.	60
»	Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἀδ. 50 δεμ.	70
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	70
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1960, 61, 63, 64, 65, 66, 69 χαρτόδετοι ἕκαστος δρχ. 60.

«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ ἐτῶν 1956 - 1957 - 1958 χρυσόδετον 70

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» 60

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητής ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 15ον ✱ Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1970 ✱ ΤΕΥΧΟΣ 80

Σοφία τῶν αἰώνων

Ὅσα νεμεσᾷς τῷ πλησίον, αὐτὸς μὴ ποίει.

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Ὃ μισεῖς, μηδενὶ ποιήσῃς.

ΤΩΒΙΤ (Παλ. Διαθ. 4, 15)

Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

ΙΗΣΟΥΣ (κατὰ Ματθ. 19, 19)

Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς.

ΙΗΣΟΥΣ (κατὰ Ματθ. 7, 12)

Εἴθε ἡ ἀγάπη νὰ πρωτοστατῇ παντὸς λόγου καὶ παντὸς ἔργου ὑμῶν. Μὴ λησμονῆτε οὐδέποτε τὸ γνωμικὸν «Ὃ σὺ μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς». Κατανοήσατε, πρὸς τούτοις, καὶ ἕτερον παράγγελμα: «Πρᾶττε εἰς τοὺς ἄλλους πᾶν ὅ,τι καλὸν ἐπιθυμεῖς καὶ οὗτοι νὰ πράττουν εἰς σέ».

(ΤΥΠΙΚΟΝ μυήσεως εἰς τὸν Α΄ βαθμὸν τοῦ Τέκτονισμοῦ)

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

Μιλάει ὁ Ἀστροναύτης

Βλέπω ἀπ᾽ τὸ φινιστρίνι τὸ φεγγάρι.
Θἆναι μακριὰ χιλιόμετρα ἑκατό.
Μοιάζει ξερὸ καὶ σκοῦρο, δίχως χάρη.
Τσιμέντο ἀπελπισμένο καὶ φριχτό!

Πέθανε τὸ φεγγάρι, ποὺ τὸ ὑμνοῦσαν
τρανοὶ ποιητὲς μὲ λόγια ἐρωτικά.
Τὸ ζώνει ἀπελπισία. Θὰ τὸ μισοῦσαν
ἂν τὸ γνωρίζανε πραγματικά.

Κ᾽ ἐρχόμαστε δῶ πάνω ἀπ᾽ τὴ γλυκειά μας,
τὴν ὄμορφη καὶ καρπερὴ μας γῆ,
ποὺ μὲ χαρὲς γιομίζει τὴν καρδιά μας
κι ὅλα μᾶς τὰ χαρίζει μὲ σιγή.

Χρυσάφι ἀμέτρητο πετιέται τώρα
γιὰ τοῦτο τὸ τσιμέντο τὸ φριχτὸ
καὶ σβύνουνε στὴ γῆς τὴν ἴδιαν ὥρα
ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν πεῖνα ἢ πυρετό!

Κι ἀκόμα κ᾽ ἡ κατάρα τοῦ πολέμου
τρελλαίνει τὴν ἀνθρώπινη γενιὰ
ποὺ κόπους καὶ παρᾶ ξοδεύει — Θέ μου!
γιὰ ν᾽ ἀποχτήσει τ᾽ ὄνομα φονιᾶ!

Κοιτάζω ἀπελπισμένα τὸ φεγγάρι
καὶ μαῦρες σκέψεις μοῦρχονται κι ὀργή...
Ἄχ! νἆδινεν ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴ χάρη:
νὰ σκεφτοῦμε τὸν Ἄνθρωπο, τὴ Γῆ.

ΑΠΟ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

Ἡ Ἀρόη

Τοῦ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ἡ Ἀρόη, παναρχαία μικρὴ πόλις, τοποθετεῖται ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερα ἡ ἀκρόπολις καὶ τὸ φρούριο τῶν Πατρῶν. Πληροφορίες ἱστορικὲς δὲν ὑπάρχουν. Εὑρισκόμεθα σὲ χρόνους προϊστορικούς. Ὅ,τι γνωρίζομε γιὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους προέρχεται ἀπὸ προφορικὲς παραδόσεις, ποὺ ἔφθασαν στὰ χρόνια μας ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Λίγες ἀκόμη πληροφορίες προέρχονται ἀπὸ εὑρήματα ἀρχαιολογικὰ τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἀπὸ τὶς πηγὲς λοιπὸν αὐτὲς γνωρίζομε ὅτι ἡ σημερινὴ Ἀχαΐα, ὁ νομὸς δηλαδή, κατὰ τὰ Πελασγικὰ χρόνια εἶχε τὸ ὄνομα Αἰγιαλός, δηλ., ἀκρογιαλιὰ ἢ καὶ Αἰγιαλεία.

Ὅταν, γύρω στὸ 1400 π.Χ. κατέλαβαν τὸν Αἰγιαλὸ οἱ Ἴωνες, ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀττική, εὑρίσκοντο σὲ ἀκμή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀρόη, καὶ δυὸ ἄλλες μικρὲς πόλεις τῆς περιοχῆς αὐτῆς: Ἡ Ἄνθεια, ποὺ τὴν τοποθετοῦν ἐκεῖ ποὺ εἶναι σήμερα τὸ χωριὸ

Ἡ μύησις τοῦ Τριπτολέμου διδασκάλου τοῦ ἱδρύσαντος τὴν Ἀρόη Εὐμήλου.

Ἐγλυκάδα καὶ ἡ Μεσᾶτις, ποὺ ἦτο κοντὰ στὴν σημερινὴ μονὴ τοῦ Γηροκομείου.

Τὶς τρεῖς αὐτὲς μικρὲς πόλεις

τὶς συνέδεε κοινὴ λατρεία. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν κοινὸ Ναὸ ποὺ εἶχαν ἀργότερα, τῆς Τρικλαρίας Ἀρτέμιδος, τῆς θεᾶς τῆς ἁγνότητος. Εἶχε ἡ θεὰ Ἄρτεμις ἐδῶ τὸ ἐπώνυμον τῆς Τρικλαρίας γιὰ νὰ καταδειχθῇ ὅτι τὸ Ἱερὸν της ἀνῆκε σὲ τρεῖς κλήρους, δηλαδὴ σὲ τρεῖς περιφέρειες τῶν τριῶν μικρῶν πόλεων ποὺ ἀνεφέραμε. Ὁ Ναὸς αὐτὸς τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος τοποθετεῖται κάπου κοντὰ στὰ σημερινὰ Σιχαινά.

Οἱ Ἴωνες ποὺ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ ἔζησαν εἰρηνικὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονες Πελασγοὺς περίπου τρεῖς αἰῶνες. Ἡ περιοχὴ μάλιστα εἶχε λάβει τὸν καιρὸν ἐκεῖνο τὸ ὄνομα Ἰωνία. Γύρω ὅμως στὰ 1100 κατέβηκαν ἀπὸ τὸν Βορρᾶ οἱ Δωριεῖς, φυλὴ ἑλληνική.

Ἡ κάθοδος αὐτῶν, καθὼς εἶναι γνωστόν, ἔφερε μιὰ γενικὴ ἀναστάτωσι ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ξέφυγε καὶ ἡ περιοχὴ αὐτή. Οἱ Δωριεῖς δὲν ἦλθαν βέβαια ἐδῶ, ἀλλὰ ἔδιωξαν τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Λακεδαίμονα, κι' ἐκεῖνοι κατέφυγαν κοντὰ στοὺς Ἴωνες τοῦ τόπου τούτου, τοῦ ἄλλοτε Αἰγιαλοῦ. Οἱ σχέσεις ὅμως Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων δὲν στάθηκαν εἰρηνικές. Ἐπεκράτησαν στὸ τέλος οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἔδιωξαν τοὺς Ἴωνας, ἡ δὲ χώρα τῆς Ἰωνίας πῆρε τὸ ὄνομα Ἀχαΐα, ποὺ τὸ διατηρεῖ καὶ σήμερα.

Ὁ Πατρεύς, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἀχαιῶν, συνεκέντρωσε τοὺς Ἀχαιοὺς ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὴν Ἄνθεια καὶ τὴν Μεσάτιδα καὶ τοὺς ἔφερε ὅλους γύρω ἀπὸ τὴν Ἀρόη, τὴν ὁποία ὠνόμασε «Πάτραι» ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Ὁ Παυσανίας στὰ «Ἀχαϊκα» γράφει σχετικά: «Ὅταν ἀργότερον οἱ Ἀχαιοὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἴωνας, ὁ Πατρεὺς ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ κατοικήσουν εἰς τὴν Ἄνθειαν καὶ τὴν Μεσάτιδα, ἀλλὰ κατασκευάσας μεγαλύτερον τεῖχος πέριξ τῆς Ἀρόης, ὥστε νὰ περικλεισθῇ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἡ Ἀρόη, ὠνόμασε τὴν νέαν πόλιν, ἐκ τοῦ ὀνόματός του, Πάτραι».

★

Παρεθέσαμε τὶς πληροφορίες αὐτὲς γιὰ νὰ τοποθετήσωμε κάπως χρονικὰ τὸ θέμα μας γιὰ νὰ ἐξετάσωμε, ἔτσι πιὸ ἄνετα, τοὺς σχετικοὺς μύθους, ποὺ εἶναι γνωστοὶ γιὰ τὴν Ἀρόη καὶ τὴν σημασία της. Παρουσιάζουν πολὺ ἐνδιαφέρον, διότι ἀπ' αὐτοὺς φανερώνεται ὅτι ἡ Ἀρόη ὑπῆρξε πανάρχαιο κέντρο μυητικό.

Κατὰ τὸν μῦθο λοιπόν, ἱδρυτὴς τῆς Ἀρόης ὑπῆρξεν ὁ Εὔμηλος, ὁ ὁποῖος ἦτο αὐτόχθων. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Τριπτολέμου τῆς Ἐλευσῖνος στὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν παράδοσι, ἡ θεὰ Δήμητρα εἶχε διδάξει τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Κατὰ ἕναν ἄλλο μῦθο, ὁ Τριπτόλεμος ἐπάνω σὲ ἅρμα χρυσό, ποὺ ἐσύρετο ἀπὸ δυὸ ὄφεις πτερωτούς, καλλιεργοῦσε τὴν γῆ καὶ ἔσπειρε τὸν σῖτο.

Ὁ Παυσανίας γράφει στὰ «Ἀττικά» του σχετικά, ποὺ τὰ ἀναφέρει ὅμως σὰν γεγονότα ἱστορικά, ἐνῶ εἶναι διηγήσεις ἀλληγορι-

κές: «Οἱ γνωρίζοντες τὴν ἀρχαιοτάτην ἱστορίαν τῶν Πατρέων λέγουν ὅτι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν κατώκησε πρῶτος ὁ αὐτόχθων Εὔμηλος, βασιλεὺς μικροῦ ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Ὅταν ὁ Τριπτόλεμος ἦλθεν ἐξ Ἀττικῆς εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ὁ Εὔμηλος ἔλαβεν ἀπ' αὐτὸν τὸν ἥμερον καρπὸν (τὸν σῖτον), καὶ ἀφοῦ ἔμαθε παρ' αὐτοῦ νὰ κτίζῃ πόλεις, ἔκτισε μίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Ἀρόην, ἐξ αἰτίας τῆς ἀροτριώσεως τῆς γῆς».

Ὁ Τριπτόλεμος εἶναι ὁ θεῖος καλλιεργητής, ὁ μεγάλος Μυσταγωγός. (τρὶς, πολέω= ἀροτριῶ). Ἡ ἀλληγορικὴ εἰκόνα, ποὺ τὸν παριστάνει ἐπάνω σὲ ἅρμα χρυσό, νὰ τὸ σύρουν δύο ὄφεις πτερωτοί, εἶναι πολὺ εὔγλωττη.

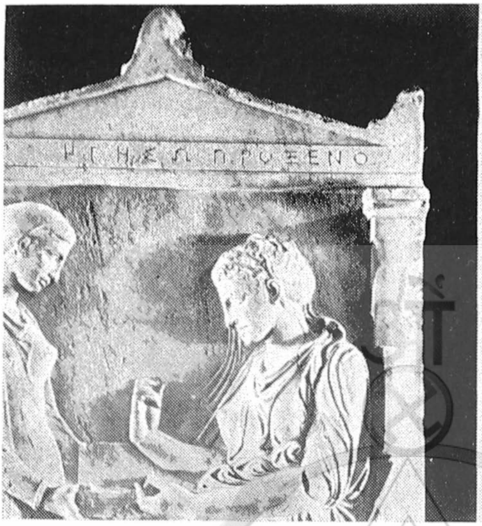
Τοῦ Τριπτολέμου μαθητὴς ὑπῆρξε ὁ Εὔμηλος, ποὺ ἵδρυσε τὴν Ἀρόη. Ἡ λέξις Ἀρόη προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα Ἀρόω, ποὺ σημαίνει ἀροτριῶ, καλλιεργῶ τὴν γῆ. Τὴν καλλιεργουμένη γῆ λοιπὸν σημαίνει ἡ λέξις. Εἶναι μεταφορικὴ ἔκφρασις, δηλοῦσα τὰ Μυστήρια μέσα στὰ ὁποῖα καλλιεργεῖται ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ γίνῃ κάποτε μύστης. Καὶ ἡ λέξις Εὔμηλος ἀπὸ τὴν ἐτυμολογία της μᾶς λέγει πολλά. Μῆλον εἶναι τὸ πρόβατο, Εὔμηλος δὲ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει καλὰ πρόβατα. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ποιμαίνει τὶς ψυχές. Εἶναι ὁ Μυσταγωγός. Κατὰ τὸν μῦθο λοιπόν, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἵδρυσε τὴν Ἀρόη, ποὺ ἵδρυσε δηλαδὴ τὰ Μυστήρια τῆς περιοχῆς ἐκείνης.

Σὲ συνέχεια πρὸς αὐτὰ ὁ Παυσανίας μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι: «Ὁ Τριπτόλεμος μαζὶ μὲ τὸν Εὔμηλον ἔκτισαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν Ἄνθειαν, δώσαντες εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐμήλου Ἀνθεία. Μεταξὺ τῆς Ἀρόης καὶ τῆς Ἀνθείας ἐκτίσθη καὶ τρίτη πόλις, ἡ Μεσᾶτις». Ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι καὶ στὴν Ἄνθεια ὑπῆρξαν Μυστήρια.

Ὁ Παυσανίας μᾶς δίδει ἀκόμη τὴν πληροφορία ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν τῆς ἐποχῆς του ἔλεγαν ὅτι κατὰ τὴν παράδοσι, στὴν Μεσάτιν ἀνετράφη ὁ Διόνυσος. Εἶναι καὶ τοῦτο μιὰ ἔκφρασις ἀλληγορική, ποὺ σημαίνει ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε κάποτε ἱερόν, τοῦ Διονύσου.

Ὅλες αὐτὲς οἱ παραδόσεις, γιὰ τὶς τρεῖς μικρὲς πόλεις, ἀφοροῦν τὰ προϊστορικὰ χρόνια, τότε ποὺ ἡ χώρα ἐλέγετο Αἰγιαλὸς καὶ τὴν κατοικοῦσαν Πελασγοί. Ἦταν τότε ἡ ἐποχὴ τῶν «παλαιῶν» τοῦ Πλάτωνος, ποὺ οἰκοῦσαν «ἐγγύτερον θεῶν».

Αὐτὰ καὶ ἄλλα ἤκουσα γιὰ τὴν Ἀρόη καὶ τὸν Εὔμηλο, ὅταν μιὰ μέρα τοῦ χειμῶνα ποὺ πέρασε βρέθηκα στὴν Πάτρα, στὴν ὄμορφη πολιτεία μὲ τὴν εὐγενικιὰ κοινωνία της. Στὴν πόλι μὲ τὴν ὁποία τόσες μὲ συνδέουν ἀναμνήσεις. Ξένος τώρα πλέον, μέσα ὅμως σ' ἕναν κύκλο ἀνθρώπων καλλιεργημένων, ποὺ μοῦ εἶναι πολὺ ἀγαπητοί. Γι' ἀνάμνησι λοιπόν, γι' ἀντίδωρο θὰ ἔλεγα, στὴν καλωσύνη τους, ἀφιερώνω τὶς γραμμὲς τοῦ σημερινοῦ μου ἄρθρου στὸν φίλο μας «Ἰλισό».

'Ηγησώ, κορη Προξενου.

Στηλη τοῦ 'Αποχαιρετισμοῦ.

ΑΤΤΙΚΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ

'Υπὸ ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΙΒΟΥ

Κάθε στήλη καὶ μιὰ ἱστορία. Ἕνα μικρὸ ἄγνωστο δράμα παιγμένο στὸ μεγάλο θέατρο τῆς ζωῆς ἐδῶ καὶ δυόμισυ περίπου χιλιάδες χρόνια. Ἐπιθυμίες καὶ πάθη, χαρὲς καὶ συγκρούσεις καὶ λύπες, ὅλος ὁ ζεστός, ἀνάκατος παλμὸς τοῦ παράξενου παιχνιδιοῦ, τοῦ ὀνείρου ποὺ λέγεται ζωή. Καὶ ξαφνικὰ τὸ ἀνεξήγητο, τὸ συγκλονιστικὸ κι' ἀνεπανόρθωτο γεγονὸς ποὺ λέγεται θάνατος. Τὸ νῆμα τοῦ παιχνιδιοῦ ποὺ κόβεται γιὰ κάποιον, τ' ὄνειρο ποὺ διαλύεται. Χτυπημένος ἀπ' τὸ χέρι ἀδυσώπητης εἱμαρμένης, κείτεται τώρα ἐκεῖ, ξένος καὶ μακρυνός, ἕτοιμος γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι τοῦ ἀγνώστου, μπρὸς στὰ ἀπελπισμένα βλέμματα αὐτῶν ποὺ ἦταν ἀγαπημένοι, ἄρρηκτα ἑνωμένοι μαζύ του μὲ τὰ ἱερὰ δεσμὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ γάμου. Καὶ τίποτε, οὔτε ὁ σπαραγμός τους, οὔτε οἱ παρακλήσεις κι' οἱ θρῆνοι τους, μποροῦν νὰ τὸν κρατήσουν, νὰ τὸν γυρίσουν πίσω κοντά τους.

Ἱστορίες παντοτεινές, ἱστορίες ἀρχαῖες ὅσο καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος, ποὺ θὰ εἶχαν ἀφανισθῆ μὲς τὴν ἴδια τὴν ἐποχή τους. Μὰ ἦλθε τὸ μεγάλο θαῦμα τῆς τέχνης νὰ τὶς κρατήση, νὰ τὶς κάνη νὰ ξεπεράσουν τὴ φθορὰ καὶ τὸ χρόνο, νὰ ἐπιζήσουν μέσα ἀπὸ τὶς χιλιετηρίδες καὶ νὰ φθάσουν ἐμπρός μας νέες κι' ἀμά-

ραντες, παλλόμενες ἀπὸ τὴν ἀλλοτινή τους ζωντάνια, ἀπὸ τὸ ζεστὸ καὶ ἁγνὸ αἴσθημά τους.

★

Βαρειὰ κι' ὑποβλητικὴ ἡ παρουσία τοῦ θανάτου ἁπλώνεται μέσα στὶς αἴθουσες τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ποὺ στεγάζουν τὰ Ἀττικὰ Ἐπιτύμβια. Τὴν πρώτη αἴθουσα μὲ τὶς πρώϊμες ἐπιτύμβιες στῆλες τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰῶνα, τὶς στενὲς κι' ἁπλὲς, γεμάτες πνευματικὴ λιτότητα κι' αὐστηρότητα, τὴ δεύτερη μὲ τὰ κλασσικὰ ἐπιτύμβια τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰῶνα, τὰ ἐξελιγμένα τώρα σὲ μικροὺς ναΐσκους, μὲ παραστάδες, ἀέτωμα καὶ ἁρμονικὲς ἐξώγλυφες συνθέσεις, τὴν αἴθουσα τοῦ «Διαδουμένου» (Ἀπόλλωνα;), τὸν ἐσωτερικὸ κῆπο, καθὼς καὶ τὶς ἄλλες δύο αἴθουσες μὲ τὰ ἐπιτύμβια τοῦ 4ου αἰῶνα.

Γύρω στὸ 500 π.Χ., σύμφωνα μὲ κάποιον ἀπαγορευτικὸ νόμο, ἡ συνήθεια τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν στὴν Ἀθήνα ἔχει διακοπῆ. Γιὰ νὰ ξαναρχίση πάλι μόνον ἀπὸ τὸ 440 καὶ ἔπειτα καὶ νὰ σβύση στὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνα μὲ τὴν ὑποδούλωση τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐπιτύμβια αὐτά, καθὼς κι' ἐκεῖνες οἱ ψιλόλιγνες μαρμάρινες λήκυθοι οἱ λεγόμενες «Λουτροφόροι» μὲ τὶς περίτεχνες γλυπτὲς παραστάσεις, βρισκόταν ἄλλοτε στὸ γνωστὸ ἀθηναϊκὸ νεκροταφεῖο τοῦ Κεραμεικοῦ ἢ σὲ ἄλλες τοποθεσίες ἔξω ἀπὸ τὶς πύλες τῆς πόλης, καθὼς καί στὰ νεκροταφεῖα τῶν Δήμων τῆς Ἀττικῆς.

Ἐλάχιστα διατηρημένα σὲ καλὴ κατάσταση, τὰ περισσότερα βαρειὰ ἀκρωτηριασμένα καὶ μὲ κατεστραμμένη τὴ γλυπτὴ ἐπιφάνεια, βρέθηκαν κατὰ καιροὺς σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ, καθὼς καὶ στὰ περίχωρα τῆς Ἀττικῆς.

★

Οἱ μεγάλες, οἱ ἐπίσημες ὧρες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς οἰκογένειας, ἱστορημένες ἐπάνω στὸ μάρμαρο ἢ τὴν πέτρα μὲ τὴν ἐμπνευσμένη δύναμη κορυφαίων τεχνιτῶν τῆς ἐποχῆς, ἢ ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἁπλῆ εὐαισθησία καὶ τὴν ἀνθρώπινη ζεστασιά κοινῶν μαρμαρογλύφων ἐπάνω σὲ παλαιότερα φημισμένα πρωτότυπα.

Ἕνα συγκινητικὸ ξετύλιγμα τῆς ἀττικῆς ζωῆς τῶν χρόνων τῆς μεγάλης ἀκμῆς, ποὺ μὲ τὸ πρῶτο βλέμμα μᾶς παρασύρει, μᾶς κατακτᾶ καὶ μᾶς γοητεύει. Ταυτιζόμαστε μὲ τὰ πρόσωπα αὐτὰ ποὺ ἔζησαν καὶ πέθαναν ἐδῶ καὶ δυόμισυ χιλιάδες χρόνια, ζοῦμε τὸ δρᾶμα τους, τὴ συντριβή τους μπρὸς στὸ ἀνεξήγητο μυστήριο τοῦ θανάτου, τὶς μεταφυσικές τους πίστεις καὶ ἐλπίδες.

Εὐγενικὲς ἀττικὲς μορφές. Κόσμος βαθειὰ διαποτισμένος μὲ τὴν αἴσθηση τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ὡραίου ἀπὸ τὴν καθημερινή του συμβίωση μὲ τί; θεότητες, τὶς χάριτες καὶ τὶς Μοῦσες. Ἁβρὲς Ἀθηναῖες κόρες μὲς στὴν ἀνθισμένη νεότητά τους, ἐπιβλητικὲς δέσποινες μὲς στὴν ἀπέριττη κομψότητά τους, ἔφηβοι καὶ νέοι μὲ φυσικὴ ὀμορφιὰ καὶ δύναμη ἰσοζυγισμένη μὲ τὴ χάρη

καὶ τὴν πνευματικότητα τῆς μορφῆς. Ὥριμοι ἄνδρες μὲ σοβαρὴ ἔκφραση περισυλλογῆς καὶ σεβάσμιοι γέροντες μὲ τὸ βάρος τῶν χρόνων στὰ κυρτωμένα τους σώματα, τὸ βάρος τῆς πείρας στὰ βαθουλωμένα μάτια τους, στὰ σκαμμένα τους πρόσωπα Παρόντες στὶς μεγάλες ὧρες τῆς οἰκογένειας οἱ ἀφοσιωμένοι ὑπηρέτες, μὲ τὴν ὀδύνη διάχυτη στὰ πρόσωπά τους, οἱ νεαρὲς θεραπαινίδες γεμάτες στοργικὲς φροντίδες καὶ συμπαράσταση.

Παρόντα ἀκόμη καὶ κάποια ζῶα κατοικίδια, σὲ στάση ἐνστικτώδους κατανόησης καὶ συμμετοχῆς στὰ συμβαίνοντα.

Καὶ ὀνόματα, ὀνόματα χαραγμένα στὴν πέτρα, μισοσβυσμένα, μικρὰ ἁπλοϊκὰ ἐπιγράμματα: «Φιλοκλῆς Δικαίου—Δίκαιος Φιλοκλέους». «Ἐνθάδε Ἀρίστυλλα κεῖται, παῖς Ἀριστίωνός τε καὶ Ροδίλλης, σώφρων γ' ὦ θύγατερ». Νάτη ἡ μικρὴ Ἀρίστυλλα μ' ἕνα πουλὶ στὸ ἕνα της χέρι, μὲ τὸ ἄλλο χαιρετίζοντας τὴ μητέρα της. Ἡ Χαιρεστράτη μὲ τὸν νεαρὸ ἀδελφό της Λύσσανδρο, ἡ Μνησαγόρα μὲ τὸν μικρὸ Νικοχάρη, ἡ φτωχὴ Ἡδίστη, ὁ ναύτης Εὐδημίδης. Στὴ δροσιὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κήπου ἡ Καλλιστώ, ὁ μικρὸς Θεοκλῆς μὲ τὸν σκύλο του, ὁ ἀθλητὴς Ἀριστίων μὲ τὸν μικρό του δοῦλο, ἡ νεαρὰ Χορηγὶς Χορηγίωνος, ἡ Μύννιον Χαιρεστράτου... —

«Ἡγησὼ Προξένου». Δυόμισυ χιλιάδες χρόνια μέσα στὴ μοναξιὰ καὶ τὴ μαρμάρινη σιωπὴ ν' ἀναθυμᾶσαι τὸ λαμπρὸ ἄστρο τῆς ζωῆς σου, πιὸ λαμπρὸ ἀπ' ὅλα τ' ἀκριβὰ κοσμήματά σου. Ἀπέναντι ἡ φιλάρεσκη Μίκα, μ' ἕναν καθρέφτη στὸ χέρι, χαιρετίζοντας τὸν ἄνδρα της, τὸν ὄμορφο Δίωνα. Ἡ Θρασίκλεια, ἡ Ἀμεινόκλεια, ἡ Φαιναρέτη, ὁ Κτησίλαος μὲ τὴ Θεανώ, ὁ Δημοκλείδης, ἡ θεόμορφη Μελίτη, ἡ γλυκύτατη Πολυξένη: «Πένθος Κουριδίῳ τε πόσι καὶ μητρὶ λιποῦσα καὶ πατρὶ τῷ φύσαντι, Πολυξένα ἐνθάδε κεῖται».

Ὀνόματα καὶ μορφές. Μιὰ λεπτὴ αἰσθαντικὴ μορφὴ ποιήτριας μὲ τοὺς κυλίνδρους τῶν ποιημάτων της, ἕνας ἱερέας μὲ τὴ μάχαιρα τῶν θυσιῶν, μιὰ χορεύτρια μὲ τὰ κρόταλα στὰ χέρια. Ἀθλητὲς στὴν παλαίστρα μὲ τὴ συλεγγίδα καὶ τὸν ἀρίβαλλο, μικροὶ γυμνοὶ δοῦλοι μὲ θλιμμένη ὄψη, νεαρὲς θεραπαινίδες μὲ τὸν βαρβαρικὸ χιτῶνα, Σκύθες τοξότες καὶ πολεμιστές, ὁπλίτες καὶ ἱππεῖς, ποὺ μεθυσμένοι ἀπὸ τὸ ὅραμα τῆς νίκης, ἔχυσαν τὸ ζεστό τους αἷμα σὲ κάποια μάχη, ἐκεῖ στὴν Κορώνεια ἢ τὴν Κόρινθο. Ἕνας κόσμος ὁλόκληρος ἀκινητοποιημένος, ἕνας ἄλλος ἀναστατωμένος μὲς στὴν καθημερινή του ζωή, μπρὸς στὸ μεγάλο καὶ συγκλονιστικὸ γεγονός.

Στῆλες μικρές, ταπεινές, μ' ἕναν ἁπλὸ διάκοσμο ἀπὸ μιὰ ταινία ἢ ἕνα ἀνθέμιο, στῆλες πανύψηλες περίτεχνα διακοσμημένες, ἐπιτάφιοι λύκηθοι καὶ τεράστιες λουτροφόροι, ἐπιβλητικὰ ἀγάλματα καὶ πλούσια οἰκογενειακὰ μνημεῖα.

Μορφὲς ἐξωραϊσμένες μὲς στὴ νεκρικὴ γαλήνη καὶ ἐξαΰλωση,

ἢ μέσα στὸ εὐγενικὸ συγκρατημένο τους πένθος. Καμμιὰ ὑπερβολική, ἄγρια σκηνὴ ἀλλοφροσύνης ἢ ἔκρηξη ἀσυγκράτητης ἀπελπισίας. Ἀττικὴ εὐγένεια καὶ μέτρο, ἀξιοπρέπεια καὶ μεγαλωσύνη ψυχῆς. Μέσα στὸ βάθος τοῦ βλέμματος ὅλος ὁ ἄρρητος πόνος γιὰ τὸν σκληρὸ ἀποχωρισμό, ἡ βαθειὰ συμπόνια γιὰ τὸ πάθημα τοῦ ἀγαπημένου προσώπου, ἡ σιωπηλὴ ἐγκαρτέρηση, ἡ μεταφυσικὴ ἐλπίδα, ἢ πίστη. Στὴ στάση μὲ τὸ ἐλαφρὸ σκύψιμο τοῦ κεφαλιοῦ ἡ ὑποταγὴ στοὺς θεικοὺς νόμους, ἡ βαθειὰ θρησκευτικότητα, ὁ σεβασμὸς καὶ τὸ δέος μπρὸς στὶς ἄγνωστες βουλὲς τῆς Εἱμαρμένης.

Καὶ ἀποχαιρετισμοί, ἀποχαιρετισμοὶ σὰν γιὰ ἕνα μακρυνό, μεγάλο ταξίδι. Δεξιώσεις νέων συζύγων μὲ τὸ σμίξιμο τῶν βλεμμάτων. Ἀποχαιρετισμοὶ γονιῶν καὶ παιδιῶν καὶ ἀδελφῶν μὲ τ' ἁπλωμένα χέρια, μὲ τὴν προσφορὰ ἑνὸς συμβολικοῦ δώρου, μ' ἕνα στοργικὸ χάδι ἐπάνω στὰ μαλλιὰ ἢ κάτω ἀπὸ τὸ σαγόνι. Καὶ ὑποσχέσεις, ἐλπίδες... Θὰ ξανασυναντηθοῦν ἄραγε κάπου οἱ ἀγαπημένοι, θὰ ξαναζήσουν μαζὺ ἐκεῖ πάνω σὲ κάποιους φωτεινοὺς Ἠλύσιους τόπους;

«Ὄνειρο ἡ ζωή, ὄνειρο ὀνείρου ὁ θάνατος». Οἱ νεκροί εἶναι ἐδῶ παρόντες, τριγυρισμένοι ἀπ' τοὺς ζωντανούς. Θεϊκὰ ὡραῖοι πολλὲς φορές, ἀσυνήθιστα μεγάλοι, σὰν ἀφηρωισμένοι. Γαλήνιοι μὲς στὴ νεκρικὴ ἀπομόνωση, μὲ μιὰ πικρία διάχυτη στὴν ὄψη γιὰ τὸ χαμένο φῶς τῆς ζωῆς, χωρὶς σωματικὴ δύναμη, μὲ λυμένα τὰ μέλη σὰν λιπόθυμοι, γι' αὐτὸ καὶ καθισμένοι συχνὰ ἐπάνω σὲ κομψοὺς δίφρους ἢ καθέδρες, μὲ μάτια ποὺ βασίλεψαν πίσω ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἢ ἀνοιγμένα ἐκστατικὰ πρὸς ἕναν ἄλλον κόσμο, καταυγασμένα ἀπὸ νέο φῶς. Θέλουν, μὰ δὲν μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν. Σὰν ἕνα πέπλο νὰ ἔχη παρεμβληθῆ, ἕνα παραπέτασμα, καὶ τοὺς φράζει τὴν ποθητὴ ἐπικοινωνία. Εἶναι τόσο κοντὰ οἱ δυὸ ὄχθες τοῦ Ἀχέροντα, ἀλλὰ καμμιὰ φωνή, κανένας ἦχος ἀπὸ τὴν μιὰν ὄχθη ὣς τὴν ἄλλη.

Συχνὰ ἕνα διάφανο πέπλο, ἡ καλύπτρα, ἐπάνω στὸ κεφάλι, ἢ τὸ ἱμάτιο ἀνασηκωμένο ὥς τὸ κεφάλι, ὑποδηλώνει τὴ νεκρικὴ αὐτὴ ἀπομόνωση. Οἱ νεκροὶ κρατοῦν ἢ δέχονται ἀντικείμενα ποὺ τοὺς ἦταν ἀγαπητὰ κι' ἀπαραίτητα στὴν καθημερινή τους ζωή. Μιὰ πυξίδα μὲ κοσμήματα ἢ ἕναν καθρέπτη οἱ νέες γυναῖκες, παιχνίδια τὰ μικρὰ παιδιά. Μιὰ ἀναπαράσταση ἴσως τῆς πίστης ἀνάμεσα στὸ λαὸ ὅτι ἡ ψυχὴ μένει γιὰ καιρὸ μετὰ τὸ θάνατο προσκολλημένη στὶς γήϊνες ἐπιθυμίες καὶ συνήθειες. Ἄλλοτε πάλι κρατοῦν στὸ χέρι ἢ παίρνουν ἕνα πουλί, πιθανὸς συμβολισμὸς τῆς ἀπελευθερωμένης ψυχῆς, ἢ ἕναν καρπό, ρόδι ἢ μῆλο, ἢ ἕνα ἄνθος, σὰν μιὰ ὑπόσχεση ἀναβίωσης κι' ἀναγέννησης.

Καὶ παντοῦ νεκρικὲς ταινίες, βαμμένες ἄλλοτε στὸ χρῶμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνάστασης, χρυσᾶ ἀποθεωτικὰ στεφάνια καὶ ἄνθινες γιρλάντες, ρόδακες, ἄνθη

λωτοῦ, ἄκανθες καὶ ἀνθέμια καὶ δένδρα συμβολικά, περιστέρια, ζῶα ἐραλδικά, γρύπες καὶ λέοντες, σφίγγες, φτερωτὲς σειρῆνες, μοιρολογῆτρες, σάτυροι καὶ ἐρωτιδεῖς.

Ἐπάνω στὶς κομψὲς μακρόλαιμες λουτροφόρες (τὸ ὕψος τους φθάνει κάποτε σχεδὸν τὰ δύο μέτρα) θαυμάσιες ὑπερβατικὲς παραστάσεις: Ὁ ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς μὲ τὰ φτερωτὰ πόδια ποὺ ὁδηγεῖ τὴ νεαρὴ νεκρή, σκεπασμένη ὥς τὸ κεφάλι μὲ τὸ ἱμάτιο στὶς ὄχθες τοῦ Ἀχέρωντα. Σ' ἄλλη λουτροφόρο ἡ νεκρὴ κρατεῖ εὐλαβικὰ τὸ μῆλο ποὺ ἔδρεψε γι' αὐτὴν ἕνας νέος μέσα ἀπὸ τὸν κῆπο τῶν Ἑσπερίδων, κι' ἀλλοῦ ἀπόκοσμες, ἐξαϋλωμένες γυναικεῖες μορφὲς ὑποδέχονται ἀποθεωμένους πολεμιστὲς στὴ φωτολουσμένη χώρα τῶν Ἠλυσίων.

Ἡ Λουτροφόρος ἦταν ἡ ὑδρία μὲ τὸ νερὸ τοῦ νεκρικοῦ λουτροῦ καὶ στηνόταν στὸν τάφο τῶν νέων, ἀνδρῶν καὶ κοριτσιῶν, ποὺ πέθαιναν ἀνύμφευτοι, πιθανὸ λείψανο ἑνὸς παλαιοῦ εἰκονικοῦ γάμου τῶν ἀνύμφευτων νεκρῶν.

★

Δυόμισυ χιλιάδες χρόνια! Κυλοῦσε σὰν εὐτυχισμένο ὄνειρο ἡ ζωή σας κάτω ἀπ' τὸ ἀττικὸ φῶς. Οἱ μέρες σας ἔφευγαν ἀνάλαφρες μαζὺ μὲ τὶς ἀττικὲς αὖρες, **ὥσπου** ἕνα χέρι **ἦλθε** κι' ἔκοψε τὸ τρυφερό σας ἄνθος. Μείνατε ἀπὸ τότε ἔτσι, μ' ἕνα ξάφνιασμα, μιὰν ἀπορία πάνω στὰ πετρωμένα χείλη σας, ἕνα ἐρωτηματικὸ ἀναπάντητο. Τὸ ἐρωτηματικὸ ὅλων τῶν νεκρῶν, ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Χαραγμένα ὡστόσο ἐπάνω στὴ πέτρα τὰ ὀνόματά σας, χιλιοδιαβασμένα, πάλλονται μὲ δύναμη μυστηριακὴ μέσα στὸ χῶρο, ἀνασυνθέτοντας κι' ἀνακαλῶντας πάλι στὴ ζωή, μέσα ἀπὸ τὶς χιλιετηρίδες, τὴ μακρυνὴ ὑπόστασή σας. Νέοι κι' ἀγέραστοι θὰ μένετε πάντα ἔτσι ἀνάμεσά μας, ἀνάμεσα ἀπ' τὸ πέρασμα τῶν γενεῶν, σὰν ἕνας φιλικὸς χαιρετισμὸς μέσα ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἕνας συμβολισμὸς κι' ἕνα προσκύνημα ἀλήθειας κι' ὀμορφιᾶς.

Θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανεὶς καὶ γιὰ σᾶς τοὺς στίχους ἐκείνους τοῦ **JOHN KEATS** ἀπὸ τὸ περίφημο ποίημά του, τὴν «Ὠδὴ σὲ μιὰν ἑλληνικὴ Ὑδρία»:

«When old age shall this generation waste,
Thou shalt remain, in midst of other woe.
Than ours, a friend to man, to whom thou say'st,
«Beauty is Truth, Truth beauty»-That is all.
Ye know on earth and all we need to know».

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ 149ην ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Ο ΑΓΓΛΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΕΛΛΕΫ

Ψάλτης καὶ ὑμνητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας πρὸ τοῦ Σολωμοῦ. Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ τῆς συζύγου του Μαρίας Σέλλεϋ πρὸς τὸν Ἀλέξ. Μαυροκορδᾶτον

Ὑπὸ Κ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ

Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα μόλις ἐτῶν ἀπέθανεν ὁ διάσημος Ἄγγλος λυρικὸς καὶ δραματικὸς ποιητὴς Σέλλεϋ, ὁ ὁποῖος ἠγάπησεν ὅσον ὀλίγοι τὴν κλασσικὴν Ἑλλάδα, ἐπροφήτευσε τὴν Ἀναγέννησιν αὐτῆς ὑμνήσας μὲ ἐνθουσιασμὸν δύο ἔτη πρὸ τοῦ Σολωμοῦ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐλευθερίαν καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ λάβῃ ὁ Βύρων τὴν ἀπόφασιν νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Χρέους ἑπομένως καὶ τιμῆς εὐλαβικὸν ἀφιέρωμα ἀποτελεῖ ἡ κατωτέρω «παρουσίασις» αὐτοῦ καὶ τῆς ἐξ ἴσου φίλης καὶ θαυμαστρίας τῆς Ἑλλάδος συζύγου αὐτοῦ Μαρίας.

Πέρσυ Σέλλεϋ

Ὁ Πέρσυ Μπὺς Σέλλεϋ ἐγεννήθη τὸ 1792 εἰς τὴν περιοχὴν τῆς κομητείας Σάσσεξ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ γονεῖς του ἦσαν πολὺ πλούσιοι. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐμελέτα καὶ ἠγάπα τοὺς κλασσικούς, ἔδειξε δὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καὶ πρὸς τὰς τολ-

μηράς - ἐπαναστατικάς θεωρίας τῶν Ἐγκυκλοπαιδικῶν. Κατά τὴν διάρκειαν τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ Κολλέγιον Ἦτον ἐδημοσίευσε (1811) ἔντυπον μὲ ἀντιθρησκευτικὸν περιεχόμενον καὶ διά τοῦτο ἀπεβλήθη τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης. Ἀτυχήσας εἰς τὸν πρῶτον γάμον του, ἐνυμφεύθη μετά τὸν θάνατον τῆς συζύγου του εἰς δεύτερον γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ φιλοσόφου καὶ μυθιστοριογράφου Γκόδουϊν Μαρίαν, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλην μόρφωσιν.

Ἀπὸ τοῦ 1818 ὁ Σέλλεϋ ἐγκατεστάθη διά λόγους ὑγείας εἰς τὴν Πίζαν τῆς Ἰταλίας, συνεδέθη δὲ διά στενῆς φιλίας μετά τοῦ λόρδου Βύρωνος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος διέμενεν ἐκεῖ μετά τοῦ θείου του Ἰ. Καρατζᾶ, Ἡγεμόνος ἕως τὸ 1818 τῆς Μολδοβλαχίας. Εἰς τὴν Ἰταλίαν παρέμεινεν ὁ Σέλλεϋ μετά τῆς συζύγου του μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου του (2 Ἰουλίου 1822). Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπεβιβάσθη τοῦ ἱστιοφόρου - γιὼτ «Ἄριελ» μεθ' ἑνὸς φίλου του καί, ἀψηφήσας τὴν κακοκαιρίαν ποὺ ἐπεκράτει εἰς τά ἀνοικτά τῆς Σπέτσιας, παρά τὸ Λιβόρνον, ἐπνίγη, ἀνατραπέντος τοῦ πλοιαρίου, τὸ δὲ πτῶμα του ἐξεβράσθη εἰς τὴν ἀκτὴν καὶ ἐκάη παρουσίᾳ καὶ τοῦ φίλου του Βύρωνος κατά τὸ ἀρχαῖον Ὁμηρικὸν — Ἑλληνικὸν ἔθιμον. Ἡ τέφρα του ἐναπετέθη εἰς τὸ προτεσταντικὸν Κοιμητήριον τῆς Ρώμης.

Εἰς Ἰταλίαν ὁ Σέλλεϋ ἔγραψε τά πλεῖστα ἐκ τῶν ἔργων του, ποιητικῶν καὶ πεζῶν. Δύο εἶναι τά κυριώτερα ἐκ τῶν ποιητικῶν ἔργων του, ὁ «Προμηθεὺς Λυόμενος» καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑλλάς». Ἀριστούργημα θεωρεῖται τὸ ἔμμετρον δρᾶμα του «Προμηθεὺς Λυόμενος» διά τὴν τελειοτάτην στιχουργίαν, τὴν ἁρμονίαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τά ὑψηλά νοήματα ποὺ ἀγκαλιάζουν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει καὶ τὴν φύσιν ἐν τῷ συνόλῳ της. Ἀριστουργηματικὸν ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ λυρικὸν μετά χοροῦ δρᾶμα του «Ἑλλάς», περὶ τοῦ ὁποίου θά ἀσχοληθῶμεν βέβαια ἐκτενέστερον κατωτέρω.

Τὸν ποιητὴν καὶ τὸ ποιητικὸν ἔργον του «Ἑλλάς» παρουσίασε πρῶτος εἰς τὸ εὐρὺ ἑλληνικὸν κοινὸν ὁ λεπταίσθητος — καὶ εἰς ἐμφάνισιν θαυμάσιος — φιλόλογος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιος Σωτηριάδης μὲ σχετικὸν δημοσίευμά του εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», 1923, σελ. 449—458. Τὸ χαρακτηρίζει προκαταβολικῶς ὁ Σωτηριάδης ὡς «Αἰσχύλειον δημιούργημα κατά τὴν σύλληψιν καὶ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν οἰκονομίαν καὶ τά νοήματα».

Ἀφορμὴν καὶ κίνητρον διά τὴν σύνθεσιν τοῦ μεγαλειώδους ποιήματος τοῦ Σέλλεϋ «Ἑλλάς» ἀπετέλεσεν ἡ ἀγάπη του βέβαια πρὸς τὴν κλασσικὴν

Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ὁ φιλικὸς δεσμός του πρὸς τὸν Μαυροκορδᾶτον. «Ἐκάμαμεν μίαν ἐξαιρετικῶς σπουδαίαν γνωριμίαν, ἔγραφε πρὸς φίλον του ὁ ποιητής, μὲ Ἕλληνα πρίγκιπα τελείως ἐντριβῆ εἰς τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν καὶ πλήρη ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος του. Ἡ Μαίρη (καὶ ἐννοοῦσε τὴν σύζυγόν του) σπουδάζει ἀπό τινος τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἀναγινώσκει τὴν «Ἀντιγόνην» μαζὶ μὲ τὸν σαρικοφόρον φίλον μας (τὸν Μαυροκορδᾶτον), εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὴ πάλιν, ἀποδίδουσα τὴν χάριν, δίδει μαθήματα Ἀγγλικῆς.

«Ὅλη ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου, ἔγραφεν ἐπίσης ὁ ποιητὴς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, εἶναι τώρα συγκεντρωμένη εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὰ συμβάντα τῶν τελευταίων μηνῶν (ἐννοεῖ τὰ ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις) δὲν τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι οἱ δοῦλοι εὔκολα θὰ γίνουν ἐλεύθεροι. Γνωρίζω ὅμως ἕνα Ἕλληνα κοσμούμενον ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα προσόντα τῆς γενναιότητος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς, τὸν πρίγκιπα Μαυροκορδᾶτον, καί, ἂν οἱ συμπατριῶται του τὸν ὁμοιάζουν, ὅλα θὰ ἀποβοῦν καλῶς».

Ὅταν ὁ Σέλλεϋ ἤκουσεν ἀναγινωσκομένην ἀπὸ τὸν Μαυροκορδᾶτον τὴν ὑψηλόφρονα προκήρυξιν τοῦ Ὑψηλάντου, ἡ ψυχή του ἐγέμισεν ἀπὸ φλόγας ἐνθουσιασμοῦ. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐγεννήθη εἰς τὸ πνεῦμα του «Ἡ Ἑλλάς». Παρήγγειλεν ἀμέσως εἰς τὸ Λονδῖνον νὰ τοῦ φιλοτεχνήσουν σφραγῖδα μὲ παράστασιν περιστερᾶς τανυούσης τὰς πτέρυγας, μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Μάντις εἴμ' ἐσθλῶν ἀγώνων», εἰλημμένην ἐκ τοῦ «Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ» τοῦ Σοφοκλέους (σ. 1080). Τὸν στίχον τοῦτον προέταξεν εἰς τὴν προμετωπίδα τοῦ δράματός του, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Μαυροκορδᾶτον.

Ὁ καθηγητὴς Σωτηριάδης ἐπιχειρεῖ σύντομον παρουσίασιν τοῦ δράματος καὶ γράφει ὅτι, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Σέλλεϋ ἔλεγεν, οἱ «Πέρσαι» τοῦ Αἰσχύλου ὑπῆρξαν τὸ πρότυπόν του, ἂν καὶ ἡ ἄδηλος ἀκόμη ἔκβασις τοῦ ἀρξαμένου ἀγῶνος δὲν ἐπέτρεπε τὸν παραλληλισμόν. Καί, πράγματι, δὲν δύναταί τις νὰ ἀναγνώσῃ τὴν «Ἑλλάδα», χωρὶς νὰ καταπλαγῇ ἐκ τῆς στενῆς συγγενείας της πρὸς τὴν Αἰσχύλειον τραγῳδίαν. Τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὰ δύο ἔργα εἶναι ὁμοίως ἁπλοῦν, ὁμοίως μεγαλειῶδες, ὁμοίως τραμακτικόν. Ἡ ἄφιξις τοῦ ἑνὸς μετὰ τὸν ἄλλον τῶν ἀγγέλων, ποὺ φέρουν τὰ ἀπαίσια μηνύματα— ἡ σκηνὴ ὑπόκειται εἰς ἄνδηρον τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου — ἡ ἀνάκλησις τοῦ εἰδώλου τοῦ Κατακτητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', ἡ ἀπελπισία τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ἡ θαυμασία ἀντιπαράστασις τοῦ διπλοῦ χοροῦ τῶν αἰχμαλωτίδων Ἑλληνίδων καὶ

τῶν Τούρκων δούλων μᾶς μεταποπίζουν σχεδὸν εἰς τὸ Αἰσχύλειον θέατρον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸν Αἰσχύλον εἶναι ἡ ἠθική καὶ φιλοσοφική πνοή, ἡ ὁποία διέρχεται δι' ὅλου τοῦ δράματος τοῦ Σέλλεϋ καὶ ἀνυψώνει αὐτὸ εἰς ἰδανικὰς σφαίρας. Δι' αὐτοῦ διήκει, πράγματι, τὸ προφητικὸν προαίσθημα τοῦ τελικοῦ θριάμβου τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπὶ τῆς βαρβαρότητος παντὸς θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ πάσης κοινωνικῆς τυραννίας.

Ἡ «ἔξοδος» τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ δράματος τὸ τέλος ἔχουν ἀνεπανάληπτον ὕψος καὶ ὕφος: «Ὁ μέγας αἰὼν τοῦ κόσμου ἀναγεννᾶται, τὰ χρυσᾶ ἔτη ἐπανέρχονται. Ἡ Γῆ, καθὼς ὁ ὄφις, ἀνανεώνει τὸ ἔνδυμα, ποὺ τῆς ἔφθειρεν ὁ χειμών! Ὁ Οὐρανὸς χαμογελᾷ... Μία λαμπροτέρα Ἑλλὰς ὑψώνει μακρὰν τὰ ὄρη της ὑπεράνω γαληνιωτέρων κυμάτων... Νέαι Ἀθῆναι θὰ ἀνατείλουν καὶ εἰς ἓν ἀπώτερον μέλλον θὰ κληροδοτήσουν, ὅπως ἡ δύσις τοῦ ἡλίου εἰς τοὺς οὐρανούς, τὴν λάμψιν τῆς αὐγῆς των καὶ θὰ ἀφήσουν, ἂν τίποτε τόσον ὡραῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ, πᾶν ὅ,τι ἡ γῆ δύναται νὰ πάρῃ ἢ ὁ οὐρανὸς δύναται νὰ δώσῃ».

Ἰδοὺ τώρα ἡ ἐπιστολὴ τῆς συζύγου τοῦ Σέλλεϋ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον. Ὑπάρχει εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, ὅπου τηρεῖται τὸ «Ἀρχεῖον Μαυροκορδάτου».

Λονδῖνον, 29 Ὀκτωβρίου 1866

Ἀγαπητέ μου Πρίγκιπα,

Ὁ λοχαγὸς Μπάννιστερ, ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας μου, ποὺ εἶχε ἀνώτερο βαθμὸ στὸν Ἀγγλικὸ Στρατὸ καὶ διεκρίθη πολύ, ἐγκαταλείπει τὴν πολὺ λίγο ἐπικίνδυνη ὑπηρεσία του στὸν βασιλέα του, διὰ νὰ ἀφιερωθῆ «εἰς τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν» τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἴδιος θὰ σᾶς φέρη τὸ γράμμα αὐτό. Θὰ τὸν δεχθῆτε ἀσφαλῶς μὲ τὴν εὐγένεια ποὺ σᾶς διακρίνει καὶ θὰ ἐκτιμήσετε τὴ σπάνια καὶ συγκινητικὴ ἀφιλοκέρδειά του, ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ ἀφήση τὴν πατρίδα του καὶ τὴ σταδιοδρομία του, διὰ νὰ ἑνωθῆ μὲ τοὺς εὐγενεῖς ἥρωας πολεμιστὰς τῆς ἐνδόξου Ἐπαναστάσεως, ποὺ γιὰ τὴν ἐπιτυχία της τολμῶ νὰ πιστεύω ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλη πιὰ κανείς.

Φαντάζεσθε βέβαια, ἀγαπητέ μου φίλε, ὅτι διαβάζω μὲ τὸ βαθύτερο ἐνδιαφέρον ὅλες τὶς λεπτομέρειες ποὺ φθάνουν ἐδῶ σχετικὰ μὲ σᾶς. Οἱ ἀπώλειές σας μὲ ἐλύπησαν μέχρι δακρύων· οἱ ἐπιτυχίες σας «ἀφύπνισαν» τὸν ζωηρὸ ἐνθουσιασμὸ ποὺ μᾶς ἀνάψατε στὴν Πίζα, ὅπου μᾶς ἀνακοινώσατε τὴν ἐξέγερσι τῆς Ἑλλάδος.

Ζηλεύω ὅλους ἐκείνους ποὺ ἑνώνονται μαζί σας καί, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄλλον τρόπο νὰ σᾶς βοηθήσω, ἱκετεύω τὸν Θεό, νὰ εὐλογήση τὸν ἀγῶνα σας.

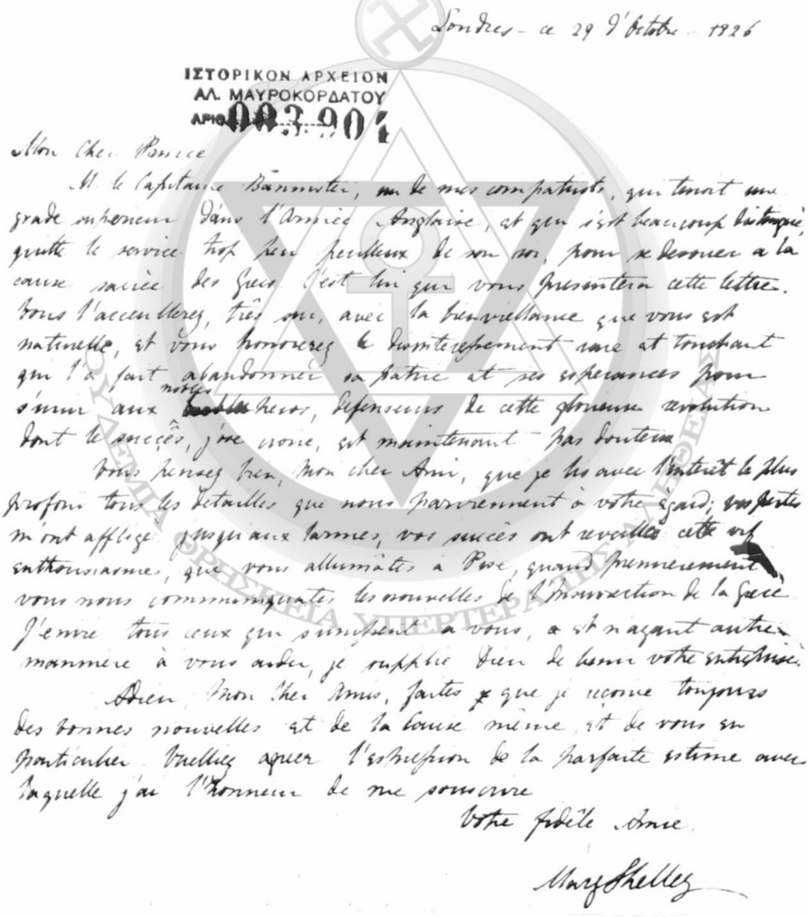
Χαῖρε, ἀγαπητέ μου φίλε, κάμε ὅ,τι μπορεῖς γιὰ νὰ παίρνω καλὲς εἰδήσεις καὶ γιὰ τὸν Ἀγῶνα καὶ γιὰ σᾶς ἰδιαιτέρως.

Εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασι τῆς τελείας ἐκτιμήσεως, μὲ τὴν ὁποία ἔχω τὴν τιμὴ νὰ ὑπογράφωμαι.

Ἡ πιστή σας φίλη
Μαίρη Σέλλεϋ

— Εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς ἐπιστολῆς κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ἀποδοθῇ ὁ τόνος τῆς φιλόφρονος οἰκειότητος ποὺ τὴν χαρακτηρίζει.

Ὁ λοχαγὸς Μπάννιστερ ἦλθε πράγματι εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἀπρίλιον 1827 καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ ἓν ἔτος.

Londres – ce 29 d'Octobre 1826

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ
ΑΛ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ
ΑΡΙΘ. 003.904

Mon Cher Prince

M. le Capitaine Bannister, un de mes compatriotes, qui tenait une grade superieure dans l'Armée Anglaise, et qui s'est beaucoup distingué, quitte le service trop peu perilleux de son roi, pour se donner à la cause sacrée des Grecs. C'est lui qui vous presentera cette lettre. Vous l'accueillerez, très cher, avec la bienveillance qui vous est naturelle, et vous honorerez le sentiment rare et touchant qui l'a fait abandonner sa patrie et ses esperances pour s'unir aux nobles heros, defenseurs de cette glorieuse revolution dont le succès, j'ose croire, est maintenant pas douteux.

Vous pensez bien, mon cher Ami, que je lis avec l'interêt le plus profond tous les details qui nous parviennent à votre égard; vos pertes m'ont affligé jusqu'aux larmes, vos succès ont reveillé cette enthousiasme, que vous allumâtes à Pise, quand premierement vous nous communiquâtes les nouvelles de l'insurrection de la Grèce. D'entre tous ceux qui s'unissent à vous, et n'ayant autre manière à vous aider, je supplie Dieu de benir votre entreprise.

Adieu, Mon Cher Ami, faites que je reçoive toujours des bonnes nouvelles et de la cause même et de vous en particulier. Veuillez agréer l'expression de la parfaite estime avec laquelle j'ai l'honneur de me souscrire

Votre fidèle Amie

MaryShelley

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ

Καὶ ἡ ἀνθρωπότης

«Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται, ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς. Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται, ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις. Ἥλοις προσηλώθη, ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀκριβὰ πληρώνει τὰ βαριὰ κρίματά του ὁ Ναζωραῖος. Ἦταν Ἐκεῖνος ποὺ ἐθεράπευε ἀσθενεῖς, ποὺ ἔδινε τὸ φῶς στοὺς τυφλούς, ποὺ ἀνέσταινε τοὺς νεκρούς. Ἐκεῖνος ποὺ εἶχε πεῖ:

«Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Μακάριοι οἱ πραεῖς καὶ οἱ εἰρηνοποιοί, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ».

Γιατί ν' ἀποροῦμε; Τί πιὸ φυσικὸ καὶ πιὸ συνηθισμένο, ἀφοῦ ἔδωσε μάννα, νὰ λάβῃ χολή; Μήπως αὐτὸ δὲν γίνεται πάντοτε; Ἀφελὴς ὅποιος περιμένει ἀνταμοιβή. Πληρωμὴ τ' ἀγκάθια, τὰ ραπίσματα, οἱ ἐμπαιγμοί, ὁ σταυρικὸς θάνατος...

Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπέβλεπε στὴν ἀνταμοιβή. Οἱ πράξεις του, ἡ ἀγάπη του, ἡ διδασκαλία του, δὲν ἦταν παρὰ φυσικὲς κι' ἀβίαστες ἐκδηλώσεις τῆς θείας ζωῆς του. Γι' αὐτὸ οἱ ἐμπαιγμοί, τὰ ραπίσμα-

τα, τὸ ἀγκαθωτὸ στεφάνι, δὲν τὸν ἄγγιζαν, δὲν ἔφταναν στὸ θεϊκὸ μεγαλεῖο του .

Τὸν βαρὺ σταυρὸ φόρτωσαν στὸν γλυκὸ Ναζωραῖο, κι' ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου λύγισε κάτω ἀπ' τὸ ὑλικὸ βάρος του. Τότε ἀγγάρευσαν τὸν Κυρηναῖο Σίμωνα, γιὰ νὰ σηκώση τὸν σταυρό.

Ἔτσι ἔφτασαν στὸν Γολγοθᾶ. Ὁ τόπος ἦταν καταφρονεμένος. Ὁ σταυρικὸς θάνατος, ἀτιμωτικός. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει καταφρόνια κι' ἀτίμωση, παρὰ γιὰ κείνους ποὺ τὶς ἀξίζουν. Οἱ ἄλλοι στέκουν πάνω ἀπ' τὶς ἐξωτερικὲς συνθῆκες. Ὁ ἀναμάρτητος, περνῶντας ἀπ' τὸν καταφρονεμένο τόπο, τὸν καθαγιάζει. Κι' ὁ ἀτιμωτικὸς σταυρός, ἀπὸ τότε ποὺ δέχθηκε τὸν Σωτῆρα, μετατρέπεται σὲ ἱερὸ σύμβολο. Γίνεται ὁ Τίμιος Σταυρός.

Ἐκεῖ, λοιπόν, στὸν Γολγοθᾶ, ἔγδυσαν τὸν ἄκακον Ἀμνό, κι' ἔβαλαν κλῆρο, ποιὸς θὰ πάρη τὰ ροῦχα του. Ἐκείνου, ποὺ εἶχε διδάξει: «Σ' ὅποιον σοῦ ζητήσει τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον».

Ὁ «ὡραῖος κάλλει παρὰ πάντας βροτοὺς» σταυρώνεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ληστές. Καὶ «ἀγέλων στρατιαὶ ἐξεπλήσσονσοντο» δοξάζοντας τὴ συγκατάβασή του. Ἀλλ' ὁ «αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου» προσευχόταν: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς. Οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι».

Δὲν εἶναι περίεργο. Ἦταν Ἐκεῖνος, ποὺ ὅταν τὸν ρώτησαν: «Ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ;» ἀποκρίθηκε: «Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά». Καὶ ἦταν ὁ ἴδιος, ποὺ εἶχε πεῖ: «Εἴ τις σὲ ραπίση ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην».

Κι' ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ γραμματεῖς, οἱ φαρισαῖοι κι' ὁ ὄχλος, κορόιδαν τὸν Υἱὸ τῆς Παρθένου κι' ἔλεγαν: «Ἄλλους ἔσωσεν. Ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ ἐστὶν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καταβάτω ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ».

Ἀφελεῖς καὶ τυφλοί! Ζητοῦν ἐξωτερικὰ φαινόμενα καὶ σημεῖα. Ἀλλὰ «σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτοῖς». Ζητοῦν θαύματα. Σὰν νὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξη τελειότερο θαῦμα ἀπ' τὴ Διδασκαλία Του!

Ἀπ' τοὺς δυὸ ληστές, ποὺ εἶχαν σταυρωθῆ μαζί του, ὁ ἕνας συμφώνησε μὲ τὴν κοινὴ γνώμη. Ἀλλ' ὁ ἄλλος σεβάστηκε τὸ μαρτύριο τοῦ Ἀθώου: «Ἡμεῖς μὲν δικαίως. Ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν. Οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου!»

Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε. Ὁ ληστὴς σώθηκε. Ὄχι βέβαια τὸ ἄθλιο, φθαρτὸ σαρκίο του, ἀλλ' ἡ ἀθάνατη ψυχή του. «Ἀμήν, λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ».

Καὶ τὸ μεσημέρι βαθὺ σκοτάδι χύθηκε πάνω σ' ὅλη τὴ Γῆ,

ὡς τὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα. Ἦταν ἔκλειψη ἡλίου ἢ χανόταν ἀπ' τὴ Γῆ ὁ πνευματικὸς Ἥλιος, γιὰ νὰ λάμψη παντοτεινὰ στοὺς Οὐρανούς... στοὺς Οὐρανοὺς καὶ στὶς καρδιὲς ἐκείνων ποὺ πιστεύουν ἁγνά;

Ἀλλὰ καὶ σεισμὸς ἔγινε, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ σκίστηκε, καὶ οἱ τάφοι ἀνοίχτηκαν. Ὁλάκερη ἡ φύση ἀναταράζεται κι' ἐπαναστατεῖ ὅταν μαρτυράη πάνω στὸν σταυρὸ ὁ Ἀναμάρτητος, ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν ἀδυνάτων, τῶν φτωχῶν καὶ τῶν τυραννισμένων, ὁ Δίκαιος, ποὺ ἔδιωξε τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ Ναό, ποὺ χτύπησε τὴν ὑποκρισία τῶν φαρισαίων, Αὐτὸς ποὺ δίδαξε: «Μὴ θησαυρίζετε θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Μὴ μεριμνᾶτε διὰ τὴν αὔριον. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστί. Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ Ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν».

Καὶ στὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, ὁ Σταυρωμένος φώναξε δυνατά: «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;»

Εἶναι ἡ τελευταία κραυγὴ τῆς ἀγωνίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, πεθαίνει ὁ ἄνθρωπος, κι' ἀνασταίνεται ὁ Θεός. Συντελεῖται τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ Μυστήρια. Καὶ ὁ Θεὸς βγάζει φωνὴ μεγάλη θριάμβου καὶ δόξας: «Τετέλεσται!», ποὺ σημαίνει: «Τὸ ἔργο τελείωσε, συμπληρώθηκε, τελετουργήθηκε!»

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἔγειρε τὸ Θεῖο του κεφάλι, καὶ τὸ Πνεῦμα ἀνέβηκε στοὺς Οὐρανούς. Πέταξε στὸν Οὐράνιο Πατέρα, καθὼς τὧχε πεῖ: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου Ἕν ἐσμεν. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρός μου καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα».

Τὸ μεγάλο ἔργο τετέλεσται!

Ὁ Ἰησοῦς ἐξέπνευσε. Τὸ σῶμα του ἔμενε πάνω στὸν σταυρό. Ποιὸς θὰ φρόντιζε γι' αὐτό; Μήπως κάποιος ἀπ' ὅσους εἶχε εὐεργετήσει; Μήπως ὁ ἑκατόνταρχος, ὁ τελώνης, ὁ τυφλός, ὁ παράλυτος; Μήπως οἱ μαθηταί του; Ὄχι! Αὐτοὶ ποὺ εὐεργετηθήκανε δὲν φάνηκαν πουθενά. Οἱ μαθηταί; Αὐτοὶ εἶχαν φοβηθῆ, εἶχαν λιγοψυχήσει. Δὲν βάσταξαν στὴν ἀγρυπνία τῆς Γεθσημανῆ. Τὸν ἐγκατέλειψαν ὅταν τὸν ἔπιασαν οἱ στρατιῶτες κι' ὁ ὄχλος. Ὁ πιστός του Πέτρος τρεῖς φορὲς τὸν ἀπαρνήθηκε. Ὄχι, λοιπόν, οἱ δικοί, ἀλλὰ δύο ξένοι. Ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσὴφ κι' ὁ φαρισαῖος Νικόδημος, ποὺ εἶχε πάει ἄλλοτε κρυφὰ στὸν Χριστό, νὰ μάθη γιὰ τὴ διδασκαλία του, κι' ὁ Χριστὸς τοῦ εἶχε πεῖ: «ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Αὐτοί, λοιπόν, φαίνεται ὅτι γεννήθηκαν «ἄνωθεν» κι' ἄφησαν κατὰ μέρος ὅλους τοὺς φόβους. Ξεκίνησαν νύχτα, πῆγε ὁ Ἰωσὴφ στὸν Πιλάτο, ζήτησε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, τὸ κατέβασαν ἀπ' τὸν σταυρό, τὸ ἄλειψαν μῦ-

ρα, τὸ τύλιξαν μὲ καθαρὸ σεντόνι, καὶ τὸ τοποθετησαν μεσα στὸν τάφο.

«Αἱ γενεαὶ πᾶσαι, ὕμνον τῇ ταφῇ σου, προσφέρουσι, Χριστέ μου!»

Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημε, ἄφοβοι, τελευταῖοι φίλοι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἐκάματε πιστὰ τὸ καθῆκον σας. Ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔκαναν τὸ καθῆκον τους, ὤ! πόσο διαφορετικὸς θἆταν ὁ κόσμος!

. . . .

Ὁ Δίκαιος πέθανε πάνω στὸν σταυρό. Δυὸ χιλιάδες χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε. Μπροστά στὸν Τίμιο Σταυρό, αἰώνιο σύμβολο τῆς θυσίας, στέκεται μὲ συγκίνηση καὶ μὲ δέος ἡ σκεπτόμενη καὶ βασανισμένη ἀνθρωπότης. Ἀναπολεῖ τοὺς λόγους Του, ἀναμετράει τὸ ἔργο Του...

Δὲν ὑπάρχει πιὸ ἔνδοξος θάνατος ἀπ' τὸν Σταυρικό.

Τί κι' ἂν οἱ περισσότεροι δὲν τὸν ἔνοιωσαν; Τί κι' ἂν οἱ χριστιανοκάπηλοι ὀργίασαν; Τί κι' ἂν ὥς σήμερα χτυποῦν τὰ κανόνια καὶ φτερουγίζουν τὰ βομβαρδιστικά; Ὁ ἄκακος Ἀμνός, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὑψώνεται στὸν Γολγοθᾶ, πιὸ πάνω ἀπ' τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ τὶς ἀνθρώπινες κακίες.

Κι' ἀκούγεται ἀπὸ μακρυά, ἀπὸ πολὺ μακρυά, μεσ' ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων, ἡ γλυκειὰ καὶ ὑποβλητικὴ φωνή Του:

«Εἴ τις θέλῃ ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι».

Μακάριος ὅποιος ἀκούει τὸν ψίθυρο τῆς φωνῆς Του!

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ἡ ἐρημιὰ τοῦ Θεοῦ

Ἡ ἐρημιὰ δὲ φουντώνει μέσα στὴν Ἔρημο παρὰ ὅταν εἶσαι μέσα
(στοὺς ἀνθρώπους,
ἡ ἐρημιὰ δὲ φουντώνει μέσ᾽ τὴν Ἔρημο.

Γι᾽ αὐτὸ πάνω στὸ Σταυρό Σου, ὦ Θεέ, θυμόσουν μὲ νοσταλγία τὶς
(σαράντα ἡμέρες
τῆς Ἐρήμου, ὅπου σ᾽ ἐπλησίαζεν ἡ γονιμότης τῆς μοναξιᾶς
καὶ τῆς σιωπῆς τὸ θεῖο θάρρος.

Γιατὶ δὲ φουντώνει στὴν Ἔρημό μας ἡ ἐρημιὰ παρὰ μέσα στοὺς
(ἀνθρώπους.

Κι ὁ Πέτρος ὁ πιστός Σου μαθητὴς σ᾽ ἄφησε κι αὐτὸς καὶ τρεῖς
(φορὲς σ᾽ ἀρνήθηκεν
ὁ πιὸ πιστός Σου μαθητής, ὁ βράχος Σου κι αὐτὸς
μετακινήθηκε ἀπὸ τὴ θέση τῆς δικῆς Σου Θέας.

Μέσα στὴν ἀνοιξιάτικη τὴ βραδυνὴ τὴν παγωνιὰ ἐκεῖ καθόταν ὁ
(Πέτρος στὴ φωτιὰ
καὶ τὸν ρωτοῦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀρχιερέως.
«Μήπως ἦσουν κι ἐσύ, μαθητὴς τοῦ Ναζωραίου;»
Κι ὁ Πέτρος ὁρκιζόταν, ὁρκιζόταν, ὁρκιζόταν,
πὼς ποτὲ δὲν ἦταν μαθητής Σου.

Κι ἄλλος, ὅταν τὸν εἶδε, τὸν ἔδειξε «Να, ἕνας μαθητὴς ἐκείνου»
Κι ὁ Πέτρος πάλι ὁρκιζόταν πὼς ποτὲ δὲν ὑπῆρξε
μαθητὴς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐσταυρωμένου.

Κι ὅταν ἕνας ἄλλος βεβαιωτικὰ εἶπε: «Αὐτὸς ἦταν ἀκόλουθος Ἐ-
(κείνου», τότε
ὁ πιστός Σου μαθητὴς μ' ὅλες του τὶς δυνάμεις φώναζε πὼς ποτὲ
(δὲ Σ' εἶχεν ἀντικρύσει

Ὥσπου ἐλάλησεν ὁ ἀλέκτωρ τρεῖς φορὲς ἐκεῖνες τὶς σκληρὲς ὧρες
τῶν Παθῶν Σου
κι ὁ Πέτρος θυμήθηκε τὰ λόγια Σου, πώς, τρεῖς φορὲς θὰ Σ' ἀρ-
(νηθεῖ πρὶν
ὁ ἀγγελ'οφόρος τῆς αὐγῆς τὸ τέλος ἐκείνης τῆς Νύχτας κράξει.

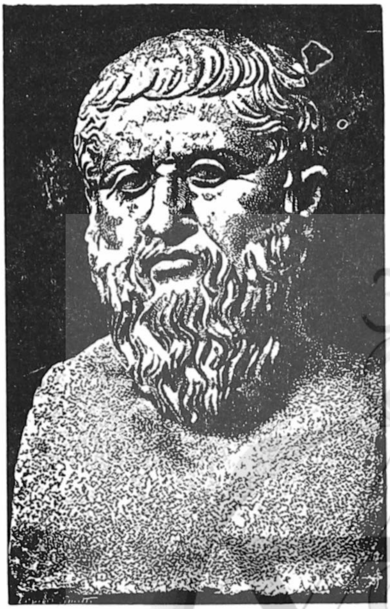
Πολὺ μεγάλη ἡ ἐρημιά Σου μέσα στοὺς ἀνθρώπους ἦταν, παρὰ μέ-
(σα στὴν Ἔρημό Σου, ὦ Θεέ μου.

Πρόνοια καὶ μοναξιὰ

Ὅταν βαθαίνει μέσα στὸ δάσος ἡ σιωπὴ
καὶ τὸ πρωὶ μόλις τολμᾶ τὸ ἀγέρι κάτι νὰ ψιθυρίσει
στὶς δεντροκορφές, τότε ἀκούγεται κάποιο πουλὶ
νὰ ἐρωτᾶ μὲ μιὰν ἐπίμονη, παράξενη κραυγή.
Λὲς σὰν τί νὰ θέλει ἄραγε νὰ εἰπεῖ, πῶς ἀπορεῖ αὐτὸ τὸ φιλέρημο
(πουλὶ τοῦ δάσους;
Σὰν τί νὰ θελει νὰ ἐρωτήσει, νὰ εἰδοποιήσει, σὰν τί νὰ ἐπιθυμεῖ,
ἀφοῦ ὁ Θεὸς ὅλα τὰ συντηρεῖ καὶ γιὰ τὰ μικρότατα δὲν ἀμελεῖ
παρὰ ὅλα τὰ φροντίζει ἀπὸ τὸ ἀγριολουλούδι του
ποὺ μεγαλώνει πεισματικὰ στοῦ βράχου τὴν αὐτάρκεια ριζωμένο
μέχρι τὸν ἄνθρωπο, γιατὶ δὲν τὸν ἀφήνει ποτὲ ἐγκαταλειμμένο.
Μὰ τί θέλει λοιπὸν νὰ εἰπεῖ αὐτὸ τοῦ δάσους τὸ πουλὶ τὸ παραπο-
νεμένο;

Τὸ ἀγκάθι

Εἴχαμε ἕνα ἀγκάθι, πολὺ πικρὸ ἀγκάθι μέσα μας,
στὴν καρδιά μας εἴχαμε ἕνα ἀγκάθι καὶ μᾶς βελόνιζε μὲ τὴν ἄγριά
(του τὴν κόψη,
τὸ ἀγκάθι μας κληρονομιά μας ἀπὸ τοὺς προγόνους, ποὺ ἔφτασε
καὶ μέσα σὲ μᾶς ν' ἀνθίσει τὴν ὁρμή του. Εἴχαμε ἕνα ἀγκάθι
κι ἔπρεπε μὲ τρόπο νὰ τὸ ἀποφεύγουμε, μ' ἐπινοήσεις νὰ ξεμακραί-
(νουμε
ἀπὸ τὸ κέντημά του, νὰ τὸ κοιμίζουμε τὸ ἀγκάθι μας νὰ μὴν ξυ-
(πνᾶ ὥσπου
νὰ τὸ ξεχάσουμε καὶ νὰ μᾶς ξεχάσει.

ΗΛΙΑ ΝΙΚ. ΜΠΕΡΗ

Εἰσαγωγὴ εἰς τὸν Πλάτωνα

Ὁμιλία πρὸς φοιτητὰς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

Τὸ ὄνομα τοῦ Πλάτωνος ἦτο Ἀριστοκλῆς. Ἐπωνομάσθη Πλάτων, διότι κατὰ μίαν θεωρίαν εἶχε πλατὺ μέτωπο καὶ στῆθος, κατ' ἄλλην διότι ἐσυνήθιζε νὰ μεταχειρίζεται εἰς τοὺς λόγους του μεγάλες φράσεις.

Ἡ καταγωγή του ἦτο ἀριστοκρατική, διότι εἶχε πατέρα τὸν Ἀρίστωνα, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸν Κόδρο, μητέρα δὲ τὴν Περικτιόνη, ἡ ὁποία κατήγετο ἀπὸ τὸν Σόλωνα. Διδάσκαλοί του ὑπῆρξαν ὁ Κρατύλος καὶ ὁ Ἑρμογένης, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐδίδαξαν ἀντιστοίχως τὴν φιλοσοφία τοῦ Ἡρακλείτου ὁ πρῶτος καὶ τὴν φιλοσοφία τοῦ Παρμενίδη ὁ δεύτερος. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὡς νέος ὑπῆρξε ποιητής, ἀλλὰ μετὰ τὴν γνωριμία του μὲ τὸν Σωκράτη κατέστρεψε μόνος του ὅλα του τὰ ποιήματα ρίχνοντάς τα στὴ φωτιά. Μετὰ δὲ τὴν καταδίκη καὶ τὸν θάνατο τοῦ Σωκράτη ἄρχισε νὰ ταξιδεύῃ, ἐπισκεφθεὶς τὴν Αἴγυπτο, τὴν Κυρήνη, τὴν Κάτω Ἰταλία καὶ τὴν Σικελία, ὅπου, ὡς γνωστόν, ἐφιλοξενήθη ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Συρακουσῶν Διονύσιο. Ὅταν δὲ ἐπέστρεψε εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ ἔτος 387 π. Χ., ἵδρυσε τὴν Ἀκαδημία, τὴν περίφημον σχολή του εἰς τὴν εἴσοδο τῆς ὁποίας ἔγραψε τὸ «Μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω». Ὁ Πλάτων παρέμεινε πάντα

ἕνας ἀριστοκράτης, λέγεται δὲ μάλιστα ὅτι πολλὰ συμβούλια ἔλαβον χώραν εἰς τὴν οἰκίαν του πρὸς ἀνατροπὴν τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας. Ἐκτὸς τούτου, γνωστὸν εἶναι ὅτι συνεμερίζετο τὰς ἀπόψεις τοῦ Κριτία, ὅσον καὶ ἂν ἀργότερα κατεδίκασε τὴν συμπεριφορά του, καί, γέρος πιά, σὲ ἀρκετά προχωρημένη ἡλικία, ἔγραψε στὴν περίφημη 7η ἐπιστολή του, ὅτι αὐτὴ ἡ κατατρεγμένη δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν φάνηκε σὰν χρυσάφι μπροστά σὲ κεῖνα ποὺ ἐδημιούργησαν ὁ Κριτίας καὶ οἱ ὑποστηρικταί του.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Πλάτων ὑπῆρξε ὁ πλέον γοητευτικὸς συγγραφεὺς φιλοσοφικῶν ἔργων. Στὰ ἔργα του αὐτά, λαμβάνοντας πάντοτε σχεδὸν σὰν κεντρικὸ ἥρωα τὸν Σωκράτη, τὸν μεγάλο δάσκαλό του, ποὺ σ' ὅλη του τὴν ζωὴ ἐσέβετο καὶ ἐθαύμαζε, εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο στὸν ἐρευνητή, ἂν ὄχι ἀδύνατο σὲ μερικὰ σημεῖα τοῦ ἔργου του, νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ διαχωρίσῃ τὶς καθαρὰ Πλατωνικὲς ἀπὸ τὶς Σωκρατικὲς ἐκφραζόμενες στὸ κείμενο ἰδέες καὶ σκέψεις. Πάντως, τὸ βέβαιον καὶ γενικῶς παραδεκτὸν εἶναι ὅτι διὰ τῆς φιλοσοφικῆς Πλατωνικῆς σκέψεως, ἡ Σωκρατικὴ διδασκαλία ἀπέκτησε δύναμιν καὶ πληρότητα, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, μόνον ὁ Πλάτων ἄφησε γραπτὰ ἔργα, τοῦ Σωκράτους περιοριζομένου μόνον εἰς τὴν προφορικὴ διδασκαλία τῶν μαθητῶν του.

Ὁ Πλάτων ὀνομάζει τὴν φιλοσοφία γενικῶς ὡς «μεγίστην μουσικὴν τέχνην». Δικαιολογῶν τοῦτο λέγει ὅτι ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ μόνη, ἡ ὁποία ἀποδίδει σὲ ἔννοιες τὴν ἐντὸς τοῦ σύμπαντος ὑπάρχουσαν ἁρμονίαν καὶ τάξιν. Συμπληρώνει δὲ ἀναφέρων ὅτι ἡ φιλοσοφία ἁρμόζει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ σοφία, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀνήκει μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Θεόν. Ὡς ἀρχὴν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν θέσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ σημειουμένη τάσις πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν ὄντων, ἡ ὁποία συνοδεύεται καὶ ἀπὸ πάθος, παρουσιάζεται ἐκδηλουμένη ὡς ἕνα εἶδος ἰσχυρᾶς αἰσθηματικῆς κλίσεως. Ὡς ἔρως.

Ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι ἡ φιλοσοφία, ὅπως καὶ ὅ,τιδήποτε μεγάλο παρουσιάζεται στὴ ζωή, προέρχεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ διαιωνισμοῦ. Εἰς ἕνα περίφημο κομμάτι τοῦ Πλατωνικοῦ Συμποσίου (211γ) περιγράφεται ἡ κίνησις αὐτή. Ἡ ἐρωτικὴ ὁρμὴ καταπιάνεται πρῶτα μὲ τὰ ὡραῖα πράγματα, μὲ ἕνα ὡρισμένο ὡραῖο σῶμα στὴν ἀρχή, ἔπειτα φθάνει στὸ σημεῖο νὰ ἀγαπάῃ τὴν ὀμορφιὰ σὲ κάθε σῶμα, κατόπιν τὴν ψυχικὴ ὀμορφιά, τέλος δὲ ἔρχεται στὴν καθ' αὐτὸ ὀμορφιά, ποὺ εἶναι οἱ Ἰδέες καὶ ἡ ἀλήθεια. Τοῦτο δὲ γίνεται, διότι ἡ φιλο-

σοφία τοῦ Πλάτωνος δὲν παρουσιάζεται ὡς μονήρης στοχασμός, ἀλλὰ ἀντιθέτως προβάλλεται ὡς μιὰ πνευματικὴ παραγωγὴ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ μαθητοῦ. Λέγει εἰς τὸ «Συμπόσιον» (206γ) ὁ Πλάτων: «Δὲν παράγει κανεὶς παρὰ μέσα εἰς τὸ ὡραῖον» καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίφρασιν τοῦ ἔρωτος. Διότι, ὁ ἔρως, τείνει πρὸς τὴν ἀθανασία, εἴτε εἶναι ὁ ἔρως τῶν ὡραίων σωμάτων — ὁ ὁποῖος συνεχίζει ὁπωσδήποτε τὴν ζωὴ ἑνὸς ἀτόμου εἰς ἕνα ἄλλο — εἴτε εἶναι ὁ ἔρως τῶν ὡραίων ψυχῶν — ὁ ὁποῖος ξυπνᾷ τὰς μὴ δραστηριοποιηθείσας ἤδη δυνάμεις τοῦ πνεύματος μέσα στὸν δάσκαλο ἀλλὰ καὶ στὸν μαθητὴ — (206δ, 208β). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, λοιπόν, ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν σωματικὴ ζωή, διότι ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἐνστικτώδη ἐπιθυμία, ἡ ὁποία σπρώχνει κάθε ζωντανὸ ὂν νὰ παραγάγῃ τὸ ὅμοιόν του, μέχρι νὰ φθάσωμε στὴν ξαφνικὴ ἐμφάνισι τῆς ὀπτασίας τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου ὡραίου, παρουσιάζεται ἀνάγλυφη μία συνεχὴς πρόοδος. Ἡ πρόοδος αὐτὴ δὲ ἀποτελεῖ μίαν γενικωτέραν πρόοδον ἑνὸς ὄντος, ποὺ συγκινεῖται, ὄχι πιὰ ἀπὸ τὴν ὡραιότητα ἑνὸς καὶ μόνον σώματος, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ ὁλόκληρη πλαστικὴ ὡραιότητα. Πάνω ὅμως ἀπ' αὐτὴ τὴν πλαστικὴ ὡραιότητα εὑρίσκεται ἡ ὡραιότης τῶν ψυχῶν, τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἰς ἀκόμη δὲ ὑψηλοτέρας σφαίρας εὑρίσκεται ἡ ἀπεραντωσύνη τοῦ Ὡραίου (Καλοῦ), ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ προέρχονται ὅλαι αἱ ὡραιότητες.

Τὸ θέμα τοῦ ἔρωτος καὶ γενικώτερα τὸ θέμα τῆς θείας ἐμπνεύσεως, ἀποκαλύπτει τὸ συναισθηματικὸν πλάτος τῆς Πλατωνικῆς ἐπιστήμης. Διὰ τὸν Πλάτωνα ἡ φιλοσοφία δὲν εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον μιὰ πνευματικὴ μέθοδος. «Τὸ ὄργανον μὲ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεν ὁμοιάζει μὲ τὸ μάτι, ποὺ ἀδυνατεῖ νὰ στραφῇ πρὸς τὸ φῶς μὲ ἄλλον τρόπο, παρὰ μὲ ὁλόκληρο τὸ σῶμα. Ἔτσι πρέπει νὰ ἐπιχειρῆται καὶ ἡ μετατροπὴ τοῦ γίγνεσθαι εἰς τὸ εἶναι μὲ ὁλόκληρη τὴν ψυχή. Ὑπάρχουν κακοὶ ποὺ εἶναι ἐπιδέξιοι ἄνθρωποι καὶ ἡ μικρὰ ψυχή των ἔχει ὀξεῖαν καὶ διαπεραστικὴν ὅρασιν... Ὅσον διαπεραστικωτέρα εἶναι, τόσον μεγαλύτερον κακὸν κάμνει» γράφει ὁ Πλάτων στὴν «Πολιτεία» του (518/ε κ. ἑ.). Ἡ ὅρασις, λοιπόν, αὐτὴ τῶν μετρίων ἀτόμων εἶναι σαφῶς ἀντίθετη πρὸς τὴν ὀπτασία τοῦ Κάλλους, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα, καὶ ἀποτελεῖ συνάμα τὸ κορύφωμα τῆς μυήσεως εἰς τὸν Ἔρωτα.

Φιλοσοφία, κατὰ τὸν Πλάτωνα, σημαίνει νὰ ἀποκτήσωμε γνώσεις καθαρές, ἀσφαλισμένες καὶ αἱ ὁποῖαι νὰ ἔχουν γενικὸν κῦρος. Βλέπομε, δηλαδή, ὅτι ὁ Πλάτων ἀντιτίθεται συνειδητὰ σὲ κείνους ποὺ ὑποστη-

ρίζουν τὴν γνώμη ὅτι ἡ ἐπιστήμη περιορίζεται στὸν ἠθικὸ κόσμο ἢ στὰ ἠθικὰ προβλήματα, πιστεύει δέ, ἀντιθέτως, ὅτι δυνάμεθα ὁλόκληρη τὴν ζωή, μὲ τὸ δικό της πλούσιο περιεχόμενο, τὶς πράξεις καθὼς καὶ τὶς ἠθικές μας ἀντιλήψεις, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν βουλητικῶν μας διαθέσεων, νὰ τὶς ὑψώσωμε σὲ συνείδηση καί, ἀκόμη περισσότερο, νὰ τὶς ἐκφράσωμε μὲ καθαρὲς ἔννοιες.

Παραδεχόμενος αὐτὰ ὁ Πλάτων, ἀποκρούει συγχρόνως καὶ τὴν θεωρία τοῦ ἀδυνάτου τῆς γνώσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰσθησιαρχία, ἡ ὁποία καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν σοφιστῶν. Συνεχίζων δέ, ὀνομάζει καὶ δέχεται ὡς γνῶσιν τὴν *ἀνάμνησιν* τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἔχει ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἐνσαρκώσεις της καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τοῦ ὑπάρχοντος πνευματικοῦ κόσμου, δηλαδὴ τὸν κόσμο τῶν Ἰδεῶν. Αἱ *Ἰδέαι*, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἔχουν πραγματικὴν ὑπόστασιν, ἐκτὸς δὲ τούτου ἀποτελοῦν τὸν πνευματικὸν κόσμον, δηλαδὴ τὸ *ὄντως ὄν*, ζοῦν δὲ στὸν ὑπεραισθητὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀντιληπτὸς μόνον διὰ τῆς νοήσεως, ὅπως ἀκριβῶς ἐπίσης αἱ αἰσθήσεις ζοῦν ἀντιθέτως στὸν αἰσθητὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος ὅμως, σημειωτέον, δὲν ἔχει πραγματικὴν ὕπαρξιν. (Λέγει ὁ Πλάτων ὅτι συνεχῶς «γίγνεται», ἀλλ' οὐδέποτε «ἐστί»).

Ὁ Πλάτων χαρακτηρίζει τὴν «Ἰδέα» ὡς κάτι τὸ ἄυλον μὲν ἀλλὰ ὑπαρκτόν, τὸ ὁποῖον μονάχο του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ, ἐν τούτοις δίδει διάφορες μορφὲς στὴν ἄμορφη ὕλη καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται ἡ αἰτία ὥστε νὰ παίρνουν μορφὴ τὰ πράγματα. «Ἰδέα ἐστὶν οὐσία ἀσώματος, αὐτὴ μὲν μὴ ὑφεστῶσα καθ' ἑαυτήν, εἰκονίζουσα δὲ τὰς ἀμόρφους ὕλας καὶ αἰτία γενομένη τῆς τούτων δείξεως», καθὼς γράφει. Ἔτσι φθάνομε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σημασία τῆς «Ἰδέας» στὸν Πλάτωνα γίνεται ἀντικειμενική, ἐνῷ πρῶτα εἶχε μίαν ἀσταθῆ ὑποκειμενικότητα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀκολουθῶν ὁ Πλάτων μία ἐντελῶς φυσικὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἔφθασε εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ πλησιάσωμε τὶς ἀνώτερες ἀλήθειες, ἀνεβαίνοντας σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τὰ αἰσθήματα στὶς ἔννοιες, ἀπὸ τὸ ὡραῖο, τὸ ὁποῖο βρίσκεται μπροστά μας, στὸ γενικῶς ὡραῖο καὶ τέλος πῶς αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ πραγματοποιήσωμε καλύτερα ἂν ἐργασθοῦμε ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἀπὸ ἔννοια σὲ ἔννοια φθάσωμε στὶς γενικώτερες ἔννοιες, στὶς γενικὲς ἀρχές, στὶς ἰδέες, τελικὰ δὲ στὸ ὄν. Ἡ φιλοσοφικὴ δὲ αὐτὴ μέθοδος τοῦ Πλάτωνος ὠνομάσθη «διαλεκτική», τέχνη δηλ. διακρίσεως. Μὲ τὴν «διαλεκτικὴν» δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ αἰώνιον ἀπὸ τὸ προσωρινόν, τὸ ἄφθαρτον ἀπὸ τὸ φθαρτόν, τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ

φαινομενικόν, τὸ βαθύτερον νόημα μιᾶς σκέψεως ἢ πράξεως ἀπὸ τὸ ἐπιφανειακὸν καὶ ἐπιπόλαιον, τὸ ἀναλλοίωτον ἀπὸ τὸ ἐναλλασσόμενον.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα, αἱ «Ἰδέαι» εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, τὰ αἰωνίως ὑπάρχοντα, μὴ φθαρτὰ καὶ ἀμετάβλητα ἀρχέτυπα. Εἰς τὴν κορυφὴ τῶν «Ἰδεῶν» δεσπόζει ἡ Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ συμπίπτει μὲ τὴν ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ ἐδημιούργησε τὸν ὑφιστάμενον κόσμον κατ' ἀναλογίας μαθηματικάς, παρουσιάζεται δὲ οὗτος ὡς ὁ καλύτερος ποὺ μποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ποτέ.

Ἂς δοῦμε τώρα πῶς ἐννοεῖ ὁ Πλάτων τὸν ἐνάρετο καὶ εὐδαίμονα ἄνθρωπο κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφικῆς του σκέψεως. Ὁ ἄνθρωπος, λέγει ὁ Πλάτων, ἔχει νόηση (λογιστικὸν) ἑδρεύουσαν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν σοφίαν (φρόνησιν). Τὸ Συναίσημα (θυμοειδές), ἑδρεῦον εἰς τὸ στῆθος ὁδηγεῖ στὴν ἀνδρεία. Τέλος δὲ ἡ Ἐπιθυμία (ἐπιθυμητικόν), ἑδρεύουσα εἰς τὸ ὑπογάστριο ὁδηγεῖ στὴν σωφροσύνη. Δικαιοσύνη, λοιπόν, ὑπάρχει μόνον τότε, ὅταν καὶ τὰ τρία ἀναφερθέντα ἀνωτέρω συμβαδίζουν ἁρμονικῶς. Ἔτσι καταλήγομεν εἰς τὸ σχῆμα: φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη.

Ἐνάρετος, λοιπόν, καὶ εὐδαίμων γίνεται ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος μόνον, ὁ ὁποῖος καὶ βαδίζει στὸν σωστὸ δρόμο, καθ' ὅσον κατὰ τὸν Πλάτωνα ἡ ἀρετὴ παρουσιάζεται αὐτάρκης εἰς εὐδαιμονίαν. Καθὼς σαφῶς ἀναφέρει ὁ ἴδιος εἰς τὴν «Πολιτεία» (613) οἱ Θεοὶ πάντοτε δείχνουν ἐνδιαφέρον δι' ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὁλόκαρδα ἀποφασισμένος, μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, νὰ γίνῃ δίκαιος καὶ ὅμοιος μὲ τὸν Θεό, σὲ ἐκεῖνο τὸν βαθμὸ βέβαια, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις του. Ἐν συνεχείᾳ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι ἰδιοκτησία οὐδενός. Ἡ συμμετοχὴ οἱουδήποτε θὰ εἶναι μεγαλύτερη, ἀναλόγως τῆς ἐκτιμήσεως ἢ τῆς περιφρονήσεως, τὴν ὁποίαν δείχνει κανεὶς ἀπέναντι στὴν ἀρετή. Συμπληρώνει δὲ στὴν «Πολιτεία» (618), ὅτι ὁ χειρότερος τρόπος ζωῆς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ γίνῃ αἰτία, ὥστε ἡ ψυχὴ νὰ γίνῃ ἀδικώτερη, ἐνῷ ἀντιθέτως ὁ καλύτερος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ὠθήσῃ τὴν ψυχὴ νὰ γίνῃ δικαιότερη.

Εὑρισκόμενοι, οὕτω, εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐξετάσεως τῶν σκέψεων τοῦ Πλάτωνος περὶ ἀρετῆς καὶ ἐναρέτου καὶ εὐδαίμονος ἀνθρώπου, ἂς δοῦμε ἐπίσης καὶ τὸ τί γράφει γιὰ τὴν ἀνατροφὴ τῶν νέων καὶ τὴν Παιδεία, σὲ δύο ἀπὸ τὰ βιβλία του, τοὺς «Νόμους» καὶ τὴν «Πολιτεία». Γράφει, λοιπόν, στὸ κεφάλαιο Α΄ τῶν «Νόμων» ὁ Πλάτων: «Νὰ νικάῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του εἶναι ἀπ' ὅλες τὶς νίκες ἡ πρώτη καὶ ἡ καλύτερη, τὸ νὰ νικᾶται ὅμως ἀπὸ τὸν ἴ-

διο του τὸν ἑαυτὸ εἶναι ἀπ' ὅλα τὸ ἀσχημότερο καὶ χειρότερο». Συνεχίζει δὲ στὸ κεφάλ. Ζ', ἀναφερόμενος στὴν ἀνατροφὴ τοῦ παιδιοῦ: «τὸ παιδὶ ἀπ' ὅλα τὰ θηρία εἶναι τὸ πιὸ δυσκολομεταχείριστο. Διότι, ὅσο δὲν ἔχει ἀναπτύξει λογική, εἶναι τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο καὶ ἀτίθασο ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ δεσμεύωμε καὶ νὰ τὸ τιμωροῦμε καταλλήλως». Θεωρεῖ ἐπίσης σὰν κυριώτερο παράγοντα τῆς παιδείας τὴν σωστὴ ἀνατροφή, ἡ ὁποία, ὡς λέγει, «θὰ ὁδηγήσῃ πρὸ πάντων τὴν ψυχὴ ν' ἀγαπήσῃ τὸ ἀληθινό». Θεωρεῖ δὲ ἀληθινὴ Παιδεία ἐκείνη καὶ μόνον, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετή.

Ὁ Πλάτων θεωρεῖ ὡρισμένα μαθήματα (ἀριθμητική, γεωμετρία, στερεομετρία, ἀστρονομία, ἁρμονική) ὡς ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπον, ἢ μᾶλλον τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, στὴν θέα τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τῆς ἀληθείας. Σημειωτέον δέ, ὅτι ὅλαι αἱ ἀναφερθεῖσαι ἀνωτέρω ἐπιστῆμαι δὲν εἶναι παρὰ μία γενικὴ προπαρασκευὴ διὰ τὸ ἀκολουθοῦν μάθημα τῆς «διαλεκτικῆς» (τὴν τέχνη δηλαδὴ τοῦ μεθοδικοῦ διαλόγου) διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἀναζητεῖται βασικῶς ἡ οὐσία ἑκάστου ἀντικειμένου, ἀνευρίσκεται δὲ ὡσαύτως διὰ τῆς βοηθείας τῆς νοήσεως τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλήθεια (531—534 «Πολιτεία»).

⁂

Ὁ Πλάτων εἶναι μαχητικὸς ὀπαδὸς τῆς ἀληθείας. Ὑποστηρίζει ὅτι μία κρίσις, τότε καὶ μόνον εἶναι ἀληθής, ὅταν ἔγινε μὲ τὴν βοήθεια τῶν κανόνων τῆς νοήσεως. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει: «Δόξῃ ἐπιγίγνεσθαι ψεῦδος τε καὶ ἀληθές». Βεβαίως ὁ Πλάτων στὶς φιλοσοφικές του ἔρευνες μεταχειρίσθηκε τὸν ὀρθολογισμόν, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ οὐδόλως τὸν ἠμπόδισε νὰ κάμῃ χρῆσιν καὶ τῆς ἐσωτερικῆς γνώσεως καὶ παραδόσεως, καθ' ὅσον ἐρευνοῦσε καὶ ζητήματα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ὀρθολογισμός του καὶ μόνον δὲν τὸν βοηθοῦσε, εἰς ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὸν βαθμόν. Π. χ. οὕτως ἔπραξε καὶ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς τυποποιήσεως τῶν μορφῶν, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἔδωσε τὴν ὀνομασίαν «Ἰδέαι».

Πρέπει, λοιπόν, ἐν προκειμένῳ νὰ ἐξαρθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως τὸ θάρρος τοῦ Πλάτωνος, τὸ ὁποῖον παραμένει καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν φιλοσοφία, δηλαδὴ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦν γενικῶς τὴν ἀλήθεια. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς ὀρθῆς σκέψεως, ὅτι ἡ ἔρευνα ἡ ἐπιστημονικὴ πρέπει νὰ γίνεται μὲ τὸν νοῦν ἐλεύθερον ἐντελῶς ἀπὸ τὶς προλήψεις, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἡ ἀλήθεια θὰ πρέπει νὰ ἀναζητῆται παντοῦ, ἄνευ τῆς θέσεως ὁρίων ὀρθολογιστικῆς φύσεως εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἶναι δυνατὸν τὰ συμπεράσματα νὰ εὑ-

ρίσκωνται πέραν καὶ ὑπὲρ τὴν πραγματικότητα, δηλαδὴ οὐσιαστικῶς νὰ μὴν ἔχουν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια.

Τί σκέπτεται ὁ Πλάτων περὶ τῆς ψυχῆς, τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς Ψυχῆς, προβλήματα τὰ ὁποῖα τόσον ἀπησχόλησαν ὅλους τοὺς φιλοσόφους καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ εὑρίσκωνται πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν φάσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος κάθε σκεπτομένου καὶ ἐρευνῶντος τὰ πράγματα ἀνθρώπου;

Ἡ Σωκρατικὴ ἀπόδειξις περὶ ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ παρουσιάζεται ἀκόμη ὡς πολὺ λαϊκή. Στηρίζεται δὲ αὐτὴ στὰ θαυμάσια τοῦ Κόσμου, εἰς τὴν τάξιν καὶ σκοπιμότητα, τὴν ὁποίαν νομίζομεν ὅτι βλέπομε παντοῦ. Ὁ Πλάτων ἐκούρασε περισσότερο τὸ μυαλό του στὴν προσπάθειά του νὰ βρῇ καινούργια ἐπιχειρήματα κοντὰ στὰ παλαιά. Κατὰ τὴν φιλοσοφικὴν Πλατωνικὴν σκέψιν ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λαμβάνουν τὴν οὐσίαν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξίν των καὶ αἱ ἄλλαι Ἰδέαι καὶ πραγματικότητες, ἐνῷ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εὑρίσκεται πέραν τῆς οὐσίας καὶ εἶναι ἡ Ψυχὴ τοῦ Κόσμου. Συναισθανόμενος ὁ Πλάτων τὴν πνευματικότητα τοῦ Θεοῦ, καταφέρεται ἐναντίον πάσης τάσεως ἀνθρωπομορφισμοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐκείνη δύναμις, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος, διὰ τῆς Παγκοσμίου Ψυχῆς, οὕτω δὲ καὶ εἰσάγει εἰς αὐτὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος ἀναπτύσσεται πολλαπλῶς κατὰ μῆκος ὅλης τῆς συγγραφῆς του, σαφέστερα δὲ ἀναφέρεται εἰς ἕνα χωρίον τοῦ Τιμαίου (τὸ 50γ). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ψυχήν, ὁ Πλάτων πρεσβεύει ὅτι αὕτη εἶναι ἀγέννητος καὶ αἰώνιος. Ἡ ὀντότης δὲ αὐτὴ εἶναι ἁπλῆ οὐσία, χωρὶς χῶρον καὶ χρόνον, ἀόρατος καὶ ἄνευ εἴδους, καὶ ἡ ὁποία κινεῖται ἀφ' ἑαυτῆς (αὐτοκίνητον, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Πλάτων). Αὐτὴ λοιπὸν ἡ Ψυχὴ εἶναι συγγενὴς πρὸς τὰς Ἰδέας καὶ τὸν Θεόν, ἄρα εἶναι καὶ αὐτὴ ἀθάνατος, ὅπως ἐκεῖναι (αἱ Ἰδέαι) καὶ Οὗτος (ὁ Θεός) «οὐ δέχεται θάνατον». Ἡ Ψυχὴ συνεπῶς ἐπιβιώνει τοῦ σώματος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τέλος δέ, τὴν Ψυχὴν ταύτην δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθῶμεν διὰ τῆς βίας τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ δυνάμεθα μόνον νὰ τὴν ἐννοήσωμεν διὰ τῆς διανοίας. «Τῷ τῆς διανοίας λογισμῷ», ὅπως λέγει ὁ Πλάτων.

Καὶ τώρα, ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψις εἰς τὸ θέμα «Πολιτεία». Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, ὡς γνωστόν, πλὴν τῶν διαφόρων ἠθικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα σκοπὸν ἔχουν τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζει καὶ μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Πολιτείαν. Ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀληθινὴ εὐημερία τῆς Πόλεως ἁρμόζει νὰ εἶναι ὁ βασικὸς σκοπὸς τῶν

Ἀρχόντων, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ ὁδηγηθοῦν εἰς τὴν φιλοσοφίαν διὰ τῆς βοηθείας τῆς ἐπιστήμης τῶν μαθηματικῶν. Ἡ τελεία δὲ καὶ ὁλοκληρωτικὴ ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων των θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς γνώσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ. Οὕτω καταλήγομεν εἰς τὸ γνωστὸν πλέον σχῆμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ διακυβέρνησις τῆς Πόλεως πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς τελείως μορφωμένους ἀνθρώπους, δηλαδὴ τοὺς φιλοσφόφους. Ὅπως δὲ λέγει εἰς τὴν «Πολιτείαν» ὁ Πλάτων, ἐὰν οἱ φιλόσοφοι δὲν βασιλεύσουν ἢ οἱ βασιλεῖς δὲν φιλοσοφήσουν, ἐὰν δηλαδὴ δὲν καταστῇ δυνατὸν ἐν τέλει τὰ δύο ταῦτα νὰ ὑπάρξουν ταὐτοχρόνως στὸ ἴδιο καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο, τότε δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ τρόπος εὑρέσεως ἑνὸς τέλους διὰ τὰ κακῶς κείμενα τῶν Πόλεων, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον οὔτε δι' ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Πλάτων ὁρίζει ὅτι μετὰ τοὺς Ἄρχοντας — οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν στὸ λογιστικὸ τῆς Ψυχῆς — ἔρχονται οἱ πολεμισταὶ — οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν στὸ θυμοειδὲς — καὶ τέλος, ἔρχεται ὁ Λαὸς ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ ἐπιθυμητὸν τῆς Ψυχῆς, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνήκει ἡ ἱκανοποίησις τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν καὶ ὁ ὁποῖος συγχρόνως δικαιοῦται νὰ ἔχῃ μεγάλη, σχεδὸν ἀπεριόριστη, ἐλευθερία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἄρχοντας, οἱ ὁποῖοι καὶ παρουσιάζονται δεσμευμένοι ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις των. Δικαία λοιπὸν Πολιτεία εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ μόνον διὰ τῆς ἁρμονικῆς καθ' ὅλα συνεργασίας μεταξὺ τῶν τριῶν αὐτῶν τάξεων. Καὶ ἐπειδὴ διὰ τὰς γυναῖκας οὐδεὶς μέχρι στιγμῆς ἔγινε λόγος, ἂς ἀναφέρωμεν ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ αὐτὰς ἰσοτίμους μὲ τοὺς ἄνδρας καθ' ὅλα, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι πρέπει νὰ μετέχουν εἰς ὅλα τὰ ἔργα, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ τοιαῦτα.

Ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ὅπως δὲ εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλάτων εἶναι ὁ μόνος ἢ ὁ πρῶτος τῶν θνητῶν, ὁ ὁποῖος κατέδειξε σαφῶς καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀτομικῆς του ζωῆς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ γίνῃ, ἐὰν πράγματι τὸ θέλῃ, ἐνάρετος καὶ εὐδαίμων. Ἐν κατακλεῖδι, θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ χρησιμοποιήσω τὰ λόγια τοῦ Καθηγητοῦ κ. Θεοδωρακοπούλου, ἀπὸ μίαν διάλεξίν του εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας: «Ὁ ἄνθρωπος ζῇ γιὰ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος. Δὲν εἶναι ποτέ, γίνεται».

Ζητώντας τὴν εὐτυχία...

Ὑπὸ Σ. ΠΕΣΣΑΧ, Ἰατροῦ εἰς Ἀλεξανδρούπολιν

«Ὅποιος δὲν ἔχει μέσα του τὴν πηγὴ τῆς εὐτυχίας, ἀλλοίμονό του», λέγει ἕνα βουδδικὸ ρητό. Προφανῶς ὁ βουδδικὸς διδάσκαλος θέλει νὰ τονίσῃ ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ καταβολή, ὁ πυρὴν τῆς εὐτυχίας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐγκατασταθῇ αὕτη.

Ἀλλὰ τί εἶναι εὐτυχία; Καὶ πῶς κατακτᾶται αὕτη ἐπάνω στὴ γῆ; Δύσκολα δύναται κανεὶς νὰ ἀπαντήσῃ.

Ἂς ἐπιχειρήσωμε, ὡστόσο, μίαν ἀνατομίαν τῆς εὐτυχίας, τῆς θεᾶς αὐτῆς, τὴν ὁποίαν, ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, ἤρχισε νὰ κυνηγᾷ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ὁποία, σὰν σκιά, τοῦ ξεφεύγει πάντα. Ἴσως κυνηγοῦμε καὶ ἐμεῖς «σκιὰν ὄνου» ἐπιχειροῦντες τὴν ἀνάλυσίν της. Ἀλλὰ ὁ ἀρχαῖος Σοφὸς εἶπεν ὅτι: «Πρέπει νὰ φιλοσοφοῦμε καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται νὰ φθάσωμε στὸ συμπέρασμα πὼς δὲν πρέπει νὰ φιλοσοφοῦμε».

*

Εὐτυχία, κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, εἶναι ἡ καλὴ τύχη, ἡ εὐημερία, ἡ ἐπιτυχία, ἡ ἄνευ λύπης καὶ μετ' ἀνέσεως ζωή. Κατ' Ἀριστοτέλην ὅμως, ἡ εὐτυχία εἶναι ἁπλῶς τμῆμα τῆς εὐδαιμονίας καὶ ὄχι τὸ ὅλον της. Ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς τῆς εὐτυχίας δὲν δύναται νὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ πλήρως διότι εἶναι, τρόπον τινά, ὁρισμὸς ὑλικὸς ποὺ ἀφορᾷ ἐκεῖνο ποὺ ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖ ὡς εὐτυχίαν, δηλαδὴ τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν ὑλικῶν, τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐπιτυχίαν, τὴν κοσμικὴν προβολὴν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐτυχία αὕτη εἶναι ἀτελής, διότι ἡ ζωὴ εἶναι συνυφασμένη καὶ μὲ περιστατικὰ ποὺ προκαλοῦν ὀδύνην καὶ θάνατον, νόσον, πόλεμον κ. λ. π. Καλῶς ὅμως γνωρίζομεν ὅτι, μὲ τοιαύτην εὐτυχίαν, πολὺ ἐλάχιστα εὐτύχησε ἡ ἀνθρωπότης. Αὕτη ἀλλοῦ εὑρίσκεται. Ἀλλὰ ποῦ; Καὶ διατί οἱ ἄνθρωποι δὲν τὴν ἀποκτοῦν, ἀφοῦ αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὴν διάθεσίν των; Ἁπλούστατα, διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εὑρίσκον-

ται εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐξελίξεως καὶ διανύουν, κατὰ τὰς διαφόρους ἐνσαρκώσεις των, διάφορα πνευματικὰ στάδια. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ εὐτυχία, διὰ τὸν κάθε ἄνθρωπον, εἶναι καὶ κάτι διάφορον καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς πλήρους συγχύσεως ποὺ παρατηρεῖται εἰς τὸν καθορισμόν της. Ὁ Κομφούκιος, πρὸ χιλιετηρίδων, διετύπωσε ὅτι: «Πολλοὶ ζητοῦν τὴν εὐτυχίαν ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο· ἄλλοι χαμηλότερα· μὰ ἡ εὐτυχία εἶναι στὸ μπόϊ τοῦ ἀνθρώπου». Πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ εὐτυχία εἶναι εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι, διὰ τὸν καθένα, διάφορος.

Καὶ πρῶτα ἀπ᾽ ὅλα, ἡ ζωὴ ἔχει ἕναν σκοπό; Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου ζῇ καὶ λειτουργεῖ ὁλόκληρος πνευματικὸς κόσμος ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Σύμπαντος, ἐπομένως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἀναγκαίως θὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει ἕνας προγραμματισμὸς διὰ τὸ κάθε ἄτομον καὶ ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός.

Τὸ ἐκ τοῦ θείου ἐξαρτώμενον τοῦτο μέρος τῆς ἐξελίξεως θὰ τὸ ὀνομάσωμε Μοῖρα ἢ Εἱμαρμένη, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ Κάρμα τῆς θεοσοφίας. Ὁ πνευματικὸς οὗτος θεσμὸς τοῦ Κάρμα ἢ Νόμου τῆς αἰτιότητος ἐθεσπίσθη ἀπὸ ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις ἐπιφορτισμένας ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ σχέδιόν Του. Εἶναι νόμος ἀπολύτου δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης ποὺ δὲν ἀποκλείει καμμίαν ψυχὴν ἀπὸ τὸν λυτρωμὸν καὶ ὁ ὁποῖος, διὰ διαδοχικῶν ἐνσαρκώσεων καὶ διὰ μέσου πόνων καὶ δοκιμασιῶν (ποὺ δὲν εἶναι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ ἐξαγνισμὸς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας) φέρνει τὰς ψυχὰς εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εἰς κάποια του ἐνσάρκωσι ἐννοεῖ, ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ ζωή του ἔχει κάποιο νόημα καὶ ὅτι τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑφίσταται ἔχουν σκοπὸ τὴν ψυχικήν του τελείωσιν, δὲν θλίβεται ὑπερμέτρως ἀπὸ τὰς δοκιμασίας καὶ τὰς δέχεται ἀγογγύστως. Παύει νὰ κυνηγᾷ, ὡς ὑπερτάτην εὐτυχίαν, τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα, ἐν πολλοῖς, καὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἀποκτήσῃ, καὶ ἐπιδίδεται μὲ ζέσιν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν πνευματικῶν ἐκείνων ἀγαθῶν ποὺ τὸν ἐντάσσουν εἰς τὴν ἁρμονίαν τῆς κοσμικῆς τάξεως καὶ ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπόλυτα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Διὰ τῆς δράσεώς του ταύτης, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀτραπὸν τῆς Ἀληθείας, καὶ τὸ Κάρμα του ἐλαφρώνει, δηλαδὴ καὶ τὴν ψυχήν του προάγει, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁμαδικὸν Κάρμα τῶν συνανθρώπων του ὠθεῖ ἐπὶ τὰ βελτίω διὰ τῶν ἐναρέτων του πράξεων καὶ ἔργων.

Ὅπως βλέπομεν, δυνάμεθα νὰ ἐπηρεάσωμεν θαυμασίως τὴν Εἱμαρμένην μας καὶ ὁ Νόμος αὐτὸς τῆς αἰτιότητος κάθε

ἄλλο παρὰ ἀπάνθρωπος καὶ τυφλὸς εἶναι. Τοὐναντίον μᾶς ὁδηγεῖ, θᾶττον ἢ βράδιον, διὰ τῶν πράξεών μας, εἰς τὴν πλήρη εὐτυχία. Περὶ τούτου, ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ γηΐνη εὐτυχία, πειθόμεθα εὐκόλως μελετῶντες τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι, διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων, ἔζησαν καὶ εἰργάσθησαν ἐπάνω στὴ γῆ ὑπὲρ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος.

Δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ὅτι πολλὰς χιλιετηρίδας π. Χ., Ἰνδοὶ βασιλεῖς καὶ μεγιστᾶνες ἐγκατέλειπον τὴν χλιδὴν καὶ τὸν εὔκολον βίον τῶν μυθικῶν παλατιῶν των, ἐνεδύοντο τὸν σάκκον τοῦ ἀσκητοῦ καὶ ἐπορεύοντο ἀνὰ τὴν ἀχανῆ Ἀσίαν, βοηθοῦντες τοὺς συνανθρώπους των καὶ ἐρευνῶντες τὴν Ἀλήθειαν. Ὁ Χαλδαῖος Ἀβραάμ, ὁ γενάρχης τῶν Ἑβραίων καὶ πρῶτος μονοθεϊστὴς τοῦ Ἑβραιοχριστιανικοῦ τύπου, ἐγκαταλείπει τὴν θρυλικὴν γενέτειράν του, τὴν Οὖρ τῆς Χαλδαίας καί, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φατρίας του, διασχίζει ἐρήμους καὶ ὀροσειρὰς καὶ φθάνει εἰς τὴν Χαναὰν διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του ἡ ὁποία θὰ κατέληγε, δύο χιλιάδες χρόνια μετά, εἰς τὴν πνευματικὴν ἀλλαγὴν μεγάλου τμήματος τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ κορυφαῖος τῶν Προφητῶν Μωϋσῆς, ἐγκαταλείπει τὴν ὀκνὴν ζωὴν τῶν παλατιῶν τῶν Φαραὼ καὶ ἀκολουθεῖ τὰς παμπτώχους Ἰσραηλιτικὰς φυλὰς εἰς τὴν τραγικήν των πορείαν τῆς Ἐρήμου, ἐνισχύων τὸν Μονοθεϊσμόν των. Οἱ μετέπειτα Προφῆται, συνεχῶς ἔρχονται εἰς σύγκρουσιν μὲ βασιλεῖς καὶ μεγιστᾶνας καταπιεστὰς τοῦ λαοῦ καί, πολλάκις, πληρώνουν μὲ τὴν ζωήν των τὴν τόλμην των.

Εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, Νομοθέται καὶ Φιλόσοφοι, διὰ τῶν διδασκαλιῶν των βοηθοῦν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Δημιουργοῦν τὰς Ἐπιστήμας καὶ τὰς Τέχνας καὶ διδάσκουν τὸν ἄνθρωπον νὰ φιλοσοφῇ. Τὸ ὅπλον τοῦτο, ἡ φιλοσοφία δηλονότι, εἶναι ἔκτοτε ὁ μοχλὸς τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς δρᾶσιν παράλληλον μὲ τὴν τῶν Προφητῶν τῆς Ἰουδαίας, ὁ Σωκράτης εὑρίσκει τραγικὸν θάνατον, προτιμῶν τοῦτον ἀπὸ ζωὴν ἀνακόπτουσαν τὴν ἐξέλιξιν τόσον αὐτοῦ ὅσον καὶ τῶν συνανθρώπων του. Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοί του, τοὐλάχιστον οἱ περισσότεροι, προτιμοῦν βίαιον θάνατον, παρὰ συμβιβασμὸν μὲ τὴν κρατοῦσαν, καὶ ἀπαράδεκτον κατ' αὐτούς, κατάστασιν τῆς ἐποχῆς των.

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ μακρύνωμεν τὸν κατάλογον αὐτὸν τῶν διδασκάλων ἀπεριορίστως, ἀλλὰ πρὸς τί; Ὅλοι ὅσους ἀνέφερα, πλὴν ἐλαχίστων, θὰ ἠδύναντο νὰ διάγουν ὑλικὸν βίον πλουσιώτατον. Εὐτυχισμένον βίον ὅμως μᾶλλον ὄχι, διότι ἐζήτησαν τὴν εὐτυχίαν των καὶ

τὴν τῶν ἄλλων, εἰς τὴν πνευματικὴν δρᾶσιν ὑπὲρ τῶν πολλῶν. Ἐπέτυχαν ὅμως εἰς τὸν σκοπόν των; Μᾶς ἐχάρισαν τὴν εὐδαιμονίαν; Αὕτη δὲν χαρίζεται. Κατακτᾶται. Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ διδάσκαλοι καὶ μύσται μᾶς ἐδίδαξαν πῶς νὰ εὐτυχήσωμεν, μᾶς ἤνοιξαν τὸν δρόμον καὶ προσπάθησαν καὶ προσπαθοῦν πάντοτε νὰ μᾶς εἰσαγάγουν εἰς αὐτόν. Ἡμεῖς ὅμως πῶς θὰ πορευθῶμεν ἐπὶ τῆς Ἀτραποῦ αὐτῆς; Ἡμεῖς ποὺ ζοῦμε σ' ἕναν κόσμον τὸν ὁποῖον ἐκυρίευσε ἡ λύσσα τῆς ἀποκτήσεως ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ διαπλανητικῶν κατακτήσεων; Δὲν περιφρονοῦμε τὴν ὕλην, κάθε ἄλλο, τοῦτο θὰ ἦτο ἀντίθετον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Μυστῶν, ἀλλὰ τόση ἀγωνία καὶ τόσος κόπος δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων μοχθοῦν ὑπερμέτρως καὶ καταναλίσκουν ὅλον τὸν βίον των, κυνηγοῦντες τὴν χίμαιραν τῆς ὕλης, ἐνῷ ἡ εὐτυχία εἶναι ἀλλοῦ. Ἐγκαταλείπουν τὴν ψυχὴν των ἀκαλλιέργητον καὶ αὕτη γίνεται εὔκολη βορὰ τῶν προλήψεων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, πρὸς μεγάλην δυστυχίαν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὡρισμένα κοινωνικὰ συστήματα προσπαθοῦν, ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς πολλούς, καὶ πάντοτε εἰς τὸν ὑλικὸν τομέα, νὰ ἐπιβάλουν διὰ τῆς βίας τὰς ἀντιλήψεις των, καταστρέφοντες ὅ,τι ὡραῖον ἐδημιούργησε, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πνεύματος, ὁ ἄνθρωπος. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, θλιβεραὶ καὶ στεῖραι διαμάχαι διαιωνίζονται μεταξὺ τῶν πιστῶν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν δογμάτων, ἐνῷ θὰ ἦτο τόσον ἁπλοῦν νὰ ζοῦν ἀλληλοεκτιμώμενοι καὶ ἀλληλοανεχόμενοι, ἀφήνοντες εἰς τοὺς αἰῶνας ποὺ θὰ ἔλθουν τὴν φροντίδα τῆς γεφυρώσεως τῶν διαφορῶν, ἀφοῦ λειανθοῦν αἱ γωνίαι καὶ αἱ αἰχμαὶ τῶν ἀντιθέσεων. Καὶ μεταξὺ τῶν δύο ὄγκων αὐτῶν, ὀλίγοι πιστοὶ ἐρευνηταὶ τῆς Ἀληθείας, χωρὶς νὰ περιφρονοῦν οὔτε τὴν ὕλην, οὔτε τὰς θρησκείας, ἀλλά, τοὐναντίον, βοηθούμενοι ἀπὸ τὰς Ἐπιστήμας καὶ τὰ Ἱερὰ Βιβλία, προσπαθοῦν νὰ ἀνακαλύψουν τὴν εὐτυχίαν καὶ εἰ δυνατόν, νὰ τὴν μεταδώσουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συνανθρώπους των. Προσπαθοῦν, δηλονότι, νὰ ἀνεύρουν τὴν τελείαν ζωὴν ἡ ὁποία εἶναι κρᾶμα ὕλης καὶ πνεύματος.

Ὁ ἀείμνηστος Ἀντώνιος Ἀδριανόπουλος λέγει σχετικά: «Ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς τελείας ζωῆς εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσίς της ἀπὸ τὶς ἁλυσίδες, τὶς ἀπαγορεύσεις καὶ τὰ ἐμπόδια· ἀρκεῖ κάθε ἐνέργεια τοῦ ἀτόμου νὰ μὴ βλάπτῃ κανένα καὶ νὰ μὴ διαταράσσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων. Ἀκόμη πρέπει νὰ βλέπῃ κανεὶς μακρυά, εἰς τὸν εὐρὺν ὁρίζοντα, πέραν τοῦ περιβάλλοντός του, εἰ δυνατὸν πέραν τῆς Γῆς, εἰς τὴν ἀπεραντοσύνην τοῦ κόσμου».

Ἐπειδὴ συχνὰ γίνεται παρεξήγησις τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ χρῆσις μέσων ὑπερβολικὰ σκληρῶν διὰ τὴν ἐπίτευξίν του, ὡς ὁ τρομερὸς ἀσκητισμός, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρονων ὑφίσταται διαφορὰ ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα τοῦ τελευταίου. Οἱ πρόγονοί μου Ἰουδαῖοι συχνὰ κατέφευγον εἰς τὴν Ἔρημον ὅπου, ἐν νηστείᾳ καὶ προσευχῇ, ἀνεζήτουν τὴν φώτισιν. Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Βαπτιστὴς καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ δὲν παρέλειψαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν δεδοκιμασμένην αὐτὴν προγονικὴν συνήθειαν. Ὁ ἀσκητισμὸς αὐτὸς διαρκοῦσε ὀλίγον καιρόν, ἡμέρας ἢ ἑβδομάδας, καὶ οἱ Προφῆται ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἔργα των ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν των. Παρεξήγησις προφανῶς τοῦ προσκαίρου αὐτοῦ ἀσκητισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τοῦ ἀσκητικοῦ μοναστικοῦ βίου τοῦ Μεσαίωνος μὲ ὅλας τὰς ὀλεθρίας αὐτοῦ συνεπείας. Ἐξ ἴσου καταστρεπτικὸς ὑπῆρξεν ὁ, εἰς τὰ ἄκρα ὠθούμενος, ἀσκητισμὸς τῶν Ἰνδῶν ἐν τῇ προσπαθείᾳ κατακτήσεως τοῦ Νιρβάνα, τῆς ὁλοκληρωτικῆς καὶ ὁριστικῆς δηλονότι εὐτυχίας. Τόσον καταστρεπτικὸς καὶ ἀνασταλτικὸς τῆς περαιτέρω πνευματικῆς προόδου των ὑπῆρξεν οὗτος, ὥστε προεκάλεσε τὴν βιαίαν ἀντίδρασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ θείου Βούδδα, ὅστις, μὲ μέτρον πάντοτε, ἔκαμνε χρῆσιν τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς. Ἀξίζει νὰ τὸν ἀκούσωμε εἰς τὰς συμβουλάς του πρὸς ἀσκητάς, τῶν ὁποίων ἡ θέα τὸν ἀναστάτωνε πάντοτε:

«Θέλετε νάσαστε σοφοὶ οπως φαίνεστε (πὼς εἶστε
ἅγιοι καὶ θαρραλέοι, Θέλετε να παρατῆστε
τοῦτο τὸ σκληρο παιγνίδι σας ποὺ παίζετε
μὲ τὰ βογγητὰ καὶ τοὺς στεναγμούς σας
γιὰ νὰ κερδίσετε ἴσως ὄνειρα προσωρινα,
Θέλετε τὴν σάρκα σας γι' ἀγάπη τῆς (ψυχῆς σας
μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ μισῆτε καὶ νὰ τι- (μωρῆτε,
Νὰ τὴν κολοβώνετ' ἔτσι ὥσπου πια νὰ (μὴν μπορεῖ
τὸ πνεῦμα σας νὰ εὕρῃ κάπου καταφύγιο,
καὶ νὰ πέφτῃ μέσ' τὸ δρομο πρὶν να πέ (σῃ ἡ νύχτα,
σὰν ἄλογο ὑπάκουο μὁ παρακουρασμένο,
Θελετε θλιβεροὶ ἀσκητὲς ν' ἀφανίσετε (τὴν ὄμορφη τὴν κατοικία
ὅπου τώρα φθάσαμε νὰ κατοικοῦμε
ὕστερα ἀπὸ τὰ θλιβερά μας περασμένα,
καὶ ποὺ τὰ παράθυρά της φῶς μᾶς δί- (δουν, μικρὸ φῶς
ὅπου τὰ ἔξω μᾶς φωτίζει
γιὰ νὰ ξέρουμε τὴν ὥρα ποὺ θὰ ξημερώσῃ
καὶ ποιὸς εἶναι ὁ καλύτερος ὁ δρόμος.»

Τὸ χωρίον τοῦτο μᾶς δείχνει σαφῶς τὸν δρόμον ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμε διὰ νὰ εὐτυχήσωμε ἐπάνω στὴ γῆ: μετριοπάθεια καὶ ταπεινοφροσύνη εις τὴν ἀναζήτησιν τῆς Ἀληθείας καὶ ἀποφυγὴ τῶν οἱωνδήποτε ἀκροτήτων, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸν ἑαυτόν μας, ἤ, περισσότερον ἀκόμη, προκειμένου γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς συνανθρώπους μας. Τὸ χρυσοῦν τοῦτο μέτρον εἶναι τὸ βάθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁλόκληρον τὸ πνευματικόν μας οἰκοδόμημα.

Ὁ «ΣΩΤΗΡ» ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» καὶ ὁ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ

Οἱ ἀναγνῶσται ἄς κρίνουν ἐλευθέρως καὶ ἀμερολήπτως

Τὸ περιοδικὸν «Ὁ Σωτήρ», ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς «Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ὁ Σωτήρ», ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία, ἐπικαλεῖται πρὸς τοῦτο διατυπωθείσας ἀπόψεις, δημοσιευθείσας παλαιότερον εἰς τὸν ΙΛΙΣΟΝ (ὅστις εἶναι περιοδικὸν «ἐλευθέρας σκέψεως» καὶ οὐχὶ «Τεκτονικόν») διαφόρων «ἐκ τῶν κορυφαίων» —ὡς τοὺς ἀποκαλεῖ— τεκτόνων, ἐκ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ «Σωτῆρος», ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία.

Οὕτω, εἰς τὰ φύλλα του 11ης καὶ 25ης Φεβρουαρίου, τὰ ὁποῖα ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν, ἀναγράφει τὰ κάτωθι, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν αὐτούσια καὶ ἄνευ σχολίων, διὰ νὰ κρίνουν ἀνεπηρέαστοι οἱ ἀναγνῶσται μας, ἐὰν πράγματι τὸ ἀβίαστον συμπέρασμα τῶν ἀναγραφομένων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία, ὅπως ἐπιθυμεῖ νὰ συμπεραίνῃ «Ὁ Σωτήρ», κατὰ τὸν συλλογισμὸν «ῥάβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα βρέχει», ἢ μήπως ἐκ τῶν ἀναγραφομένων εἰς τὸν «Σωτῆρα» καταφαίνεται ἁπλῶς ἡ ἀνωτερότης τῶν βλέψεων τοῦ Τεκτονισμοῦ, ἀναφερομένων εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνίας ἄνευ ἐπεμβάσεως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ μηδαμῶς ἀναμιγνυομένου εἰς θρησκευτικὰ θέματα ἢ θρησκευτικὰς ἔριδας, προερχομένας ἐκ φανατικῶν ἀντιλήψεων.

Ἀλλ' ἂς κρίνουν ἐλευθέρως καὶ ἀμερολήπτως οἱ ἀναγνῶσται μας ἐκ τῆς παραθέσεως αὐτουσίων τῶν ὑπὸ τοῦ «Σωτῆρος» αὐθαιρέτως κριθέντων ὡς ἐπιληψίμων κειμένων μας.

Ἀπὸ τὸν «Σωτῆρα» 11-2-70

Ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς ἀποτελεῖ θρησκείαν καὶ δὴ θρησκείαν ὄχι ἐξ ἀποκαλύψεως, ἀλλ' ἐφεύρημα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, στηριζομένης εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως μὲ ἰδέας καὶ τάσεις πανθειστικάς, θρησκείαν ἐπιζητοῦσαν νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν Χριστιανισμόν, ἰδοὺ πῶς ἐκφράζονται κορυφαῖοι τῶν Ἑλλήνων ἐκπροσώπων τῆς Μασσωνίας.

«Ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι πανάρχαιος πνευματικὸς θεσμός. Θεσμὸς φιλοσοφικός, ἠθικὸς καὶ κοινωνικός. Ἔχει ἰδιόμορφον σύστημα ἠθικῆς καὶ φιλοσοφικῆς διδασκαλίας, ἡ δὲ κυρία προσπάθεια τῆς τεκτονικῆς φιλοσοφίας τείνει εἰς τὴν διὰ τῆς συμβολικῆς καὶ ἀλληγορικῆς διδασκαλίας, ψυχικήν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσιν τῶν μελῶν τῶν τεκτονικῶν Στοῶν, ὥστε νὰ δυνηθῶσιν οἱ μύσται νὰ καταστοῦν ἄξιοι φορεῖς τοῦ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ὄντι ἐνσαρκωθέντος Θεοῦ - Λόγου καὶ νὰ γνωρίσωσι τὴν ἐν τῇ φύσει ἀλήθειαν» («Ἰλισσός», Διμηνιαῖον περιοδικὸν ἐλευθέρας σκέψεως, τεῦχος 53, Σ)βριος—Ὀκτώβριος 1967 σελ. 286 ἄρθρον Γερασ. Μοσχοπούλου «Τεκτονικὴ Φιλοσοφία καὶ Ἑλληνοχριστιανικὸς Πολιτισμός»). «Ἡ ἐλευθέρα τεκτονικὴ ἔχει διαμορφώσει ἐπὶ τῇ βάσει τεκτονικῶν συμβόλων καὶ ἀλληγοριῶν... στηριζομένων καὶ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀρχῶν τῶν ἀρχαίων μυστηρίων ἰδίαν κοσμοθεωρίαν, δηλαδή, θεωρίαν περὶ φύσεως καὶ ὄντων, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου τεκτονικοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος» (αὐτόθι σελ. 287). «Φέρει ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ τὴν θείαν οὐσίαν, ἥτις, ὡς ὑπερτάτη ζωοποιὸς δύναμις, ἐφ' ὅσον ἕκαστος ἡμῶν δὲν κωφεύει εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἠθικῆς του συνειδήσεως, προάγει τὸν ἄνθρωπον ψυχικῶς, πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς, διὰ τοῦ συνειδέναι καὶ ἐνεργεῖν κατα τοὺς θείους καὶ ἀναλλοιώτους νόμους τῆς φύσεως... Τὰ τεκτονικὰ μυστήρια διδάσκουν εἰς τοὺς μύστας, πρωτίστως τὴν γνῶσιν αὐτῶν τῶν ἰδίων. Ἀνοίγουσιν, οὕτω τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ὑπερτάτην Γνῶσιν, διὰ τῶν συμβόλων αὐτῶν καὶ τῆς ἐσωτερικῆς τούτων σημασίας καὶ ἐννοίας. Διὰ τῆς αὐτογνωσίας, ὁ μύστης θὰ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Θεογνωσίαν» (αὐτόθι σελ. 288—289). Ἄλλος δὲ «σεβάσμιος διδάσκαλος» «τοῦ Ἑλληνικοῦ τεκτονισμοῦ» ὁ κ. Κων. Μελισσαρόπουλος εἰς ἄρθρον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Παρατεκτονικαὶ ἐργασίαι ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κατοχήν» εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν γράφει τὰ ἑξῆς: «Εἴμεθα ἀδελφοί μου, ἐλεύθεροι Τέκτονες, ἐργαζόμενοι ἀκαταπαύστως ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος τοῦ Σύμπαντος εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς Ἀγάπης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλπίζομεν μίαν ἡμέραν νὰ στεγασθῇ σύμπασα ἡ Ἀνθρωπότης. Τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Ἀρετῆς φιλοδοξοῦμεν νὰ καταστῶμεν σεμνοὶ στῦλοι... Ὁ Ἐλευθεροτεκτονισμὸς εἶναι φιλοσοφικὸν μυσταγωγικὸν σύστημα καὶ παγκόσμιον Τάγμα, ἀποσκοποῦν εἰς ἀναζήτησιν τῆς Ἀληθείας, εἰς ἄσκησιν τῆς Ἀρετῆς, εἰς πνευματικὴν πρόοδον καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν τῆς Ἀνθρωπότητος. Μελετᾶ τὰς λειτουργίας τῆς Φύσεως καὶ συμμορφοῦται πρὸς τὸν Φυσικὸν νόμον... Ἐρχόμενος, ἀδελφέ μου, εἰς τὰς συγκεντρώσεις μας αὐτάς, θὰ σχηματίσῃς σαφεστέραν ἰδέαν περὶ

τοῦ Ἐλευθέρου Τεκτονισμοῦ, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή, ποὺ θὰ δύνασαι νὰ μυηθῇς εἰς αὐτόν, θὰ εἶσαι περισσότερον προετοιμασμένος διὰ νὰ δεχθῇς τὸ Τεκτονικὸν Φῶς, ἐὰν ποτὲ ἀποφασίσῃς νὰ τὸ ζητήσῃς καὶ σοῦ χορηγηθῇ» («Ἰλισσός» τεῦχος 40 σελ. 237—239).

Ἀπὸ τὸν «Σωτῆρα» 25—2—70

Εἰς τὸ Μασσωνικὸν περιοδικὸν «Ἰλισσός», ὁ ἐκ τῶν κορυφαίων τοῦ Τεκτονισμοῦ Κ. Μελισσαρόπουλος, διευθυντὴς τοῦ ἐν λόγῳ περιοδικοῦ (τεῦχος 40 σελ. 233—240), εἰς ἄρθρον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Παρατεκτονικαὶ ἐργασίαι ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κατοχήν» δημοσιεύει «Τυπικὸν Υἱοθεσίας», «συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ἐγίνοντο αἱ εἰσδοχαὶ νέων μελῶν» εἰς τὴν ἱδρυθεῖσαν κατὰ τὴν κατοχὴν «Λευκὴν στοάν» (κατὰ τὸ πρότυπον τῶν «Λευκῶν» Τελετῶν τοῦ Τεκτονισμοῦ, ἐν εἴδει «Τεκτονικοῦ προθαλάμου»), ὀνομασθείσης «Πυρσός», εἰς τὴν ὁποίαν, πλὴν τῶν συνερχομένων Τεκτόνων, «θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσαχθοῦν καὶ ἕτερα μέλη, κεκοσμημένα ὑπὸ Τεκτονικῶν ἀρετῶν». Καθήκοντα Σεβασμίου τῆς ἐν λόγῳ στοᾶς γράφεται ὅτι ἀνέλαβεν ὁ συντάξας τὸ ἐν λόγῳ Τυπικόν. Ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» αὐτὸ λοιπὸν δημοσιεύομεν ἀποσπάσματα διὰ νὰ καταφανῇ μετὰ πόσης προσοχῆς διαφυλάττουν οἱ πρόκριτοι τῆς Μασσωνίας τὰ μυστικά της καὶ ἀπὸ ἐκείνους ἀκόμη τοὺς ὁποίους προσπαθοῦν νὰ προσελκύσουν εἰς τὴν Μασσωνίαν.

(Σημ. ΙΛΙΣΟΥ. Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ μόνη ἡ ἰδιότης τοῦ Τέκτονος, περιερχομένη εἰς γνῶσιν τῶν ναζί, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀνυπολογίστους συνεπείας).

Ἀπευθυνόμενος ἐν ἀρχῇ ὁ Σεβάσμιος τῆς στοᾶς πρὸς τὸν ὑποψήφιον νὰ καταταγῇ εἰς τὴν «Λευκὴν» στοὰν τοῦ λέγει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς.

Σεβάσμιος: Ἀγαπητὲ Λ. Β... ἔχομεν καθιερώσει μίαν μικρὰν τελετήν, κατὰ τὸν τύπον τῶν Τεκτονικῶν Μυήσεων διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν κύκλον μας ἑνὸς νέου φίλου, «ἀδελφοῦ», ὅπως λέγομεν ἡμεῖς. Καὶ αὐτὴ ἡ τελετὴ πρόκειται τώρα νὰ λάβῃ χώραν.

Σεβ. Ἀδελφὲ Ρῆτορ, δυνάμεθα νομίμως νὰ συνέλθωμεν;

Ρήτ. Βεβαιότατα, Ἀδελφὲ Σεβάσμιε, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἀγαθοὶ Τέκτονες καὶ δὲν ἀποκαλύπτομεν Τεκτονικὰ μυστικά, οὐδὲ προβαίνομεν παρανόμως εἰς μυήσεις, αὐξήσεις φωτός, ἢ ἄλλας ἐπισήμους Τεκτονικὰς τελετάς...

Σεβ. Ἀδελφὲ Γραμματεῦ, γνωρίζει ὁ ἀδελφὸς Α.Β., ποίαν ἱερὰν ὑποχρέωσιν ἀναλαμβάνει εἰσερχόμενος εἰς τὸν κύκλον μας;

Γραμ. Μάλιστα, Σεβάσμιε Διδάσκαλε, ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς του ὡς τίμιος καὶ ἀξιοπρεπὴς ἄνθρωπος, νὰ μὴ εἴπῃ οὔτε λέξιν, οὔτε εἰς τὸ προσφιλέστερόν του πρόσωπον, περὶ ὅσων θὰ ἴδῃ ἢ θὰ ἀκούσῃ εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην συγκέντρωσιν, εἴτε σήμερον, εἴτε εἰς τὸ μέλλον, εἴτε ἐξακολουθῶν νὰ ἔρχεται μεταξύ μας, εἴτε διακόπτων τὴν μεθ' ἡμῶν συναναστροφήν του.

Σεβ. Ὄρθιοι, ἀδελφοί μου. Ὁρκίζεσαι, ἀδελφέ μου, ὡς τίμιος ἄνθρωπος, νὰ μὴ ἀποκαλύψῃς ποτὲ καὶ εἰς οὐδένα, τὰ περὶ τῆς Ἀδελφότητός μας καὶ τὰ ὅσα γίνονται

ἢ λέγονται εἰς τὸν κύκλον μας;

Α. Β. Τὸ ὁρκίζομαι.

.. ..

Σ ε β. Ἀδελφὲ Β' Ἐπόπτα, ὑπάρχει φόβος μήπως παρασυρόμενοι ἐξ ὑπερβολικοῦ ζήλου προδώσωμεν μυστικά, διὰ τὰ ὁποῖα ὡρκίσθημεν νὰ τηρήσωμεν ἀπόλυτον σιγήν;

Β' Ἐ π. Ὄχι, Ἀδελφὲ Σεβάσμιε, διότι ἡ φρόνησις δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μᾶς ἀπολίπῃ, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λησμονήσωμεν τὸν ὅρκον τῆς ἀπολύτου σιγῆς, τὸν ὁποῖον ἐδώσαμεν ὡς τίμιοι καὶ χρηστοήθεις ἄνθρωποι.

Σ ε β. Τότε, φίλτατοι ἀδελφοί, ἂς διακόψωμεν τὰς ἐργασίας μας, καὶ ἂς καταβάλῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν σώφρονα προσπάθειαν, ὅπως ἡ ἱερὰ φλόγα τῆς ἀδελφικῆς Ἀγάπης, ἡ ὁποία πρέπει νὰ θερμαίνῃ τὰ στήθη μας μεταλαμπαδευθῇ καὶ εἰς τὴν ἀμύητον κοινωνίαν, ἐξαγνίζουσα τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ὥστε νὰ παρασκευασθῇ μία καλυτέρα καὶ εὐτυχεστέρα αὔριον. Ὄρθιοι, ἀδελφοί μου. Ἂς ἀπέλθωμεν ἐν εἰρήνῃ, ἐ ν θ υ μ ο ύ μ ε ν ο ι τὸν περὶ σιγῆς ὅρκον μας, καὶ ἂς καταβάλλωμεν συνεχῶς ἐνσυνείδητον προσπάθειαν, ὅπως —κατὰ τὸ δυνατὸν— ἐφαρμόζωμεν εἰς τὴν ζωήν μας τὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι κηρύσσονται εἰς τὸ Τυπικόν μας.

Καὶ ἤδη ἕκαστος ἔχων νοῦν καὶ κρίσιν, δύναται νὰ συμπεράνῃ ἐὰν τὰ παρὰ τοῦ «Σωτῆρος» παρατιθέμενα ἀποσπάσματα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Τεκτονισμὸς εἶναι θρησκεία (!!) ἢ μήπως ἀποτελοῦν ὕμνον διὰ τὸν Τεκτονισμόν, ὡς φιλοσοφικὸν — μυσταγωγικὸν σύστημα ἠθικῆς.

Ἐκκλησία καὶ Τεκτονισμὸς

Ὑπὸ τοῦ Αἰδεσιμωτάτου
κ. ΖΑΝΟΥ ΓΟΥΓΟΥΤΑ
τῆς Ἑλλην. Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἀμερικῆς

Θὰ πρέπει νὰ ἔχουν πολὺ πικραθῆ οἱ ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος μὲ τὰς νέας δηκτικὰς ἐνεργείας μερικῶν «δεσποτάδων» ἔναντι τῆς Μασωνικῆς θεωρήσεως τῆς ζωῆς, ἂν καὶ ἀπὸ τὸ 1934, ὁπότε ἐπρωτοδημοσιεύθηκε ἡ ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «κατὰ τοῦ Μασωνισμοῦ», αἱ Μασωνικαὶ Στοαὶ ηὐξήθησαν, χωρὶς τὰ μέλη των νὰ παύσουν νὰ εἶναι καλοὶ Ἑλληνορθόδοξοι Χριστιανοί.

Ἡ ἠθικοπνευματικὴ ἀξιοποίησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ λιμάνι, στὸ ὁποῖον κατευθύνεται τὸ πλοῖον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ ἄλλους δρόμους ἐκεῖ τραβάει καὶ ἡ Στοά. Οἱ διαπληκτισμοὶ φανερώνουν ἐμμονὴν στὸ εἶδος τοῦ πλοίου καὶ ὄχι στὸ λιμάνι τοῦ προορισμοῦ των. Ἄλλοι πηγαίνουν στὰ Ἱεροσόλυμα μὲ τὴν γκαμήλα, ἄλλοι μὲ τὸ ἀεροπλάνο, ἄλλοι μὲ τὸ αὐτοκίνητο καὶ ἄλλοι μὲ τὰ πόδια. Καὶ πρέπει νὰ προσευχώμεθα νὰ ΜΗΝ λείψουν οἱ τοιοῦτοι νοσταλγοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφωσύνης. Οὔτε νὰ ξεχνοῦμε ὅ-

τι αἱ ψυχοπνευματικαὶ ἰδιοσυγκρασίαι χωρίζουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ ψυχολογικοὺς τύπους καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πηγὴν ξεκινοῦν οἱ 265 διαφορετικὲς χριστιανικὲς ὁμολογίες, ἐδῶ στὴν Ἀμερική!

Ἂν οἱ Μασῶνοι ἀπορρίπτουν τὰ δικά μας «Πιστεύω» καὶ ἐμεῖς τοὺς περιφρονοῦμε ὡς οἱ Ἰνδοὶ τοὺς «μιαρούς», αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ψωμὶ τῆς ζωῆς μας δὲν ζυμώνεται μὲ ὅσο πρέπει ΠΡΟΖΥΜΙ τῆς Χριστιανικῆς διδαχῆς. Διότι, ὄχι μόνον δὲν ἔχομε Ἀγάπην, ἀλλ' οὔτε ἀνοχὴν διὰ τοὺς ἀντιφρονοῦντας.

Ἐὰν δὲν σβήσωμε ἀπὸ μέσα μας τὴν Ἱεροεξεταστικὴ φλόγα, ποὺ συχνὰ μᾶς ντροπιάζει ὡς Χριστιανούς, ὑπάρχει φόβος τὴν Ἀγάπη μας πρὸς τὴν Θρησκεία νὰ τὴν τροφοδοτῆ τὸ μῖσος πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν συμφωνοῦν μαζί μας. Καὶ τότε γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Πόσον εἴμεθα πολιτισμένοι ἄνθρωποι καὶ Χριστιανοί;

Θὰ πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ τὸ γράψω: Ἡ μεγάλη ἀξία εἶναι ὁ ἄνθρωπος, χάριν τοῦ ὁποίου ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, διὰ νὰ τοῦ δώση τὸ κλειδὶ τοῦ Παραδείσου, ποὺ εἶναι ἡ ΑΓΑΠΗ πρὸς τὸν ἄλλον ἄνθρωπον.

Αὐτὴ ἡ ΑΓΑΠΗ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανικοῦ κηρύγματος, ἡ ὁποία, διὰ νὰ καρποφορήση, ἀπαιτεῖ τὸν ἐκβραχισμὸν τῆς καρδιᾶς μας ἀπὸ ζωώδη πάθη, ὥστε νὰ κυριαρχῆ ἡ χριστιανικὴ συνείδησις.

Πλήρωνε τὰ χρέη σου!

῞Ολοι οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται χρεωμένοι. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς ἐπλήρωσε γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς μάννας; Γιὰ τὶς θρησκευτικές του πεποιθήσεις; Γιὰ τὴν ἐλευθερία ἐπιδιώξεως τῆς εὐτυχίας; Ποιὸν ἐπληρώσαμε γιὰ τὶς ἰδέες τῆς δικαιοσύνης καὶ ἰσονομίας, μὲ τὶς ὁποῖες ζοῦνε οἱ πολιτισμένοι λαοί; Ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν πιστωτῶν μας δὲν μᾶς πιέζουν, τὸ πλεῖστον ἀπὸ μᾶς δὲν ἐνδιαφερόμεθα γι' αὐτὰ τὰ χρέη μας. Μολονтοῦτο, ἀπὸ τὴν ἄποψι τοῦ αὐτοσεβασμοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώνωμε, ἔστω κάτι ἀπέναντι τοῦ λογαριασμοῦ μας.

Τὸ πιὸ παράξενο σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ ἐκ γενετῆς χρέος μας εἶναι ὅτι —ἐὰν ἔχωμε τὴν πρόθεσι νὰ πληρώσωμε— ἔχομε καὶ τὸ μέσον! Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ πληρώσῃ ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμί του. Δὲν ἐπιβάλλονται οἱ ἴδιοι ὅροι σὲ ὅλους. Ἄλλοι πληρώνουν μονομιᾶς, προσφέροντας μιὰ μεγάλη ἀνακάλυψι, γράφοντας ἕνα μεγάλο ποίημα, παρουσιάζοντας μιὰ ζωτικὴ ἀρχή, διατυπώνοντας μιὰν ἐμπνευστικὴ φιλοσοφία. Οἱ περισσότεροι πληρώνομε μὲ τὴν καθημερινὴ ζωή μας. Πληρώνομε μὲ δόσεις καλωσύνης, ἐνθαρρύνσεως, κατανοήσεως, ὑπομονῆς, ἀμοιβαίας βοηθείας — συχνὰ καὶ μονάχα μ' ἕνα μειδίαμα.

Η ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Ὑπὸ Geoffrey A. Farthing
Γεν. Γραμματέως Θ. Ε. Ἀγγλίας

Τὶς τελευταῖες δεκαετίες, ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ἔχασε, γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο, τὴν ταυτοτητά της. Καὶ θάφτηκε σ' ἕνα σωρὸ προσχώσεις. Ἀλλά, πρὶν προσπαθήσωμε νὰ δοῦμε τί εἶναι ἢ τί πρέπει νὰ εἶναι, ἂς δοῦμε τί ΔΕΝ εἶναι, σίγουρα.

Δὲν εἶναι θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, σύμφωνα μὲ τὴν συνήθη ἔννοια τῆς λέξεως. Δὲν ταυτίζει ἑαυτὴν μὲ καμμιὰ ἰδιαίτερη θρησκεια ἢ Προφήτη, Δάσκαλο, Σωτῆρα ἢ Θεό.

Δὲν εἶναι πνευματιστικὴ ὀργάνωσις.

Δὲν εἶναι εἰρηνιστικὴ ὀργάνωσις.

Δὲν εἶναι παιδο - ζωο - φυτὸ ἢ ἐδαφό- φιλος ὀργάνωσις.

Δὲν εἶναι ἑταιρία προαγωγῆς τῆς τέχνης σὲ ὁποιαδήποτε μορφή.

Δὲν εἶναι χορτοφαγικὴ ἢ ἀντιαλκοολικὴ ἢ ἀντικαπνιστικὴ ἑταιρία.

Δὲν εἶναι ὀργάνωσις μὲ ἰδιαίτερα τυπικά, τελετουργίες, συνήθειες ἢ μεθόδους γιὰ τὴν ψυχικὴ ἢ πνευματικὴ ἀνάπτυξι ἢ γιὰ «μαγικοὺς» λόγους.

Δὲν εἶναι ἑταιρία θεραπευτικὴ ἢ «ναυαγοσωστικὴ» ἢ ὁπωσδήποτε κοινωνικῆς εὐημερίας.

Δὲν εἶναι ποσῶς πολιτικὴ ὀργάνωσις καὶ δὲν συνηγορεῖ γιὰ κανένα ἰδιαίτερο κοινωνικὸ ἢ οἰκονομικὸ σύστημα.

Δὲν εἶναι ἀντὶ - τίποτε, ποὺ εἶναι ἀληθινό, ὑγιεινό, ὠφέλιμο ἢ ὄμορφο.

Αὐτὰ θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τὰ δέκα «δὲν» τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἢ οἱ ἀρνητικές της ἀρετές.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ὑπάρχουν εἰδικὲς ὀργανώσεις, ὑποστηριζόμενες ἀπὸ τοὺς ἀφοσιωμένους ὀπαδοὺς καὶ ἐργάτες των. Μέλη τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας μποροῦν, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιαίτερη κλίσι των, νὰ ὑποστηρίζουν τέτοιες ὀργανώσεις, καὶ ἀναμφιβόλως τὸ πράττουν. Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία θὰ ἔπρεπε νὰ παράγη ἀνθρώπους ἐλεύθερους, εὐαίσθητους, φιλάνθρωπους, πνευματικούς, νοήμονες, ὡς μέλη τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ δὲν προσφέρει ἡ ἴδια εὐκαιρίες γιὰ μιὰ ὁποιαδήποτε εἰδικὴ ὑπηρεσία. Τὶς

ἀνάγκες τὶς προβάλλει ἡ ἴδια ἡ Ζωὴ καὶ αἱ εἰδικευμέναι ὀργανώσεις παρέχουν τὰ μέσα.

Τότε, τί εἶναι ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία; Θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῆ φιλανθρωπικὴ ἑταιρία, μονάχα ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι προσπαθεῖ νὰ διαδώση τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ θρησκευτική, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀποδεικνύει ἕνα πνευματικὸ βάθρο στὴν ὕπαρξι. Εἶναι μία ἑταιρία ἀνθρώπων, ποὺ ἔχουν ἀποδεχθῆ τρεῖς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι γνωστοὶ καὶ τετριμμένοι, ἀλλὰ ἂς τοὺς ἐπαναλάβωμε:

Π ρ ῶ τ ο ν : Σχηματισμὸς πυρῆνος τῆς Παγκοσμίου Ἀδελφότητος τῆς Ἀνθρωπότητος, χωρὶς διακρίσεις φυλῆς, πίστεως, φύλου, τάξεως ἢ χρώματος.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν : Ἐνθάρρυνσις τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν Θρησκειῶν, τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἐπιστήμης.

Τ ρ ί τ ο ν : Ἔρευνα τῶν ἀνερμηνεύτων νόμων τῆς Φύσεως καὶ τῶν λανθανουσῶν στὸν ἄνθρωπο δυνάμεων.

Προσδοκᾶται ἀπὸ τὰ μέλη νὰ ἀνακαλύπτουν τὶς ἔννοιες καὶ τὶς διακλαδώσεις τῆς ἀδελφότητος, καὶ νὰ τὴν ἀσκοῦν πρακτικά. Μὲ τὸ βίωμα τῆς ἀδελφότητος, θ' ἀνακαλύψουν τὴν δυναμική της.

Ὁ δεύτερος Σκοπὸς ἀπαιτεῖ νὰ μελετοῦμε, νὰ ἀνακαλύπτωμε τὰ γεγονότα, νὰ ἐκπαιδεύωμε τὸν ἑαυτό μας, νὰ ξερριζώνωμε τὴν ἀμάθεια καὶ νὰ διώχνωμε τὴν προκατάληψι καὶ τὴν δεισιδαιμονία παντὸς εἴδους. Στὰ τρία τοῦτα τελευταῖα ἐλαττώματα βασίζεται ἡ χειρότερη ἀντι - αδελφικὴ συμπεριφορά.

Ὁ τρίτος Σκοπὸς μᾶς καλεῖ νὰ σεβώμεθα τὴν δύναμι, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασι τῆς Φύσεως καὶ ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἄλλα βασίλεια ζωῆς μὲ διάφορους τρόπους, ὡς ἱκανότητες, ἐνέργειες, ἰδιότητες, συνειδητότητες καὶ τάσεις. Ὅλος ὁ δυναμισμός, ἡ ἔκφρασις καὶ ἐνεργητικότης τῆς ζωῆς στὸ σύμπαν ἔρχεται ἀπὸ τὴν Μία Πηγὴ καὶ ἐκδηλώνει τὸν Ἕνα Νόμο, ἡ γνῶσις τοῦ ὁποίου εἶναι Κατανόησις, ἡ δὲ δρᾶσις σύμφωνα μὲ τὴν Κατανόησι εἶναι Σοφία. Αὐτὴν δεσμευόμεθα νὰ ἀναζητοῦμε.

Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταρία εἶναι λοιπὸν μιὰ ἕνωσις μελῶν, ποὺ ἀφιερώνονται στὴν ἀδελφότητα, τὴν ἐπιδίωξι τῆς φωτίσεως καὶ τὴν ἐπιζήτησι τῆς Σοφίας. Καὶ στὸν βαθμὸ ποὺ τὰ μέλη τὰ ἐπιτυγχάνουν αὐτά, τόσο ἐπηρεάζεται ἡ ἰδιωτικὴ συμπεριφορά των πρὸς τοὺς συνανθρώπους των, πρὸς τὰ ζῶα καὶ τὴν Φύσι, μὲ συμπάθεια, νόησι καὶ ἀγάπη. Ἀλλὰ τὰ κίνητρά των πρέπει νὰ ξεκινοῦν ἐκ τῶν ἔνδον, μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία, ὄχι ἀπὸ κανόνες καὶ περιορισμοὺς ἢ ἄλλες ἀνθρωποδημιούργητες βλέψεις. Πρέπει νὰ ἐνεργοῦν ὡς ὑπεύθυνα ἄτομα, μὲ ὑψηλὴ καὶ ξεχωριστὴ ἀτομικὴ ἀξιοπρέπεια, ὡς ἄνθρωποι.

Μὲ λίγα λόγια, ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ὑπάρχει γιὰ τὴν διάδοσι ὡρισμένων ἀξιῶν, μὲ τὶς ὁποῖες καὶ ταυτίζεται: ἀδελφότητα, ἐλευθερία, ἀλήθεια.

Χρειάζονται καὶ περισσότερα;

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΦΥΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τὰ φυτὰ αἰσθάνονται

ΧΑΙΡΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΕΝΟΧΩΡΟΥΝΤΑΙ

«**Μ**πορεῖ τὸ πράσινο δάκτυλο τοῦ κηπουροῦ νὰ μὴ εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ θερμὴ καρδιά». **Α**ὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα ἑνὸς φυτοφυσιολόγου, ὀνόματι Κλὴβ **Μ**πάκστερ, ποὺ πιστεύει ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἄνθους εἶναι ζήτημα συμπαθείας καὶ ὄχι καλλιεργείας. Τρία χρόνια προσεκτικὰ ἐξηλεγμένων πειραμάτων τὸν ἔπεισαν ὅτι τὰ φυτὰ μποροῦν νὰ δείξουν φόβον, ἀνησυχίαν καὶ ἀκόμη καὶ στοιχειώδη ἀγάπην διὰ τοὺς ἰδιοκτήτας των. Ἂν ὁ ἀσφέδελός σας μαραθῆ ἢ ὁ κάκτος σας κυρτωθῆ, μπορεῖ τοῦτο νὰ σημαίνη ὅτι ἔχουν πάθει νευρικὴ κρίσι. Ἐπὶ πλέον τὰ φυτά σας στενοχωροῦνται ὅταν σεῖς λείπετε καὶ ἴσως μάλιστα καὶ νὰ σᾶς ἀντιπαθήσουν. Τὰ φυτὰ ἀνθοῦν ὅταν τὰ ἐπαινῆτε καὶ ἀνησυχοῦν ὅταν τὰ ἐπικρίνετε.

Αὐταὶ αἱ ἀσυνήθεις θεωρίαι βασίζονται ἐπὶ πειραμάτων, ποὺ διήρκεσαν ἐπὶ μῆνας καὶ διεξήχθησαν μὲ μίαν τροποποιημένην συσκευὴν πολυγράφου, ποὺ καταμετρεῖ τὴν ἠλεκτρικὴν ἀντίστασιν. Ὁ κ. Μπάκστερ, ποὺ εἶναι ἐμπειρογνώμων εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἀνιχνεύσεως τοῦ ψεύδους εἰς τοὺς ἀνθρώπους, συνέδεσε τὰ φυτὰ μὲ ἠλεκτρόδια καὶ διαπίστωσε ἀντιδράσεις εἰς τὰ φυτὰ ποὺ ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸν ἀνθρώπινον φόβον, νευρικότητα καὶ στοργήν.

«Φαίνεται, λέγει ὁ κ. Μπάκστερ, ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουν μίαν πρωτόγονον αἴσθησιν. Ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς δυσχερεῖς καταστάσεις μὲ δείγματα ποὺ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἰσοδυναμοῦν με ἀνησυχίαν. Δείχνουν ἀνακούφισιν ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης των ἐπιστρέψη ἀπὸ ταξίδιον. Ἐπίσης φοβοῦνται τοὺς ξένους καθὼς καὶ τὰ ἄτομα ἐκεῖνα ποὺ τὰ βλάπτουν». Ἡ πειραματικὴ μέθοδος τοῦ κ. Μπάκστερ συνίσταται εἰς τὴν τοποθέτησιν ἠλεκτροδίων εἰς τὰ φύλλα τῶν φυτῶν καὶ τὴν μέτρησιν τῶν ἠλεκτρικῶν των ἀντιδράσεων εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐνεργείας, ὅπως θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς εἰδικῆς συσκευῆς του ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πειραμάτων ὁ κ. Μπάκστερ τοποθετεῖ τὰ φυτὰ ἐντὸς μολυβδίνων δοχείων. Ἐπὶ πλέον χρησιμοποιεῖ ὀθόνην Φαραντάυ διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν ραδιοσυχνοτήτων εἰς τὸ ἠλεκτρομαγνητικὸν πεδίον. Ἂν ἕνα εἶδος σήματος ληφθῆ ἀπὸ τὸ φυτόν, τοῦτο δὲν εὑρίσκεται ἐντὸς τῶν διαφόρων γνωστῶν συχνοτήτων.

Τὸ 1967, ὅταν ὁ Μπάκστερ διὰ πρώτην φορὰν ἐτοποθέτησε ἠλεκτρόδια εἰς τὰ φυτά του διὰ

τὴν λῆψιν ἐνδεχομένων ἤχων, δὲν ἐπίστευε ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ μετρήση τὰ «αἰσθήματά» των. Προσπαθοῦσε νὰ μετρήση τὸν ρυθμὸν μὲ τὸν ὁποῖον τὸ φυτὸν ἀπορροφᾶ τὸ νερό.

«Ἀλλά, συνεχίζει, ἐνόμιζα ὅτι θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ ἴδω κατὰ πόσον θὰ μποροῦσα νὰ προκαλέσω μίαν ἀνταπόκρισιν τοῦ φυτοῦ ἂν τὸ ἀπειλοῦσα. Ἀπεφάσισα νὰ κάψω τὸ φύλλον πρὶν ἀκόμη κινηθῶ νὰ πάρω ἕνα σπίρτο, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀποφάσεώς μου, διεγράφη εἰς τὸ χαρτὶ μία δραματικὴ μεταβολή. Ἡ βελόνα τοῦ πολυγράφου ἀνεπήδησε καὶ ἤρχισε νὰ χαράση κάτι, ποὺ ὡμοίαζε μὲ ἀνθρώπινη ἀνησυχία».

Ὁ Μπάκστερ, σκανδαλισθείς, συνέχισε τὰ πειράματά του. Ἐπάνω σὲ μία ζεστὴ πλάκα, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἐργαστηρίου, ἐθέρμανε λίγο νερὸ καὶ ἔρριψε σ' αὐτὸ μερικὲς ἀλατισμένες γαρίδες. Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κρούσεως, ὁ πολυγράφος ἐδείκνυε μεγάλην ἀναταραχήν. «Ἤθελα νὰ ἐξακριβώσω, συνέχισε, ἂν ἡ ἀποθνήσκουσα κυτταρικὴ ζωὴ ἐκπέμπη κανένα εἶδος σήματος εἰς ἄλλα ζῶντα κύτταρα». Ὁ Μπάκστερ πιστεύει ὅτι ἡ αἴσθησις τῶν φυτῶν λαμβάνει χώραν εἰς κυτταρικὸν ἐπίπεδον. Λέγει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακριβώση καὶ νὰ διαπιστώση τὰς ἰδίας ἀντιδράσεις ἀπὸ κομμένα φύλλα μαρουλιοῦ καὶ ἀπὸ ἀρακάδες, ποὺ ἔχουν γίνει πουρέ.

Τονίζει ὅτι τὰ φυτὰ δὲν ὑποφέρουν ὅταν ἐκριζώνονται, διότι, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἡ φύσις ἔχει προβλέψει τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Τὰ φυτὰ παύουν νὰ ἀπαντοῦν.

Τί φρονοῦν οἱ καλόπιστοι βοτανολόγοι γιὰ τὴν ἐργασία του αὐτή; Ὁ κ. Χίνκλεϋ, φυσιολόγος εἰς τὸ Μπρουκχέϊδεν, λέγει ὅτι ἡ θεωρία του μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθινή, ἀλλὰ χρειάζεται μεγαλύτερες ἀποδείξεις. Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ κ. Μαγκιουάϊρ, διευθυντὴς τοῦ Βοτανολογικοῦ Κήπου τῆς Ν. Ὑόρκης. Ὁ κ. Μπάκστερ ἐλπίζει νὰ τὸ κατορθώση. Εἰς ἄρθρον του, εἰς ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, ἀναφέρει ὅτι 18 Πανεπιστήμια τὸν προσήγγισαν, διὰ νὰ μιμηθοῦν τὴν ἐργασίαν του. Τὸ ἐπαγγελματικὸν μυστικὸν τὸν ἐμποδίζει νὰ ἀναφέρη ὀνομαστικῶς τὰ ἐνδιαφερόμενα αὐτὰ μέρη διὰ τὰς ἐρεύνας του, μέχρις ὅτου αὐτὰ δημοσιεύσουν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν των. Ἐλπίζει πάντως, ὅτι καὶ αὐτὰ θὰ ἐπιτύχουν τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. Μπάκστερ δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχει εἰς τὰ φυτὰ πρωτόγονος αἴσθησις. Πρὸ 30 ἐτῶν, ὁ Ἰνδὸς βοτανολόγος καὶ φυσικὸς Χάντρα Μπόζε ἐδημοσίευσε ἀρκετὰ βιβλία ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Ὁ κ. Μπάκστερ θὰ εἶναι εὐχαριστημένος, ἂν ὅλοι ἐπιδείξουν εὐρύτητα πνεύματος μέχρις ὅτου δημοσιευθοῦν τὰ τελικὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξύ, συνιστᾶ εἰς τοὺς κηπουρούς, νὰ δείχνουν μεγαλυτέραν συμπόνοια γιὰ τὰ φυτά.

Marcia Haeys

Μάννα

Γλυκειά φωνή, συμφωνικὸ τραγούδι,
ἀνάβλυσες, ἀπὸ ποιοὺς θείους βυθοὺς
καί γιὰ σεργιάνι τὴν ψυχή μου πῆρες
ὡς τοὺς ἑπτὰ οὐρανούς;...

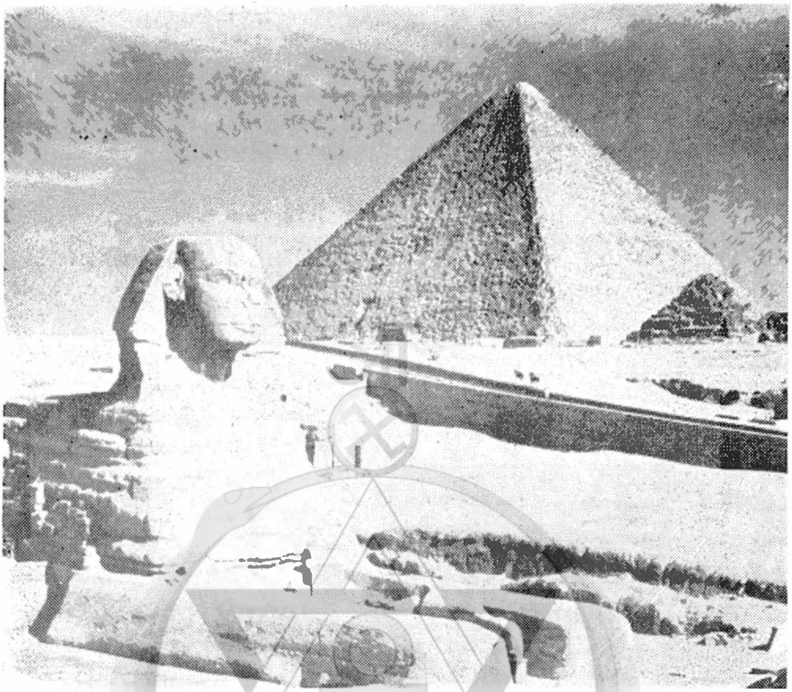
Τὴν ρώταγες,
ποιὸ τῆς χαρᾶς γιορτάσι πιὸ τρανό,
μὲς στὸ ταξείδι θὰ ἦταν; Κι' εἶπε:
Τὴ Μάννα ἐπιθυμῶ νὰ σμίξω
Κι' ἂς μὴν ποτὲ ξανὰ στὴ γῆ γυρίσω.

Τῶν Οὐρανῶν ὁ κόσμος λαμπροφορεμένος,
δεξίωση γιὰ τὶς ψυχές, ποὺ ἀπὸ τὴ γῆ
επάνω στὶς αἰθέριες τὶς φτεροῦγες
ἑνὸς ἄσματος πρωτόγνωρου, μαγευτικοῦ,
ξεκίνησαν νὰ 'ρθοῦν, εἶχε γιορτή.

Θεία μελωδία, ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
σήκωνες στὰ φτερά σου τὴν ψυχή,
ὥς ὅταν ἦρθε ἡ ἄρρητη τῆς ὀμορφιᾶς στιγμή.
Μέσα σὲ ὅλα τὰ στολίδια τοῦ Οὐρανοῦ,
ἡ λάμψη τοῦ ἀστεριοῦ τοῦ πιὸ λαμπροῦ...

Κόρφο σὰν ἥλιο φωτεινό, νὰ τὴν προσμένει
εἶδε ἡ ψυχή, κόρφο ἁπαλό,
γλυκὸ σὰν θεῖο καρπό, ζεστό,
σὰν τζάκι μέσα στοῦ χειμῶνα ἄγριο
παγωμένο βραδυνό...

ΙΩΑΝΝΑ ΔΡΙΒΑ — ΜΑΡΑΒΕΛΙΔΟΥ

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΚΑΙ ΣΦΙΓΓΑ

Ἀπὸ ἔκδοσι τοῦ Ὑπουργείου Τουρισμοῦ καὶ Ἀρχαιοτήτων Ἡνωμ. Ἀραβ. Δημοκρατίας

(Μετάφρασις Π. Νικολάου)

ΤΑΥΤΟΤΗΣ
ΤΗΣ ΣΦΙΓΓΑΣ
τῆς Γκιζῆς

Μῆκος: 57 μέτρα.
Συνολικὸ μῆκος (σῶμα καὶ βάσις) 73,50 μ
Ὕψος: 20 μέτρα
Αὐτί 1,27 μέτρα
Μύτη: 1,70 μέτρα.
Στόμα: 2,32 μέτρα.
Ὄψις (Στὸ πλατύτερο σημεῖο): 4,15 μέτρα.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ἀπόψε ἤλθατε στὸ πιὸ μυθῶδες καὶ περίφημο μέρος τοῦ κόσμου. Ἐδῶ, στὸ ὀροπέδιο τῆς

Γκίζας, εὑρίσκεται τὸ ἐπιβλητικώτερο ἀνθρώπινο κατασκεύασμα.

Κανένας ταξιδιώτης — αὐτοκράτωρ, ἔμπορος, ἢ ποιητὴς — δὲν πέρασε ἀπ' ἐδῶ χωρὶς νὰ μείνῃ ἔκθαμβος.

Τὸ πέπλο τῆς νύκτας διαλύεται γιὰ νὰ μᾶς φανερώσῃ τὸν χῶρο ὅπου ἐξετυλίχθη τὸ δρᾶμα ἑνὸς πολιτισμοῦ. Οἱ πρωταγωνιστές του ἔχουν ἐμφανισθῆ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀγωνιζόμενοι μὲ πεῖσμα ἐνάντια στὴν ἄμμο καὶ τὸν ἄνεμο.

Καὶ ἡ φωνὴ τῆς Ἐρήμου διεπέρασε τοὺς αἰῶνες.

ΣΦΙΓΓΑ

Κάθε πρωῒ βλέπω τὸν Θεὸ Ἥλιο ν' ἀνατέλλῃ στὴν ἀντίπεραν ὄχθη τοῦ Νείλου. Ἡ πρώτη ἀκτίνα του εἶναι γιὰ τὸ πρόσωπό μου ποὺ εἶναι ἐστραμμένο πρὸς αὐτόν. Ἔτσι γίνεται γιὰ πέντε χιλιάδες χρόνια τώρα.

Εἶδα τὴν Ἱστορία τῆς Αἰγύπτου στὴν πρώτη της ἀκμή, ὅπως θὰ ἀτενίσω αὔριο τὴν Ἀνατολὴ νὰ ροδίζῃ μὲ καινούργια φλόγα.

Εἶμαι ὁ πιστὸς φύλαξ, στὰ πόδια τοῦ Κυρίου του. Τόσο πιστός, τόσο ἀφοσιωμένος, ὥστε μοῦ ἔδωσε τὸ πρόσωπό του γιὰ δικό μου. Εἶμαι τοῦ Φαραὼ ὁ σύντροφος, κι' εἶμαι Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Φαραώ.

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου μοῦ δώσανε πολλὰ ὀνόματα ὅσοι ἐρχόντουσαν νὰ μὲ θαυμάσουν.

ΦΩΝΕΣ

Ὤ, Χαρμάκη, εἶσαι ὁ φύλαξ τῆς ζωῆς μου!
Ὦρε, προστάτεψέ με!
Ὤ μεγάλε Θεὲ—βοήθησέ με!
Κύριε τῆς Ἐρήμου!
Κύριε τοῦ Οὐρανοῦ!
Βασιλεῦ Αἰώνιε!

ΣΦΙΓΓΑ

Ἀλλά, τὄνομα ποὺ ἐπεκράτησε εἶν' ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Ἕλληνας ταξιδιώτης, ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος. Μὲ ὠνόμασε Σφίγγα, σὰν νὰ ἤμουν πατριώτισσά του, κι' αὐτὸ εἶναι τώρα τὄνομά μου.

Κοντὰ στὸ Νεῖλο, φρουρῶ τ' ὀροπέδιο τῆς Γκίζας καὶ τὰ μνημεῖα του, ἄλλα μὲ μέτριο κι' ἄλλα με φανταστικὸ ὕψος.

Εἶναι τάφοι...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Οἱ πολιτισμοί εἶναι νησιὰ στὸν ὠκεανὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ. Πάνω ἀπ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ὠκεανὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ ἐστάθη κι' ἐφύλαξε γιὰ πέντε χιλιάδες χρόνια ἡ Σφίγγα.

Στὴν βάσι τέτοιων πέτρινων μνημείων τὸ κάθε τι μικραίνει καὶ γίνεται ἀσήμαντο. Ὁ ἄνθρωπος μοιάζει μὲ ἔντομο.

Κι' ὅμως οἱ ἄνθρωποι κτίσανε αὐτὰ τὰ θεώρατα μνημεῖα. Καὶ τὸ ὄνομα τῶν Φαραώ, ποὺ ἐτάφησαν ἐδῶ, ἔμεινε μέχρι σήμερα. Ἡ δόξα τους ἐνίκησε τὸν χρόνο.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α'

Αὐτὸς εἶν' ὁ τάφος τοῦ Χέοπος. Φαραὼ τῆς Τετάρτης δυναστείας, πρὶν 4500 χρόνια. Ἐδῶ εἶναι ἡ τεράστια πυραμίδα ποὺ ἔκτισε γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὸν θάνατον...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Β΄

445 πόδια ὕψος. Κατώρθωσε νὰ κτίση τὸ ψηλότερο μνημεῖο τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἔκτασις ποὺ κρατεῖ εἶναι ἀρκετὴ νὰ χωρέση τὸν Καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ρώμης, τοὺς καθεδρικοὺς ναοὺς τῆς Φλωρεντίας καὶ τοῦ Μιλάνου, τὸ ἀββαεῖον τοῦ Οὐεστμίνστερ καὶ τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου. Τρία ἑκατομμύρια τεμάχια λίθων, μερικὰ βάρους μέχρι 30 τόννων, ἐχρησιμοποιήθησαν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἐργάτας τοῦ Χέοπος γιὰ νὰ κτισθῆ τὸ περίφημο τοῦτο οἰκοδόμημα. Στὸ κέντρο του ὁ Φαραὼ ἑτοίμασε ἐσωτερικῶς τὸ δωμάτιο, ὅπου θὰ ἀνεπαύετο αἰωνίως μὲ λαμπρότητα ἡ μούμια του.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α΄

Στὴν βάσι τῆς πυραμίδος αὐτῆς, μέσα στὸν βράχο, ἐκτίσθη ναὺς ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐφυλάττοντο οἱ φορτηγίδες τοῦ Χέοπος. Μ' αὐτὰ τὰ μεγάλα ξύλινα καράβια ὁ νεκρὸς Φαραὼ θὰ συνέχιζε τὸ ταξίδι του στὸ σκοτάδι πρὸς τὴν αἰωνιότητα.

Μὰ ὅ,τι ἀπέμεινε ἀπ' αὐτὸν εἶναι ἕνα μικρὸ φιλντισένιο ὁμοίωμα μὲ ὄμορφο πρόσωπο. Ἀετίσια μύτη, σιαγόνι ποὺ φανερώνει ἀποφασιστικότητα καὶ τὰ ἱερογλυφικὰ ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ ὄνομα, ποὺ ἔδωσε στὴν Πυραμίδα του. «Ὁ Χέοψ δεσπόζει τοῦ ὁρίζοντος».

Ἡ πυραμίδα τοῦ Χεφρέν. Κι' αὐτὴ φέρει ἐπιγραφή: «Ὁ Χεφρὲν εἶναι Μέγας».

Κι' ὅμως εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ πρὸς τὸν πατέρα Χέοπα, ὁ Χεφρὲν ἔκτισε τὴν πυραμίδα του σὲ ἐλαφρῶς μικρότερη κλίμακα. Κάθε πλευρὰ τῆς βάσεως εἶναι 710 πόδια, ἡ γωνία 52° καὶ τὸ ὕψος της φτάνει τὰ 445 πόδια.

Τὸ λαμπρὸ ἐπίστρωμα τῶν γυαλιστερῶν ἀσβεστολίθων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀρχικῶς ἐκάλυπτε καὶ τὶς τέσσερις πλευρές, αὐξάνοντας ἔτσι τὴν μεγαλοπρέπεια τῆς πυραμίδας.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Β΄

Τὸ πρόσωπον τοῦ Χεφρὲν ἔφθασε σὲ μᾶς σκαλισμένο σὲ διορίτην μὲ ἄσπρες ραβδώσεις, ἕνα σπάνιο λίθον ποὺ ἔφερε μαζί του γυρίζοντας ἀπὸ μιὰ ἐκστρατεία. Αὐτὸς εἶναι ἐδῶ κοντά μας, ὑπὸ μορφὴν σφιγγός, λαξευμένος στὸ βράχο κοντὰ στὸν τάφο του.

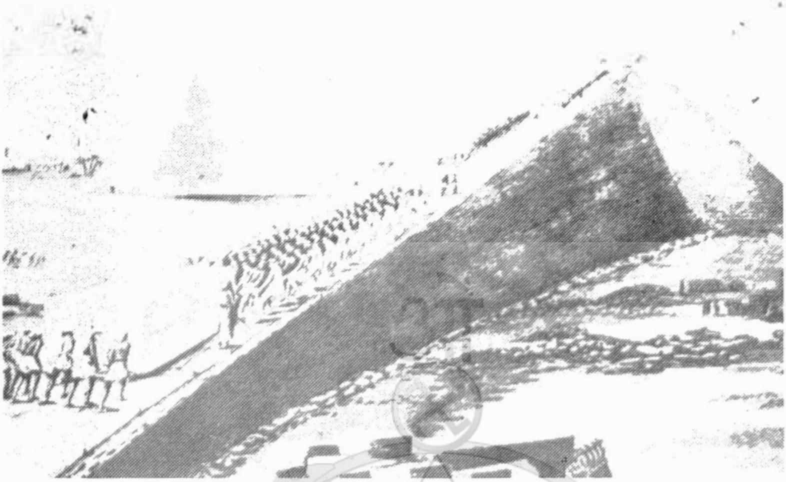
ΑΦΗΓΗΤΗΣ Γ΄

Μυκερῖνος!

Ἕνα τρίτο ἐπιτάφιο μνημεῖο ἦλθε σύντομα νὰ συμπληρώση τὸ τεράστιο νεκροταφεῖο τῆς Γκίζας καὶ νὰ τὸ καταστήση ἕνα ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Ἂν καὶ μικρότερη, ἡ πυραμίδα τοῦ Μυκερίνου εἶναι ἴσως ἡ πιὸ ἐντυπωσιακὴ γιατὶ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα μεγάλου σχεδίου. Ὅταν τελείωσε οἱ ἐργάτες κατέβηκαν ἀπὸ τίς γρανιτένιες πλευρὲς καὶ ἐναποθέτοντας στὴν γῆ τὰ ἐργαλεῖα τους τὴν ἐκοίταζαν μὲ θαυμασμό.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Δ΄

Μεγάλη καὶ Κραταιὰ ἦταν ἡ Μέμφις, ἡ (πρωτεύουσα) κύρια πόλη στὴν πεδιάδα ποὺ ἕνωνε τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Αἴγυπτο.

Ἑκατὸ χιλιαδες δοῦλοι ἐργασθηκαν συνεχῶς ἐπι 20 χρόνια για τὴν κατασκευὴ τῆς Μεγάλης Πυραμίδος τοῦ Χέοπος.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Γ΄

Μεγάλοι καὶ κραταιοὶ ἦσαν οἱ Φαραὼ ποὺ κτίσανε σ' αὐτὴν τὴν πλευρὰ τοῦ Νείλου, ἐξασφαλίζοντας τὴν αἰωνιότητα.

Ἡ τετάρτη δυναστεία, ὅταν ἐκπληρώθηκε ὁ σκοπός της, κατέρρευσε. Μὰ οἱ πυραμίδες ἀκόμη ὑπάρχουν. Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ στὴν πυραμίδα ποὺ συνεπλήρωσε τὸ σχέδιο διεκδικεῖ: «Θεῖος εἶναι ὁ Μυκερῖνος».

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α΄

Ἐδῶ βασιλεύουν τρεῖς Φαραώ: Ὁ Χέοψ, ὁ Χεφρὲν καὶ ὁ Μυκερῖνος.

Οἱ σαρκοφάγοι μπορεῖ νὰ εἶναι ἄδειανοί, τὰ περικαλύμματα ἀνοιγμένα κι' ὅμως ὁ Χέοψ, ὁ Χεφρὲν κι' ὁ Μυκερῖνος ἐξακολουθοῦν νὰ βασιλεύουν φέροντες τὸ διπλοῦν στέμμα τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου. Κυβερνοῦν τοὺς αὐλικοὺς τους ποὖναι θαμμένοι γύρω τους.

Κυβερνοῦν τὶς μικρὲς πυραμίδες ποὖναι θαμμένες οἱ βασίλισσές τους· τοὺς τάφους τῶν ὑπουργῶν τους· ὅλην τὴν ἱεραρχίαν ποὺ κοιμᾶται τὸν αἰώνιον ὕπνον: Ἀρχιθαλαμηπόλοι, ἀρχιερεῖς, γελωτοποιοί, ἀρχιτέκτονες, ἑταῖροι, ὁ καθένας στὴν θέσι ποὺ τοῦ ταίριαζε σ' αὐτὰ τὸ ἐπιτάφια δωμάτια ποὺ ὀνομάζονται Νεκροθάλαμοι. Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι βασιλικοὶ τάφοι μὲ θριαμβευτικὴ ἄποψι, περίπτερα, διαδρόμους, ἰδιαίτερα δωμάτια, κι' ἐνισχυμένα τείχη.

Ἦταν μιὰ πόλις ἄλλου κόσμου, ποὺ μποροῦσαν νὰ τὴν πλησιάσουν μόνον μέχρι τοὺς ἐξωτερικοὺς ναούς.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τὸν Νεῖλο διὰ τῆς ἀνηφορικῆς ὁδοῦ τῶν

μνημείων, κτισμένης στὴν ἴδια τεράστια κλίμακα φτάνει κανεὶς στοὺς ψηλοὺς ναούς, ὅπου μόνον οἱ ἱερεῖς ζοῦσαν ἀνάμεσα στίς μούμιες. Μόνον αὐτοὶ γνώριζαν γιὰ ποιὸ ταξίδι ἑτοιμάζονταν οἱ μεγάλες φορτηγίδες στὴν βάσι τῶν τάφων. Ἕνα ταξίδι μὲ τὸν ἥλιο. Ἕνα ταξίδι ποὺ κράτησε 4.500 χρόνια.

Στὸν λαβύρινθο αὐτῆς τῆς νεκρούπολης ἂς σταθοῦμε κοντὰ σ' ἕνα τάφο ὅμοιο μὲ χιλιάδες ἄλλους, στὸν τάφο τῆς μητέρας τοῦ Χέοπος, στ' ἀπομεινάρια μὲ τὰ χρυσᾶ ἱερογλυφικὰ ποὺ ἑτοίμασε γιὰ τὸ αἰώνιο ταξίδι στὸ πλευρὸ τοῦ υἱοῦ της.

Οὔτε ὁ ἄνεμος καὶ ἡ ἄμμος, μήτε οἱ αἰῶνες θὰ μπορέσουν νὰ σιγήσουν ὁλότελα τὴν φωνὴ τῆς Ἐρήμου.

ΣΦΙΓΓΑ

Μαρτυρῶ τὴν θέλησι τοῦ πατρός μου Χέοπος: «Νὰ ἀψηφῶ τὸν χρόνο γιὰ πάντα». Εἶδα νὰ περνοῦν ὁ Ἀντώνιος κι' ἡ Κλεοπάτρα. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Καῖσαρ κι' ὁ Ναπολέων σταμάτησαν στὰ πόδια μου. Εἶδα τὰ φιλόδοξα ὄνειρα τῶν κατακτητῶν νὰ στριφογυρίζουν σὰν φύλλα ποὺ πέφτουν ἀπ' τὰ δένδρα.

Σὰν γνωμικό μου ἔχω διαλέξει μιὰ Ἀραβικὴ παροιμία.

Ὁ κόσμος φοβᾶται τὸν χρόνο κι' ὁ χρόνος τὶς Πυραμίδες.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ἀπ' ὅλα τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα οἱ πυραμίδες πάντα προκαλοῦσαν ζωηρὰ τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων.

Κοιτάζοντάς την ἀπὸ τὴν κορυφὴ πρὸς τὰ κάτω ἡ πυραμίδα εἶναι σὰν τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου, ὅταν ξεχύνωνται ἀπὸ ἕνα ἄνοιγμα μεταξὺ τῶν νεφῶν. Θυμίζει τὴν μεγαλύτερη νίκη, τὴν νίκη κατὰ τοῦ θανάτου.

Εἶναι τὸ τελειότερο οἰκοδόμημα, τὸ ἰσχυρότερο ἀντίσκηνο, τοῦ ὁποίου οἱ πέτρινες πλευρὲς ἀποτελοῦν στέγη καὶ τοίχους, κι' εἶναι τόσο ἔντεχνα σφραγισμένη, ὥστε τ' ὄνειρο ποὺ τῆς ἐνεπιστεύθησαν νὰ ζήση ἕως τὴν συντέλεια τοῦ κόσμου.

Τ' ὄνειρο τῆς ἀθανασίας. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουν οἱ βαλσαμωτὲς ἑτοίμαζαν τὸ σῶμα ἐπὶ δύο μῆνες, ἀφαιρῶντας τὸ κάθε τι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καρδιὰ καὶ τοὺς νεφρούς.

Κρυμμένη στὴν μυστικότητα τοῦ τάφου, περιτριγυρισμένη ἀπὸ ἀγάλματα, ἐφοδιασμένη μὲ ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ τὸ ταξίδι, ἐκεῖ μέσα στὴν σαρκοφάγο ἔκειτο ἡ μούμια, περιμένοντας νὰ τὴν ἐπισκεφθῆ τὸ πνεῦμα. Γιατὶ ἡ ψυχὴ μόνη, χωρὶς τὸ σῶμα, δὲν μποροῦσε νὰ προχωρήση στὸ σκοτάδι.

Κι' ἀπὸ τὰ βάθη αὐτοῦ τοῦ τάφου ἀκόμα ἀναδύεται ἡ μυρωδιὰ βοτάνων, (ρητίνη — λίβανος καὶ σμύρνα).

Ἡ πυραμίδα εἶναι ἐπίσης ὁ τέλειος συνδυασμὸς τῆς ἁπλότητος καὶ τοῦ μεγέθους καὶ οἱ γωνιές της ἐναρμονίζουν τὸ σχῆμα καὶ τὸν ὄγκον. Εἶναι τὸ καθαρώτερο ἐπίτευγμα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, γιατί βασίζεται μόνον στὴν εὐθεῖα γραμμή. Οὐδέποτε εὐθεῖα γραμμὴ ἐχρησιμοποιήθη μὲ μεγαλύτερη μαεστρία, δύναμι καὶ ἱκα-

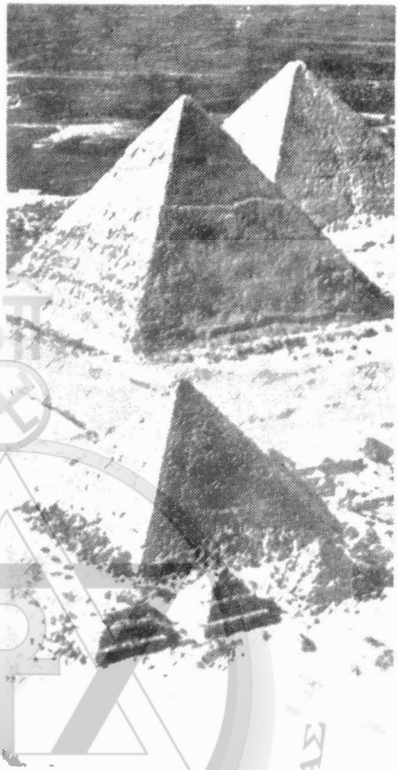
νότητα. Σεβασμὸς ὀφείλεται στὸν σοφὸ Ἴμχοτεπ, ὁ ὁποῖος στὴν Σακαχάρα ἀνέλαβε καὶ κατασκεύασε τὸ ἀρχέτυπον τῶν πυραμίδων. Ἀρχικὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕξ νεκροθαλάμους ἀλλὰ βαθμηδὸν διαμορφώθηκε σὲ σειρὰν διαδοχικῶν βαθμίδων. Ἀπ' ἐδῶ ἐπήγασεν ἡ ἰδέα, ἄρχισαν οἱ ὑπολογισμοὶ καὶ ἑτοιμάστηκε τὸ τελικὸ σχέδιο.

Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων ποὺ ἐτοποθετοῦντο παραπλεύρως τοῦ νεκροῦ, τὸ πινάκιον τοῦ γραφέως εἶναι ἀναμφιβόλως πολύτιμον. Ἀπ' αὐτὸ ξεπήδησαν τὰ ἱερογλυφικὰ ποὺ παριστοῦσαν τοὺς ἀριθμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους ὑπελογίσθησαν τὰ ὑλικὰ γιὰ τὸ κτίσιμο αὐτῶν τῶν πέτρινων βουνῶν. Τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ ἐσήμαινε 1000, τὸ δάκτυλο, δέκα φορὲς περισσότερο, ὁ γυρῖνος 100.000 καὶ δυὸ χέρια ἑνωμένα γιὰ προσευχὴν ἐσήμαιναν ἕνα ἑκατομμύριον.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α΄

Μὲ λίθον ἐπὶ λίθου ἔφτασαν ἀπὸ τὴν γῆν στὸν οὐρανόν. Τὸ κτίσιμό τους διήρκεσε ὅσο ἡ ζωὴ τοῦ Φαραὼ κι' ἐργάστηκαν 100.000 ἐργάτες ἑνωμένοι μὲ δυνατὸ πάθος πίστεως. Ὁ μέσος ὅρος τοῦ βάρους κάθε πέτρας εἶναι 2½ τόννοι. Καὶ ἐτοποθετήθηκαν τρία ἑκατομμύρια τέτοιες πέτρες ἡ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη. Οἱ ὡραιότερες, ἀπὸ καθαρὸν γρανίτην, μετεφέρθησαν μὲ καράβια διὰ τοῦ Νείλου ἀπὸ τὰ λατομεῖα τοῦ Ἀσσουάν.

Κι' ὅταν ὁ Νεῖλος πλημμύριζε οἱ γεωργοὶ ἐγκατέλειπαν τὰ χωράφια τους κι' ἐστρέφοντο πρὸς

Οἱ Πυραμίδες τοῦ Μυκερίνου (κάτω), τοῦ Χεφρῆνος καὶ τοῦ Χέοπος

τὸ ὀροπέδιον τῆς Γκίζας γιὰ νὰ ἐργαστοῦν σὰν ἐργάτες καὶ κτίστες.

Αὐτὲς οἱ πέτρες ἀνελκύοντο ἁπλῶς πάνω σὲ βουνὸ ἀπὸ χῶμα ποὺ ὑψώνετο συνεχῶς ὅσο ἡ πυραμίδα μεγάλωνε.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Β΄

Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν ὑπεράνθρωπη προσπάθεια εἶναι δυνατὸν νὰ πιστέψη κανεὶς στὸν μῦθον τοῦ μαστιγίου; Χρειάζεται μυστηριώδης ζέση γιὰ νὰ κτισθῆ μιὰ πυραμίδα. Χρειάζεται πίστη.

Σ' ἐκείνους ποὺ ἐργάστηκαν ἐδῶ ἁρμόζει ὄχι ὁ οἶκτος μας, ἀλλὰ ὁ βαθύτερος σεβασμὸς κι' ὁ θαυμασμός μας. Ἔζησαν μιὰ σπάνια ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἐγνώριζε μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα τί ἔπρεπε νὰ κάμη καὶ ποῦ νὰ προχωρήση.

Γιατὶ ἐπίστευε.

Ἐδῶ ἐπίστευαν ὅτι ἐνίκησαν τὸν θάνατον.

ΣΦΙΓΓΑ

Ἐκεῖ στὰ πόδια μου, σ' αὐτὸν τὸν ἀπέραντον τόπον, μὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἀκόμη στὰ σπάργανά της, ἐπερπάτησαν κι' ἐργάσθηκαν χωρομέτρες γεωμέτρες, ἀστρονόμοι, μηχανικοί, ἀρχιτέκτονες ὁλόκληρο πλῆθος, ἐνῶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος κυνηγοῦσε ἀκόμη ἄγρια ζῶα καὶ ζοῦσε στὶς σπηλιές.

ΦΩΝΗ

Ὦ εὐγενικὲ Νεῖλε, σὲ χαιρετῶ, γιατὶ τὰ νερά σου κυλοῦν μεγαλόπρεπα καὶ διότι υἱοθέτησες τὸ ἱερὸν τοῦτο κατασκεύασμα. Κάποτε ἡ ἄμμος τῆς ἐρήμου ἐπροχώρησε στὰ χωράφια, τὰ ἕλη ξηράνθηκαν στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ κι' ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ζήση ἀνεκάλυψε τὸν πολιτισμόν. Ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίση τὶς πλημμύρες, καὶ κατεσκεύασε ὑδατοφράκτες καὶ ὑπόγειους ὀχετούς. Ἀγάπησε τὴν γῆν καὶ ἤθελε νὰ ταφῆ σ' αὐτήν. Μὰ γρήγορα ἦλθε ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπιζήση τῆς γῆς. Κι' εἶναι οἱ γεωργοὶ βοηθούμενοι γιὰ ἄλλην μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸν εὐεργέτην τους ποταμόν, ποὺ κατεσκεύασαν αὐτὰ τὰ μνημειώδη κτίρια γιὰ τοὺς νεκρούς.

ΣΦΙΓΓΑ

Κι' ἐγώ, τοῦ Χεφρὲν ὁ πιστὸς σύντροφος, παρηκολούθησα τὸ διάβα δυναστειῶν καὶ σοβαρῶν ἱερέων ὡς καὶ τ' ἀλαφρὸ πάτημα εὐγενῶν κυριῶν μὲ τὰ διάφανα πέπλα ποὺ ἐφαίνοντο νὰ τὶς ντύνουν χωρὶς νὰ τὶς ἐγγίζουν.

ΜΥΘΟΣ 1

Θυμᾶστε τὴν ἱστορία τοῦ γερακιοῦ ποὺ ἔκλεψε ἕνα σανδάλι ἐνῶ οἱ γυναῖκες κολυμποῦσαν; Τὸ ἅρπαξε στὸ ράμφος του καὶ κατὰ τύχην τὸ ἔρριξε κοντὰ σ' ἕνα Φαραὼ ποὺ εἶχε συνέντευξη στὸν κῆπο του... Ἦταν τόσο λεπτὸ καὶ μικροκαμωμένο ὥστε ὁ Φαραὼ ζήτησε νὰ δῆ ἐκείνην ποὺ τὸ φοροῦσε. Καὶ τὴν παντρεύτηκε.

ΜΥΘΟΣ 2

Θυμᾶστε ἐπίσης πῶς κάποιος εὐγενὴς στὴν αὐλὴ τοῦ Χέοπος μὲ δόλο τράβηξε τὸν ἐραστὴ τῆς γυναίκας του σὲ βαθειὰ λίμνη καὶ μὲ τὰ μάγια τὸν μετέβαλε σὲ κροκόδειλο; Καὶ θέλοντας νὰ ἐντυπωσιάση μὲ τὶς μαγικές του ἱκανότητες τὸ ἀπεκάλυψε ἀπερίσκεπτα στὸν Φαραώ; Κι' αὐτὸς τιμώρησε καὶ τὴν ἔνοχον καὶ τὸν καυχηματία. Διέταξε καὶ τὸν ἔρριξαν στὸν κροκόδειλον ὁ ὁποῖος τὸν κατεβρόχθισε, τὴν δὲ ἄπιστη γυναῖκα ἐπαίδευσε.

ΙΣΤΟΡΙΑ 1

Θυμᾶστε ἀκόμα τὸν νεαρὸν Φαραὼ Ἀμενχοτὲπ τὸν Βον; Δὲν ξαναγεννήθηκε ἀθλητὴς τόσο δυνατός, ὡραῖος καὶ λεπτός. Εἶχε

πλατεῖς ὤμους, λεπτὴν μέσην, προύντζινους μηροὺς ποὺ ἡμέρωναν τὸ ἀγριώτερον ἄλογον. Τὰ κατορθώματά του εἶναι χαραγμένα σὲ πέτρα ποὺ ἔβαλε μπροστά του.

ΙΣΤΟΡΙΑ 2

Κ' ὁ χρόνος στὸ διάβα του σ' ἄφησε πίσω σὰν ἀρχαῖο μνημεῖο. Ἡ ἄμμος ἄρχισε νὰ σὲ πνίγη. Ἀπασχολημένος στὸν πόλεμο στὴ Μεσοποταμία ὁ Ἀμενχοτὲπ ὁ Βος ἦταν μακρυὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Καὶ μιὰ μέρα, κυνηγώντας ἕνα λέοντα, κάποιος πρίγκιπας σταμάτησε νὰ ξεκουραστῆ στὸν ἴσκιο σου. Ἀπεκοιμήθη, ὠνειρεύτηκε κι' ἐσὺ τοῦ μίλησες:

ΣΦΙΓΓΑ

Κοίταξέ με παιδί μου! Ἄκουσέ με καὶ τὸ ἄσπρο καὶ τὸ κόκκινο στέμμα θὰ εἶναι δικά σου. Τὰ στέμματα τῆς Ἄνω καὶ τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Δική σου θὰ εἶναι ἡ χώρα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Βλέπεις πῶς εἶμαι ἐγκαταλελειμμένη, πῶς τὸ σῶμα μου εἶναι παραμελημένο; Εἶμαι ὁ Κύριος τοῦ ὀροπεδίου τῆς Γκίζας. Ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ τὴν ἄμμο καὶ θὰ γίνης **Βασιλιάς**.

ΙΣΤΟΡΙΑ 2

Ὅταν ξύπνησε, ἔκαμε ὅ τι τοῦ εἶπες, σ' ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν ἄμμο κι' ἐστέφθη βασιλιὰς ὡς Τούθμοσης ὁ Δος κι' ἐχάραξε μεταξὺ τῶν ποδιῶν σου τ' ὄνειρο μὲ τὸ ὁποῖον τὸν ἐνέπνευσες. Κι' ἐγένετο τότε μεγάλη ἀγαλλίαση...

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ 1

Οἱ ἑορτὲς τῆς στέψεως ἔχουν ἀρχίσει. Τὰ πλήθη μαζεύτηκαν στὶς ὄχθες τοῦ Νείλου νὰ παρακολουθήσουν τίς τελετουργικὲς ἐπιδείξεις.

Τώρα ἡ βασιλικὴ ναυαρχίδα ἔρχεται πρὸς τὰ πάνω ἐπανδρωμένη μὲ 200 κωπηλάτες. Αὐξάνουν τὴν ταχύτητά τους ἀνταποκρινόμενοι στὶς προτροπὲς τοῦ πλήθους.

Ὁ ἴδιος ὁ Φαραὼ στὸ πηδάλιο, μὲ δεξιοτεχνία ὁδηγεῖ τὸ σκάφος ὁμαλὰ στὸ σημεῖον ἀράξεως. Ζητωκραυγὲς ἐκσποῦν καθὼς ἀποβιβάζεται στὸν χῶρο ὅπου θὰ ἐπιδείξη τὴν ἱκανότητά του στὴν τοξοβολία. Τὰ πλήθη τὸν ἀκολουθοῦν γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸ θέαμα.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ 2

Ἐδῶ, ἐνῶ περιμένει νὰ τοῦ φέρουν τὰ τόξα βλέπει ἕνα ἡμιάγριο ἄλογο νὰ κλωτσοπηδᾶ καὶ τὸ ζέβει στὸ ἅρμα του. Σταματᾶ ἡ ἀνάσα τοῦ πλήθους μὰ ὁ Φαραὼ κρατᾶ γερὰ τὰ ἡνία καὶ συγκρατεῖ τὸ ἄλογο. Τὸ ὁδηγεῖ γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ τὸ φέρνει ἥσυχα πίσω στὸν ἱπποκόμο του. Τὸ πλῆθος ζητωκραυγάζει.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ 1

Τώρα ὁ Φαραὼ ἔχει ἐπιλέξει τὸ τόξο του, ἀφοῦ δοκίμασε καμμιὰ πενηνταριά. Ἀνεβαίνει στὸ ἅρμα του καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸν πρῶτο στόχο.

Τὸ βέλος πέτυχε τὸ κέντρον. Καὶ πάλι καὶ τώρα... τώρα τὸ τελευταῖο βέλος κτυπᾶ καὶ διαπερνᾶ τὸν στόχον.

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ 2

Αὐτὸ εἶναι ὁ θρίαμβός του. Στέκεται στὸ ἅρμα του καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐξέδρα, ὅπου τὸν ἀναμένει ὁ θρόνος του.

Οἱ αὐλικοί, οἱ ἱερεῖς, ὁ λαὸς τὸν ἐπευφημοῦν, τὸν λιβανίζουν καὶ τοῦ προσφέρουν δῶρα.

Παίρνει τὸ διπλὸ στέμμα καὶ ἀνεβαίνοντας στὸ θριαμβευτικὸ ἅρμα του φεύγει πρὸς λατρείαν στοὺς ναοὺς τοῦ Χαρμάκη, τοῦ Χέοπος καὶ τοῦ Χεφρέν.

Ζήτω ὁ Φαραώ!...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ 1

Ἡ βασιλεία ἑνὸς μονάρχου τελείωσε. Ὁ Φαραὼ ἀπέθανε καὶ τώρα ἀπὸ τὴν κοιλάδα ἀναδύεται ὁ θρῆνος τῆς κηδείας του.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ 2

Ὁ Φαραὼ ἀναπαύεται στὸ φέρετρό του καμωμένο ἀπὸ ξύλο διακοσμημένο μὲ χρυσὸν καὶ πολύτιμους λίθους. Ἡ τελετὴ κάτω στὸν ναὸν τελείωσε καὶ ἀνεβαίνοντας τὸν διάδρομο ἡ νεκρικὴ πομπὴ πλησιάζει στὸν τάφο, συνοδευομένη ἀπὸ πρίγκιπες, ἀνωτέρους κρατικοὺς λειτουργοὺς καὶ ἱερεῖς.

Ἡ σαρκοφάγος ἔχει ἑτοιμασθῆ στὴν καρδιὰ τῆς πυραμίδος, στὸ νεκρικὸ δωμάτιο, καὶ τὸ κάθε τι, ποὺ θὰ χρειασθῆ γιὰ τὴν διέλευσι τῆς λίμνης ποὺ ὁδηγεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ ἄλλου κόσμου, εἶναι ἕτοιμο.

Ἡ τελευταία πέτρινη πλάκα θὰ σφραγισθῆ μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε ποτὲ νὰ μὴν γνωσθῆ σὲ ποιὸ μέρος τοῦ τοίχου βρισκόταν ἡ πόρτα. Ὁ ἀρχιερέας δίδει τὸν τελευταῖο ἀποχαιρετισμό.

ΙΕΡΕΑΣ

Τώρα, Βασιλιά, μᾶς ἐγκαταλείπεις ὄχι νεκρὸς —φεύγεις ζωντανός.— Ἂν φεύγης σύντομα θὰ γυρίσης. Ἂν κοιμᾶσαι θὰ ξυπνησης, ἂν πεθάνης πάλιν θὰ ξαναπερπατήσης. Ἐσὺ ποὺ ἀνυψώθης στὰ αἰώνια ἄστρα, οὐδέποτε θὰ ἐξαφανισθῆς.

ΠΕΝΘΟΥΝΤΕΣ

Ἀλλοίμονον, ἀλλοίμονον.

Ἂς θρηνήσωμεν ἀκαταπαύστως.

Ὦ δοξασμένε ταξιδιώτη τῆς αἰωνιότητος, εἶσαι τώρα αἰχμάλωτος.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Κι' ἔτσι διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων οἱ δυναστεῖες διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλη. Ἀλλὰ ἀπ' ὅλους τοὺς μονάρχες τῆς Αἰγύπτου αὐτὸς ὁ νεαρὸς Φαραὼ εἶχε τὶς περισσότερες συμπάθειες— ποιητής, μυστικιστής, διεδέχθη τὸν Ἀμένχοτὲπ τὸν Γον—.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ 2

Ὁ πολιτισμὸς στὴν ἀκμή του ἐξηπλώθη βαθμηδὸν πρὸς νότον, καθιστῶντας τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου θριαμβευτικὴν ὁδὸν περιβαλλομένην μὲ τοὺς παπύρους τῆς σοφίας, γῆν ἐπαγγελίας τόπον ζωῆς εἰρηνικῆς μὲ βαθεῖς μεσολαβητικοὺς τάφους. Ἡ φλόγα τῆς γνώσεως μετεδόθη ἀπὸ τὴν Μέμφιδα στὶς Θῆβες.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΩΝΗ

Μεγάλα, σκεπτικὰ μάτια, ἀδύνατο σῶμα καὶ κοριτσίστικη ἁπαλότης ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παράξενου νέου ποὺ κατέ-

στη παντοδύναμος. Φεύγει ἀπὸ τὶς Θῆβες γιὰ νὰ ἱδρύση τὴν δικήν του πόλη. Ἀπωθεῖ τὸν Θεὸν Ἄμμωνα καὶ τὸν ἱερέα του γιὰ νὰ λατρεύση τὸν θεὸν τῆς ἐκλογῆς του. Τὸν θεὸν Ἀτὼν ποὺ εὑρίσκεται στὸν οὐρανόν. Καὶ ἀποβάλλει τὸ ὄνομα Ἀμενχοτὲπ 4ος γιὰ νὰ πάρη ἄλλο, Ἴχνατων.

Ἀτὼν ὁ Μοναδικός...

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΩΝΗ

Ἐπὶ ἐποχῆς του τὰ τείχη ποὺ περιέβαλλαν τὶς βασίλισσες ἔπεσαν. Τὸ πέπλο κατηργήθη καὶ γιὰ αἰῶνες ὁ κόσμος θὰ ἔβλεπε καὶ θ' ἀγαποῦσε τὴν χαριτωμένην μορφὴ τῆς Νεφερτίτ.

Στάθηκε δίπλα του στὸν ἀγῶνα του νὰ ἐγκαθιδρύση τὴν νέαν πίστην. Ἦταν ἡ ἀντανάκλασις τῆς πίστεώς του. Ἡ ἀκτινοβολία της ἐνέπνευσε γλύπτες κι' ἔτσι μᾶς ἄφησαν τὴν εἰκόνα τῆς ὀμορφιᾶς της σκαλισμένη σὲ πέτρα.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἀπέθανε σὲ ἡλικία 30 χρονῶν.

Πρὶν 3.300 χρόνια ἔγραψε κι' ἀπήγγειλε αὐτὴν τὴν προσευχή.

Τὸ φῶς σου. Ὦ θεέ, Ἀτών, μοῦ κόβει τὴν ἀνάσα. Κυβερνᾶς τὴν καρδιά μου.

Εἶσαι ὁ πλάστης κι' ὁ δωρητὴς πάντων κι' οἱ ἄνθρωποι ζοῦν διὰ τῆς χάριτός σου, Ἀτών, ζωοδότα εἰς τοὺς αἰώνας.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ἡ ἀγάπη τους ἦταν σύντομη, ὅσο κρατᾶ ἡ ἄνοιξη κι' ὅμως ὑπάρχει ἀκόμη θλίψη στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων.

Τὄνομα τοῦ διαδόχου του ἐπρόκειτο νὰ ἦτο Τουταγγατών. Ἐπέλεξε νὰ ὀνομασθῆ Τουταγχαμὼν ἐκ παραδόσεως ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο θεό. Ἀδύνατος καὶ λεπτὸς ὁ Τουταγχαμὼν ἀπέθανε πρὶν ἀκόμα κλείση τὰ 20 του χρόνια ὕστερα ἀπὸ βασιλείαν 6 ἐτῶν. Μὰ 3.000 χρόνια δὲν ἔχουν ἀκόμη μαράνει τὸ ὡραῖο νεανικό του πρόσωπο, οὔτε ξεθώριασαν τοὺς θησαυροὺς ποὺ μάζειψαν γύρω του στὸν ἡμιτελῆ τάφο του στὴν κοιλάδα τῶν βασιλέων. Σήμερα ὁ κόσμος τὰ θαυμάζει.

ΣΦΙΓΓΑ

Ἐγὼ ποὺ γνωρίζω τ' ἄπιαστα ἄστρα, ξέρω ἐπίσης πὼς ὁ Νεῖλος ποὺ ἔκαμε τὴν Αἴγυπτο δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀφανίση.

Εἶδα κατακτητὲς νὰ συλλογίζωνται καὶ νὰ ὑποκλίνωνται μπροστά μου. Εἶδα τὸν Ἀλέξανδρο τὸν Μέγα, ὡραῖον ὡς ἡμίθεον καὶ σύννουν ὡς προφήτην. Ἐδῶ κάπου σ' αὐτὴν τὴν γῆ ἀναπαύεται ἀναμένοντας τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάσταση. Εἶδα τὸν Καίσαρα ἕνα βράδυ — φοβόταν τὸν ἥλιο. Ἡ τελευταία βασίλισσά μας, ἡ Κλεοπάτρα, τοῦ χάρισε ἕνα παιδί. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο γνήσιος Φαραὼ κι' ἀπέθανε πρὶν ἀνέλθη στὸν θρόνο. Εἶδα τὸν Ναπολέοντα μὲ τὰ σπινθηροβόλα μάτια.

Αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ μπροστά μου. Κι' ὅμως οἱ μεγάλοι ἐτοῦτοι στρατιῶτες σήκωσαν μόνον σκόνη.

Γνώρισα χρόνια ἀπογοητευτικά. Ἕνας εὐέξαπτος Ἐμίρης κα-

τὰ τὸν Μεσαίωνα ἀντιπάθησε τὸ χαμόγελό μου, τὸ θεώρησε εἰδωλολατρικὸ καὶ εἰρωνικὸ καὶ μὲ ἀκρωτηρίασε μὲ τὸ πυροβολικό του.

Τότε τὰ παιδιὰ μὲ βρήκανε ἄσχημη. Κανεὶς πιὰ δὲν ἐρχόταν νὰ προσευχηθῆ στὰ πόδια μου, ἢ νὰ μ' ἀκούση. Τὰ κλειδιὰ τῆς 'Αρχαίας Αἰγύπτου ἀπωλέσθησαν. Σχεδὸν χώθηκα στὴν ἄμμον.

Ὅλη ἡ γνῶσις μας, ἡ ψυχή μας, τυλιγμένη στοὺς παπύρους, ἐκοιμόταν ἄγνωστη κι' ἀκατανόητη σὲ σκοτεινοὺς καὶ σιωπηλοὺς τάφους.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Α΄

Κι' ὅμως ἔγινε τὸ θαῦμα.

Ἦταν τὸ 1799 κοντὰ στὴν Ροζέττη. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναπολέοντος βρῆκε μιὰ πέτρα, ἕνα μονόλιθον, ποὺ ἔφερε διάταγμα ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ ἐπιγραφὴ ἦτο σὲ Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρες καὶ σὲ ἱερογλυφικά. 'Απετέλεσε δὲ τὴ βάση τῆς Αἰγυπτιολογίας.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Β΄

'Αληθινά, ἔπρεπε νὰ μεταφρασθῆ ἡ ἐπιγραφή. Πρῶτος δοκίμασε ὁ Γάλλος Σαμπολλιόν, ὁ πραγματικὸς πατὴρ τῆς Αἰγυπτιακῆς Φιλολογίας. 'Ενεπνεύσθη τόσο ὥστε νὰ ἀποκρυπτογραφήση τὴν ἀρχαίαν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν ἀπὸ μερικὰ μυστηριώδη ἱερογλυφικά.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ Γ΄

Καὶ τότε ἔγινε κάτι σὰν ἀνάστασι.

Εὐθύς, ἀπὸ τὰ ἐπιτάφια δωμάτια ὡς τὶς κορυφὲς τῶν πυραμίδων, ζωντάνεψαν τὰ ἱερογλυφικά. 'Ερωδιοί, ἄνθη λωτοῦ, ψάρια, λαγωοὶ καὶ πάπιες, τὰ μυστηριώδη σχήματα ξαφνικὰ ξύπνησαν, ἐφτερούγισαν καὶ κελάδησαν σὰν ζωντανὰ τοῦ κάμπου μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. Ἦταν σὰν νὰ ἐσηκώθη ἡ ἀρχαία Αἴγυπτος ἀπὸ τὸ μνῆμα της, νέα καὶ ἀθάνατη στὸ οὐράνιο κάλεσμα τῶν σαλπίγγων —Νέα — ἀθάνατη κι' ὡραία ὅπως ἡ Νεφερτίτ...

Ξεθαμμένοι ἀπὸ τὴν βαθειὰ σιωπή τους, οἱ πάπυροι ψιθύριζαν.

Βλάστησαν στὶς ὄχθες τοῦ Νείλου, ἄντεξαν τὸν χρόνο καὶ μετὰ 5.000 χρόνια ξεδίπλωσαν τὴν δραματικὴ ἱστορία ἑνὸς πολιτισμοῦ.

'Απὸ τὰ φύλλα τους ἀναδύεται ἀκόμη κι' ἡ φωνὴ τῶν πρώτων μαθητῶν ποὺ ἀγωνίζοντο νὰ γράφουν. Ἦταν βαριεστημένοι κι' ἐφοβοῦντο τὴν ράβδο.

ΜΑΘΗΤΗΣ

Κύριε, ἐπειδὴ μὲ ἔδειρες ἔχω μάθει τὸ μάθημά μου.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Παιδί μου, ἀδιάφορο πόσο μεγάλη καὶ βαθειὰ ἡ γνῶσις μας, πρόσφερε διαρκῶς τίς εὐχαριστίες σου στὸν Θεόν. Πάντα θὰ σοῦ παρέχη τὴν χάρι του.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Καὶ σοφοὶ ἄνθρωποι ἀπ' ὅλον τὸν κόσμο ἐρευνώντας τὸν πολιτισμὸ τοῦτο, πιὸ δυνατὸ ἀπὸ τὴν ἄμμο καὶ τὸν θάνατο, ἐγοητεύθησαν ὅταν σὲ ἀποφθέγματα καὶ παροιμίες βρῆκαν μιὰ σοφία ἀρχαία, ὅπως οἱ πυραμίδες, ἀλλ' αἰωνίως νέα.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Στὰ βάθη τῶν τάφων ἄκουσαν φωνὲς ν' ἀναδύωνται πάλιν, ὕστερα ἀπὸ χιλάδες χρόνια.

ΦΩΝΕΣ

Τὰ σχέδια τῶν ἀνθρώπων, οὐδέποτε ἐπιτυγχάνουν ἐξ ὅλο κλήρου. Μόνον ὅ,τι ὁ Θεὸς κελεύει. (Ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει)

Ἐὰν ἐπιθυμῆς τὴν φιλία τοῦ κόσμιου ποὺ ἐπισκέπτεσαι ὡς ἀφέντης, ἀδελφὸς ἢ φίλος... πρόσεχε ἀπὸ τίς γυναῖκες. Ὁ χῶρος ὅπου κάθονται εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ κακὰ αἰσθήματα.

Μὴ ἀπαντᾶτε στὴν καλωσύνη μὲ κακία. Ἡ δικαιοσύνη προηγεῖται τῆς ἰσχύος.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Καὶ οἱ ἱστορικοὶ συνεκινήθησαν βαθειὰ γιατὶ ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες ἐδιάβαζαν, μάλιστα, ἐρωτικές ἐπιστολές.

ΚΟΡΙΤΣΙ 1

Τί τὸ γλυκύτερο ἀπὸ τοῦ νὰ περπατᾶς στοὺς ἀγροὺς μπροστὰ στὸν ἄνδρα ποὺ ἀγαπᾶς;

ΚΟΡΙΤΣΙ 2

Δὲν μὲ νοιώθεις πιά, γιατί;

ΚΟΡΙΤΣΙ 3

Ἐὰν περπατῶ, μὲ συνοδεύεις παντοῦ σὲ κάθε βῆμα, χέρι μὲ χέρι.

ΚΟΡΙΤΣΙ 4

Ἡ φωνή σου μὲ ζαλίζει. Ἡ ζωή μου κρέμεται ἀπ' τὰ χείλη σου. Νὰ σὲ βλέπω κι' ἂς μὴ τρέφωμαι.

ΣΦΙΓΓΑ

Τέτοιο ἦτο τὸ μήνυμά του ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Φωνὲς κοριτσιῶν. Ἡ φωνὴ σοφῶν ἀνθρώπων, παιδιῶν. Οἱ φωνὲς τῆς Ἀρχαίας Αἰγύπτου. Κι' ἂν οἱ φωνὲς αὐτὲς σᾶς φάνηκαν γνωστὲς εἶναι γιατὶ ἡ πρώτη τους ἀντήχησις ἦλθε σὲ σᾶς διὰ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης, τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ.

Αὔριο, γι' ἄλλη μιὰ φορά, ὁ ἀνατέλλων ἥλιος θὰ μοῦ δώση τὸ πρῶτο του χάδι.

Χιλιάδες ἄλλοι ἥλιοι θ' ἀνατείλουν πάλι μὰ τὸ ἀρχαιότερο ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραμείνη τὸ ὑψηλότερο, τὸ ἁγνότερο.

Εὐλογημένος ἂς εἶναι ὁ Νεῖλος, ὁ πατέρας ὅλων τῶν γεννημάτων μας, ὅλης τῆς γνώσης μας, ὅλης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μας, ὅλης τῆς δύναμής μας.

Εὐλογημένος ἂς εἶναι ὁ Νεῖλος. Ἀπὸ τὶς ὄχθες του ἐπήγα σε ἕνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου.

Εὐλογημένος ἂς εἶναι ὁ Νεῖλος γιατὶ φέρει τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς αὔριον.

Ὁ Νεῖλος, ὁ ποταμὸς τῆς Ἐλπίδας, ἀπὸ τὸ Ἀσσουὰν ὡς τὸ Δέλτα.

Ὁ Νεῖλος ποὺ δὲν εἶναι μνῆμα ἀλλὰ λίκνο.

ΣΦΙΓΓΑ

Προϊόντος τοῦ χρόνου τ' ἀνθρώπινα ἐπιτεύγματα θρυμματίζονται καὶ καταρρέουν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ποὺ συνέλαβε αὐτὰ τὰ μνημεῖα δὲν μπορεῖ νὰ φθαρῆ...

Ἡ Νίκη τοῦ Παιωνίου

Ἱκέτης τοῦ Ἑλληνικοῦ κάλλους,
αἰώνια βρίσκομαι κοντά σου.
Θωπεύω τὶς ἁδρὲς γραμμὲς
μὲ μιὰ ἕλξη θαυμασμοῦ καὶ λύτρωσης...

Εἶδες τὸ φῶς στὴ γῆ τῶν ἀθανάτων,
στῆς Ὀλυμπίας τὸν ἱερὸ
Ναὸ τοῦ Δία, μὲ τῆς ὀμορφιᾶς
καὶ τῆς νεότητος τὸ ρῖγος.

Βαδίζεις μεγαλόπρεπα καὶ οἱ αὖρες
στὸν ἀγέρινο χιτῶνα κυνηγιοῦνται.
Χωρὶς φτερά, ξυπόλητη σ' ἔπλασε
ὁ Παιώνιος γιὰ νὰ μὴ φύγης
ἀπ' τὴ γῆ αὐτὴ ποὺ ὁδήγησε
τὴν ἀνθρωπότητα στὸ φῶς!

Ἄπτερη κόρη, συμβολίζεις μας
νίκη τοῦ πνεύματος στὴ θρυλικὴ
ὕπαρξή μας,
τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ ποὺ φώτισαν τ' ἀνθρώπινα
πνεύματα οἱ ἡμίθεοι
μὲ τὸν κρυστάλλινο Στοχασμό Σου!

ΝΑΝΑ ΚΟΝΤΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

«Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ Κίεβο»

(Bernard MALAMUD: The Fixer)

Ἕνα ἔργο συγκλονιστικὸ-μαστίγωμα τῆς μισαλλοδοξίας

Ὁ «ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἀπὸ τὸ Κίεβο» — κατα τὸν ἑλληνικὸ τιτλο τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας, ἡ ὁποία ἔχει βασισθῆ στὸ ἀριστούργημα τοῦ Μπέρναρδ Μάλαμουτ «THE FIXER» (βραβεῖο Πούλιτζερ) — εἶναι ἕνας ἀνειδίκευτος «ἐπιδιορθωτής», ἕνας γενικὸς «μάστορας» σὲ ρωσικὸ χωριο. Γεννηθηκε σχεδὸν ὀρφανός: ἡ μητέρα του πέθανε πάνω στὴ γέννα καὶ ὁ πατέρας του, ἕνα χρόνο ἀργότερα, ἐφονεύθη ἀπὸ μεθυσμένους στρατιῶτες. Πέρασε τὰ βρεφικὰ καὶ τὰ πρῶτα παιδικά του χρόνα σ' ἕνα ὑποτυπῶδες ὀρφανοτροφεῖο. Σε ἡλικία δέκα ἐτῶν ρίχτηκε στὴ βιοπαλη. Μισομορφωμένος καὶ μισοαγράμματος, ὅπως περιγράφει ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του. Τὰ λιγοστὰ βιβλία του, ραμμένα σ' ἕνα τόμο, περιελάμβαναν μιὰ γραμματική, στοιχεῖα βιολογίας καὶ ἀνάλεκτα τοῦ Σπινόζα, τυχαίως ἀγορασμένα.

Τὸ ὄνομα του: Ιακωβ Σέφοβιτς Μπόκ. Ἑβραῖος.

Ἐποχή: Λίγο πριν ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο.

Ξεκινάει νὰ φύγη ἀπὸ τὸ χωριό του. Πετάει τὰ χαρακτηριστικὰ φορέματα τοῦ Ἑβραίου καὶ ξυρίζει τὴν ροῦσα γενειάδα του. Ντύνεται σὰν ἕνας κοινὸς Ρῶσος χωρικός. Με ἄλλη μορφή, θ' ἀναζητήση σὲ ἄλλο τόπο, ἄλλη τύχη. Ἀπὸ τὸ χωριό του τὸν διώχνει ἡ ντροπή, γιατὶ ἔφυγε μὲ ἄλλον ἡ γυναίκα του, ἔπειτα ἀπὸ συμβίωσι πέντε ἐτῶν. Θὰ πάη στὸ Κίεβο, ὅπου ζοῦνε 50 χιλιάδες Ἑβραῖοι, περιωρισμένοι, βέβαια, σὲ ὡρισμένες συνοικίες, χωρὶς ἄδεια νὰ μένουν στὴν πόλι, ἐκτὸς ἂν εἶναι ἀνωτέρας κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσεως

Ὁ Τσάρος δὲν ἤθελε στὴ χώρα του Ἑβραίους φτωχούς...

Ὁ πεθερός του ὁ Σαμουὴλ προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψη. Ὄχι ἀδικαιολόγητα. Τὸ Κίεβο ἦταν μιὰ μεσαιωνικὴ πόλις γεμάτη προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, ἡ «Ἱερουσαλὴμ τῆς Ρωσίας», ἡ καρδιὰ τῆς ἀντιδράσεως. Εἶναι μιὰ ἐπικίνδυνη πόλις — τοῦ λέγει ὁ Σαμουήλ. Γεμάτη ἐκκλησιές καὶ ἀντισημῖτες. Δύσκολο νὰ ζήση ἕνας Ἑβραῖος. Σὲ κάθε δουλειὰ ζητοῦνε ταυτότητες χριστιανικές.

«Μεινε ἐδῶ, τοῦ λεγει. Ἡ ζωὴ εἶναι παντοῦ ἡ ἴδια. Ἀλλὰ ἐδῶ εἶναι ὁ Θεὸς μαζί μας».

«Εἶναι μαζί μας ὅσο νὰ φθάσουν οἱ ἔφιπποι Κοζάκοι. Τότε, πάει ἀλλοῦ, μακρυά».

«Ναί, ἀλλὰ ἐμεῖς, βλέποντας τοὺς Κοζάκους νὰ φθάνουν, μποροῦμε νὰ τρέξωμε στὸ δάσος. Στὸ Κίεβο σφάζονται... Πᾶς νὰ πέσης μονάχος σου στὰ χέρια τῶν «Μαύρων Ἑκατονταρχιῶν». Τοὺς Ἑβραίους τοὺς κρεμοῦν ἀπὸ τὴ γλῶσσα...».

Ἀληθινά, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὑπῆρχε παροξυσμὸς ἀντισημιτισμοῦ, σὰν παρενέργεια τοῦ Ρωσο-ιαπωνικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905. Ὁ πόλεμος —ἔχει πῆ ὁ Μαρξ— εἶναι ἡ ἀτμομηχανὴ τῆς ἱστορίας. Ἡ ἐπανάστασις ἐρχόταν ὁπωσδήποτε. Ἀλλά, ὁ πόλεμος τὴν ἐπετάχυνε. Ὁ Τσάρος ἔδωσε ἀπὸ τὸν τρόμο του μερικὲς ἐλευθερίες, ἔδωσε Σύνταγμα καὶ ἐγκατεστάθη ἡ αὐτοκρατορικὴ Δούμα, ποὺ περιελάμβανε καὶ 12 ἑβραίους βουλευτάς. Ἦταν ἕνα ξεκίνημα φιλελευθερισμοῦ. Ἀλλά, καθὼς γράφει ὁ Μάλαμουτ, «σὲ μιὰ ἄρρωστη χώρα, κάθε βῆμα πρὸς τὴν ὑγεία εἶναι ὕβρις γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀποζοῦνε ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια». Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν ἀπολυταρχικῶν καὶ τῶν δεξιῶν στοιχείων, ποὺ ὑπέβαλλαν στὸν Τσάρο ὅτι γλυστράει τὸ στέμμα του ἀπ' τὸ κεφάλι του, ἄρχισε νὰ ἀφαιρῆ τὶς παραχωρήσεις του. Ὅλοι οἱ ἀντιδραστικοὶ ὅμιλοι —ἡ Ἕνωσις τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, ἡ ἑταιρία τοῦ Δικεφάλου Ἀετοῦ, ἡ ἕνωσις τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ ἄλλες— ἑνώθηκαν καὶ ἐσχημάτισαν τὶς «Μαῦρες Ἑκατονταρχίες», συμμορίες ἀπὸ ἑκατὸ ἄνδρες ἡ καθεμιά, ποὺ δροῦσαν πρὸς κάθε κατεύθυνσιν καὶ μὲ κάθε τρόπο ἐναντίον τῆς συνταγματοποιήσεως τοῦ καθεστῶτος. Γιὰ νὰ περισπάσουν τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ, ἐρέθιζαν τὰ πατριωτικά του αἰσθήματα μὲ ἐκστρατεῖες ἐναντίον ὅλων τῶν μειονοτήτων, Πολωνῶν, Φιλανδῶν, Γερμανῶν, ἐναντίον παντὸς μὴ ὀρθοδόξου Ρώσου καὶ πρὸ πάντων ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Ὁ ἴδιος ὁ Τσάρος ἀναφέρεται στὸ βιβλίο τοῦ Μαλαμουτ νὰ «βάζη στὸ ἴδιο σακκί» Ἑβραίους, φραμασόνους καὶ ἐπαναστάτες... Ὅταν ὁ λαὸς ἐμορφινίζετο νὰ πιστεύη ὅτι γιὰ ὅλα ἔφταιγαν οἱ Ἑβραῖοι, ξεχνοῦσε τὸν Τσάρο καὶ τὴν κυβέρνησί του... Πέραν τούτου, ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Ἑβραίων ἦταν καὶ μιὰ κερδοφόρος ἐπιχείρησις.

Ὁ Ἰακὼβ δὲν ἤθελε ν' ἀκούση τίποτε γιὰ ν' ἀλλάξη τὸ σχέ-

διό του. Θὰ πήγαινε στὸ Κίεβο. Καὶ ἂν τὰ κατάφερνε νὰ ζήση, ἔχει καλῶς. Ἀλλιῶς, θὰ μάζευε λίγα χρήματα, νὰ φύγη γιὰ τὸ Ἄμστερνταμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ τὴν Ἀμερική. «Μὲ ἄλλα λόγια, πᾶς γυρεύοντας γιὰ φασαρίες», τοῦ ἔλεγε ὁ πεθερός του.

Μὰ ἤθελε νὰ ζήση σὲ μιὰ μεγαλύτερη πολιτεία ὄχι μόνον γιὰ νὰ ζήση καλύτερα, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μορφωθῆ. Ἄλλο, πάλι τοῦτο! Ἡ μόρφωσις εἶναι κακὸ πρᾶγμα. Τὰ βιβλία εἶναι κακὰ πράγματα. Ὅλα ὅσα πρέπει νὰ ξέρη ὁ ἄνθρωπος, εἶναι γραμμένα στὸ Τορά...

Ὁ Ἰακὼβ δὲν διεκρίνετο γιὰ θρησκευτικὴ προσήλωσι. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ ὑποστῆ ἀφάνταστα μαρτύρια γιὰ νὰ μείνη πιστὸς στὴν Ἑβραϊκὴ του θρησκεία, ἀδιαφορῶντας καὶ γιὰ τὴ ζωή του, ἦταν ἕνας ἄθρησκος μέσα του. Ἡ εὐσέβεια ἦταν ἀνοησία. Ὁ Θεὸς δὲν σκοτίζεται γιὰ τ' ἀνθρώπινα. Καὶ ὁ Ἰακὼβ δὲν ἐνδιεφέρετο γιὰ τὸν Παράδεισο. Τοῦ ἔφτανε ὁ ἐπιούσιος ἄρτος.

Ἀλλά, ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀνθρωπάκο μιὰ μεγάλη δύναμις, μιὰ πηγὴ δυνάμεως, ἀπὸ τὴν ὁποία θ' ἀντλήση, γιὰ ν' ἀνθέξη στὰ φοβερὰ μαρτύρια, ποὺ τοῦ μέλλονται καθὼς φεύγει ἀπὸ τὸ χωριό του, παίρνοντας, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται, ἕνα «φορτίο ἱστορίας» στὴ ράχη του. Ἦταν ἡ αἴσθησις τῆς Ἀξίας «ἄνθρωπος», ἡ πνοὴ τῆς ἀξιοπρεπείας, αὐτὸ ποὺ τὸ ἔλεγε, ἁπλούστερα, σ υ ν ε ί δ η σ ι ς. Μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ ἁπλὸ ἀνθρωπάκι —γυμνὸ ἀπὸ ἰδεολογίες— ἦταν ἀφυπνισμένη.

Θὰ ἔχη τὴν πρώτη ἐπαφή του μὲ τὸν ἀντισημιτισμό, ὅταν δὲν ἀντέχει πιὰ τὸ ἄλογό του νὰ τὸν μεταφέρη καὶ θὰ ζητήση τὴν βοήθεια ἑνὸς περατάρη στὸ ποτάμι. Ἐκεῖνος τὸν ἐστραβοκύταξε. Ἂν καὶ ἦταν ντυμένος σὰν Ρῶσος, τοῦ φάνηκε ἀπὸ τὸν τόνο τῆς ὁμιλίας σὰν Γερμανός. «ποὺ νὰ τοὺς πάρη ὅλους ὁ γέρο - διάολος», ἔξω ἀπὸ τοὺς παρόντες... Εἶναι Λεττονός, τοῦ εἶπε. «Ἔ, καλὰ - συνέχισε ὁ περατάρης—ὁ Θεὸς νὰ μᾶς σώση ὅλους ἀπὸ τοὺς ματωμένους Ὀβραίους, αὐτοὺς τοὺς μυταράδες, τοὺς βλογιοκομμένους, τοὺς ἀπατεῶνες, τοὺς αἱματορουφῆχτρες. Ἂν μποροῦσαν θὰ μᾶς ἔκλεβαν καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἡ βρωμερὴ ἀνάσα τους μολύνει τὸν ἀέρα καὶ ἡ Ρωσία θὰ πεθάνη ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες ἂν δὲν κάμωμε κάτι. Πρέπει νὰ τοὺς ξεπαστρέψωμε. Ὄχι σήμερα ἕναν κι' ἄλλον αὔριο, μὰ ὅλους μονομιᾶς. Νὰ μαζευτοῦμε ὅλοι οἱ ἄντρες, μὲ τὰ τουφέκια μας, τὰ μαχαίρια μας, μὲ δικράνια, μὲ ρόπαλα, μὲ ὅ,τι βροῦμε καί, μόλις χτυπήση ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ τοὺς ριχτοῦμε στὴ γειτονιά τους, νὰ μὴν ἀφήσωμε κανέναν, οὔτε γέρο ἢ παιδί, κανέναν νὰ μὴ λυπηθοῦμε, γιατὶ αὐτοὶ θὰ γίνουν καὶ πάλι πολλοί, σὰν τὰ ποντίκια... Καὶ σὰν μαζέψωμε τὰ πτώματα ὅλα, νὰ τὰ βρέξωμε μὲ βενζίνη καὶ νὰ στήσωμε χορὸ γύρω ἀπὸ τὴ φωτιά. Κι' αὐτὸ θὰ γί-

νη, δὲν θ' ἀργήση, νὰ τὸ ξέρεις, γιατὶ ὁ Χριστός μας, ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν, γυρεύει ἐκδίκησι... Ἄλλως τε, γιατὶ νὰ τοὺς λυπηθοῦμε; Δὲν εἶναι ἄνθρωπο. Εἶναι διαβόλοι —αὐτὸ εἶναι γνωστὸ γεγονὸς— καὶ ἂν προσέξης τὴ στιγμὴ ποὺ βγάζουνε τὶς μπότες τους, θὰ ἰδῆς ὅτι ἔχουνε στὸ πόδι τους ἕνα νύχι, ὅπως τ' ἄλογα. Ἐγώ, τὸ ἔχω ἰδῆ μὲ τὰ μάτια μου...».

Ὁ ἐπιδιορθωτὴς ἦρθε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἑβραίους στὴ χωριστὴ συνοικία Ποντὸλ τοῦ Κιέβου, ἀλλὰ σκοπός του ἦταν νὰ ἐνσωματωθῆ κρυφὰ στὴν πόλι, νὰ πιάση δουλειὰ στὴν ἀστικὴ περιοχή, σὰν Ρῶσος. Σὰν ἄνθρωπος...

Μιὰ νύχτα χιονισμένη, ἀπάντησε στὴν ἀστικὴ συνοικία Πλόσκυ ἕναν ἄνθρωπο ἀναίσθητο στὸ δρόμο. Θὰ ἦταν ἕως 65 ἐτῶν. Βρώμαγε κρασίλας ἀπὸ μακρυά. Στὸ παλτό του καρφωμένη ἡ ἀσπρόμαυρη κονκάρδα μὲ τὸν δικέφαλο ἀετὸ τῶν «Μαύρων Ἑκατονταρχιῶν». Ἄς τον, σκέφθηκε στὴν ἀρχή, νὰ ξεμπερδέψη μοναχός του. Καὶ ἀπομακρύνθηκε τρομαγμένος. Ἀλλά, ξαναγύρισε. Ἐπέστρεψε ὁ Ἄνθρωπος. Ἔπιασε τὸν ἀντισημίτη ἀπὸ τὶς μασχάλες καὶ τὸν ἔσερνε πρὸς τὸ πεζοδρόμιο. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ φάνηκε νὰ ἔρχεται κουτσαίνοντας μιὰ νέα. Ἦταν πατέρας της. Ἐζήτησε ἀπὸ τὸν ἐπιδιορθωτὴ νὰ βοηθήση ὥστε νὰ μεταφέρουν τὸν μισοαναίσθητο γέρο στὸ σπίτι, ποὺ δὲν ἀπεῖχε πολύ. Ἐκεῖ τοῦ συστήθηκε. Ὁ πατέρας της ἦταν ὁ Νικολάι Μαξίμοβιτς Λέμπεντεφ. Καὶ αὐτὴ ἦταν ἡ Ζηνοβία Νικολάεβνα. Τὸν παρεκάλεσε νὰ περάση τὸ ἄλλο πρωί, ποὺ ὁ πατέρας της θὰ εἶχε συνέλθει, νὰ τὸν ἀνταμείψουν γιὰ τὴν βοήθειά του. Ἂν δὲν ἦταν αὐτός, μπορεῖ καὶ νὰ εἶχε πνιγῆ ἀπὸ τὸ χιόνι.

Ὁ Ἰακὼβ ἀπεφάσισε νὰ ριψοκινδυνεύση τὴν ἐπίσκεψι. Μιὰ ρωσικὴ παροιμία λέει: Ὁ φοβιτσιάρης λύκος νὰ μένη μακρυὰ ἀπὸ τὸ δάσος. Ἂν δὲν ἐπήγαινε, πῶς θὰ μάθαινε τὸν κόσμο; Ἐλογάριαζε καὶ τὴν ἀνταμοιβή. Ἕνα — δύο ρούβλια, ἴσως καὶ πέντε. Ἄξιζε νὰ βοηθήση ἕνας ἀντισημίτης νὰ ζήση ἕνας Ἑβραῖος...

Φυσικά, ὅταν ὁ Λέμπεντεφ τὸν ρώτησε πῶς λέγεται, ἔδωσε ὄνομα ψεύτικο: Ἰακὼβ Ἰβάνοβιτς Ντολογκοῦσεφ. Τοῦ ἔκαμαν πολλὲς περιποιήσεις. Προσέφεραν τσάϊ. Κουβέντιασαν μὲ φιλοφροσύνη μαζί του. Τελικά, ὁ Λέμπεντεφ, ποὺ εὕρισκε ὅτι ἡ ἀνταμοιβὴ ὑπὸ μορφὴν ἐργασίας ἦταν πιὸ ἀξιοπρεπής, τοῦ προσέφερε 40 ρούβλια γιὰ νὰ τοῦ ἀσπρίση μερικὰ δωμάτια καὶ ν' ἀλλάξη τὴν ταπετσαρία. Τὸ ποσὸν ἦταν σαφῶς ἀνώτερο ἀπὸ τὴν συνήθη ἀνταμοιβή. Στὴ συνέχεια, ἡ κόρη τοῦ Λέμπεντεφ, ἡ Ζηνοβία, τὸν ἐκαλοῦσε γιὰ φαγητὸ στὰ διαλείμματα τῆς δουλειᾶς, μὲ συμπεριφορὰ ἀνάλογη σὲ καλεσμένο της καὶ ὄχι ἐργάτη. Ὑπέφερε ἀπὸ μοναξιὰ καὶ ἐπὶ πλέον ἔνιωθε μειονεκτικότητα ἀπὸ τὸ στρεβλωμένο πόδι της καὶ ἐπεζήτησε συ-

νaισθηματικὸ δεσμὸ μὲ τὸν ἐπιδιορθωτή. Ὁ πατέρας της; Τὰ βράδυα ἦταν πάντα μεθυσμένος, πενθῶντας τὴν πεθαμένη σύζυγό του. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ δεσμοῦ θὰ διευκολυνθῆ, γιατὶ ὁ Λέμπεντεφ, ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐργασία του, θὰ τοῦ ἀναθέση τὴν ἐπιστασία ἑνὸς μικροῦ ἐργοστασίου τούβλων ποὺ ἐκληρονόμησε ἀπὸ τὸν ἐργένη ἀδελφό του.

Ἀλλὰ ὁ ἐπιδιορθωτὴς θὰ δημιουργήση γύρω του τὶς πρῶτες βάσεις ἐχθρότητος, γιατὶ θέλει νὰ εἶναι ἄνθρωπος. Ὁ διαχειριστὴς τοῦ τουβλοποιείου, ἀποκαλυπτόμενος ὡς κλέφτης, τὸν ἀποκαλύπτει ὡς Ἑβραῖο. Καὶ ἡ κόρη τοῦ ἀφεντικοῦ, προσβεβλημένη γιατὶ τὴν ἐγκατέλειψε στὸ κρεβάτι της, ὅπου τὸν εἶχε καλέσει, ὅταν διεπίστωσε πὼς εἶχε τὴν μηνιαία «ἀκαθαρσία» (ποὺ ἀπηγόρευε κάθε ἐπαφή, κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸ νόμο), θὰ τὸν κατηγορήση γιὰ ἀπόπειρα βιασμοῦ. Ἀπὸ μιὰ καταπληκτικὴ συρροὴ περιστατικῶν, ἕνα κοριτσάκι 12 ἐτῶν, ποὺ τὸ κυνήγησε, γιατὶ ἔπαιζε μὲ ἄλλα παιδιὰ καὶ ἔκαναν ζημιὲς στὰ τοῦβλα, βρίσκεται σκοτωμένο σ' ἕνα λαγκάδι ἕνα βέρστι μακρυὰ ἀπὸ τὸ τουβλοποιεῖο. Ἡ μητέρα του, ἡ Μάρθα Γκολόν, μιὰ χήρα ἐλευθεριάζουσα, παρηκολούθησε νὰ σκοτώνη τὸ παιδί της, μέσα στὸ σπίτι της, ἕνας ἐραστής της, ἀπὸ φόβο ὅτι θὰ κατέδιδε τὴν συμμορία του γιὰ τὶς κλοπές, ποὺ τὸ παιδάκι εἶχε ἀντιληφθεῖ. Θὰ περάση μιὰ ὁλόκληρη ἑβδομάδα, γιὰ νὰ ἀναφέρη στὰς Ἀρχὰς ἡ μητέρα τὴν «ἐξαφάνισι» τοῦ κοριτσιοῦ της. Εἶχε τότε, βρεθῆ ὁ «δράστης», ποὺ θὰ τοῦ φόρτωναν τὸ ἔγκλημα: Ὁ Ἑβραῖος!

Ὁ ἐπιδιορθωτὴς ἦταν ἤδη παράνομος, ἀφοῦ διέμενε σὲ περιοχὴ ἀπηγορευμένη στοὺς Ἑβραίους. Θ' ἀντιμετωπίση, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκδικητικὴ σκευωρία τοῦ βιασμοῦ, τὴν κατηγορία γιὰ φόνο. Ἄλλως τε, ὁ φονιᾶς «ἔπρεπε» νὰ εἶναι ὁ Ἑβραῖος, γιατὶ οἱ ἀληθινοὶ φονιάδες ἐφρόντισαν νὰ βυθίσουν τὸ μαχαίρι τους στὸ κορμάκι τοῦ παιδιοῦ ἕναν συμμετρικὸ ἀριθμὸ φορές, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι εἶχαν κάποια «σημασία». Καὶ ἄλλος Ἑβραῖος δὲν ὑπῆρχε στὴν περιοχή. Μάλιστα, ἀπεκαλύφθη ὅτι εἶχε φιλοξενήσει στὸ δωμάτιό του ἕναν Ἑβραῖο περαστικό, ποὺ εἶχε τραυματισθῆ ἀπὸ πέσιμο καὶ τὸν εἶχε περιθάλψει. Βρέθηκαν στὸ δωμάτιό του ἕνα ματωμένο μαντῆλι καὶ κομμάτια ἀπὸ τὸ Πασχαλινὸ ἄζυμο τῶν Ἑβραίων, τὴν «ματσά». Αὐτὸ ἦταν! Εἶχαν σφάξει τὸ κοριτσάκι, γιὰ να πάρουν τὸ αἷμα του καὶ νὰ παρασκευάσουν τὰ ἄζυμα! Δυὸ παιδιὰ κατέθεσαν ὅτι «εἶδαν» τοὺς δύο Ἑβραίους νὰ ἔχουν πάνω στὸ τραπέζι τους μιὰ φιάλη αἷμα...

Ὅταν τὸ πτῶμα τοῦ κοριτσιοῦ κατεβιβάζετο στὸν τάφο, ἑκατοντάδες προκηρύξεων σκορπίστηκαν στὸν ἀέρα. «Κατηγοροῦμε τοὺς Ἑβραίους! Λαὲ τῆς Ρωσίας! Οἱ Ἑβραῖοι θέλουν νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὴν ζωή μας καὶ τὴν πατρίδα μας! Λυπηθῆτε τὰ παιδάκια σας! Ἐκδίκησι γιὰ τὴν ἄτυχη μάρτυρα τοῦ Χριστιανισμοῦ!».

Ὁ καθηγητὴς Σερπούνωφ τοῦ Ἀνατομικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Κιέβου γνωματεύει ὅτι, ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν πληγῶν, τὸ αἷμα τοῦ κοριτσιοῦ εἶχε ἀφαιρεθῆ «προφανῶς διὰ θρησκευτικοὺς σκοπούς».

Ὁ παπα-Ἀναστάσης ἐξηγεῖ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν μιὰ μυστικὴ τελετουργία, ποὺ ἀνανεώνει τὴν Σταύρωσι τοῦ Κυρίου. Ὁ φόνος παιδιῶν χριστιανῶν καὶ ἡ διανομὴ τοῦ αἵματος στοὺς Ἑβραίους εἶναι σημάδι τῆς αἰωνίας ἐχθρότητος πρὸς τὴν Χριστιανωσύνη. Μὲ τὴν σφαγὴ ἀθώων παιδιῶν ἐπαναλαμβάνουν τὴν θανάτωσι τοῦ «Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου». Πιστεύουν, ἔτσι, ὅτι ἐπιταχύνουν τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία τους, ποὺ αἰώνια τὸν περιμένουν καὶ δὲν ἔρχεται ποτέ. Στὰ παληὰ χρόνια, ἐχρησιμοποιοῦσαν τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους σκοπούς: γιὰ τελετὲς μαγισσῶν, γιὰ μάγια, ἐρωτικὰ φίλτρα καὶ γιὰ δηλητήρια, ποὺ ξάπλωναν ἀρρώστειες ἀπὸ τὴ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη. Ἀνακάτευαν τὸ αἷμα τοῦ χριστιανοῦ μὲ τὰ δικά τους ἑβραϊκὰ οὖρα, πρόσθεταν κεφάλια ἀπὸ ὀχιὲς καί, καμμιὰ φορά, κλεμμένη ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες μας Ἁγία Μετάληψι, γιὰ νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μας. Εἶναι γραμμένο στὰ χαρτιά μας ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἀναζητοῦν αἷμα χριστιανικό, γιατὶ παρατείνει τὴ ζωή τους, ἀλλιῶς πεθαίνουν νέοι, ἐπίσης θεραπεύει πολλὲς ἀρρώστειες. Τὰ παληὰ ἰατρικά μας βιβλία ἀναφέρουν ὅτι τὸ ἐχρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ σταματοῦνε τὶς αἱμορραγίες τῆς γέννας, νὰ θεραπεύουν τὴν τυφλότητα τῶν παιδιῶν καὶ νὰ ἀνακουφίζουν τὸν πόνο κατὰ τὴν περιτομή...

«Ναί, ξέρω —συνεχίζει ὁ παπᾶς— ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας μερικοί, τέκνα μου, ποὺ τὰ θεωροῦν αὐτὰ δεισιδαιμονίες τοῦ παληοῦ καιροῦ. Καὶ δὲν λέγω ὅτι αὐτὰ εἶναι ὅλα ἀληθινά, ὅμως ὑπάρχει κάποια ἀλήθεια καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν κρύβεται γιὰ πάντα. Κι' ἂν πεθάνη ὁ κωδωνοκρούστης, ὁ ἄνεμος θὰ χτυπήση τὴν καμπάνα... Ἴσως, στὴν ἐπιστημονικὴ ἐποχὴ ὅπου ζοῦμε, δὲν μποροῦμε νὰ παραδεχθοῦμε ὁποιαδήποτε κατηγορία ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ δυστυχισμένου λαοῦ, ὡστόσο πρέπει νὰ διερωτηθοῦμε πόση ἀλήθεια παραμένει καὶ ἔπειτα ἀπὸ κάθε προθυμία μας νὰ πιστέψωμε. Οὔτε λέγω ὅτι ὅλοι οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ἔνοχοι τέτοιων ἐγκλημάτων καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ πογκρόμ. Ὅμως, ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους μερικὲς αἱρέσεις, ποὺ διαπράττουν τέτοια ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ὁ εὐγενὴς κόσμος, δυστυχῶς, τὰ ξεχνάει, ἕως ὅτου —ἀλλίμονο!— βρεθῆ ἕνα νέο πτῶμα μικροῦ παιδιοῦ, μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω, καὶ τὸ κορμί του τρυπημένο σὲ διάφορα σημεῖα, μὲ τόσες πληγὲς σύμφωνα μὲ τοὺς μαγικοὺς ἀριθμούς: 3,7,9,13... Καὶ συμβαίνει νὰ χάνωνται τὰ παιδιὰ τὴν περίοδο τοῦ Ἑβραϊκοῦ πάσχα. Λένε πὼς ἔχει ἄλλη ἔννοια, μὰ ἐμεῖς τὸ ξέρομε ὅτι εἶναι καὶ ἀλληγορία τῆς Σταυρώσεως. Ξέρομε ὅτι τέτοια ἐποχὴ ἁρπάζουν παιδιὰ γιὰ θρησκευτικοὺς σκοπούς. Τὸ 1.100 ἀ-

πήγαγον τὸν μοναχὸ Εὐστράτιο, τὸν ἐπούλησαν στὴν Ἑβραϊκὴ Χερσῶνα καὶ ἐκεῖ τὸν ἐσταύρωσαν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἀποτολμοῦνε τώρα τέτοια ἀνοικτὰ ἐγκλήματα, βάζουνε χριστιανικὸ αἷμα στὰ ἄζυμά τους, τὴν «ματσά» καὶ τὴν τρῶνε. Αὐτοὶ τὸ διαψεύδουν, ἀλλὰ ἔτσι γίνεται, καὶ ἡ «ματσά» περιέχει τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν μαρτύρων. Ἔτσι, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἐξακολουθοῦν νὰ πίνουν τὸ αἷμα τοῦ ἀγωνιῶντος Χριστοῦ μας. Σᾶς δίνω τὸ λόγο μου, τέκνα μου ἀγαπητά, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ ἡ Ζήνια Γκολόβ, τὸ ἀθῶο πλασματάκι, ἐδολοφονήθηκε!».

Ὁ παπα—Ἀναστάσης, θεωρούμενος αὐθεντία στὰ ἑβραϊκὰ ζητήματα, δὲν ἐδίσταζε νὰ ξαναζωντανεύῃ ἕναν παληὸ θρῦλο γιὰ τοὺς «αἱματοπότες» Ἑβραίους, μιὰ κατηγορία, ἄλλως τε, ποὺ καὶ οἱ παλαιοὶ ἐθνικοὶ εἶχαν στρέψει κατὰ τῶν Χρστιανῶν τοῦ πρώτου αἰῶνος, παρερμηνεύοντας τὴν Ἁγία Μετάληψι γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὶς σφαγές. Κ' ἐκείνους τοὺς εἶχαν κατηγορήσει ὡς αἱματοπότες «διὰ θρησκευτικοὺς σκοπούς». Ἡ αἱματοποσία ἦταν μιὰ πανάρχαια πρόληψις, ποὺ οἱ πρωτόγονοι τὴν ἐπίστευαν ὡς μέσον ἀποκτήσεως δυνάμεως... Τρεῖς ἢ τέσσαρες Πάπαι εἶχαν καταδικάσει τὴν δυσφήμησι τῶν Ἑβραίων ὡς δολοφόνων «διὰ θρησκευτικοὺς σκοπούς». Καὶ μιὰ τέτοια κατηγορία εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς «λίβελλος» ἀπὸ τὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο τὸν Α' τὸ 1817 καὶ τὸν Νικόλαο τὸν Α' τὸ 1835, μὲ βαριὲς ποινικὲς κυρώσεις. Ἀλλά, αὐτοὶ οἱ λίβελλοι ξαναγύρισαν στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα γιὰ πολιτικοὺς σκοπούς, ἂν καὶ οἱ παλαιοὶ ἀπαγορευτικοὶ νόμοι δὲν εἶχαν καταργηθεῖ καὶ εἶχαν πάντοτε ἰσχύ.

Ὁ ἀνακριτὴς Μπίμπικωφ, ἕνας ἔντιμος ἄνθρωπος, δὲν ἐπίστεψε οὔτε λέξι ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ἐπὶ πλέον, μπόρεσε νὰ διαλευκάνῃ τὴν ὑπόθεσι τοῦ φόνου τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ ἐντοπίσῃ τὸν δράστη. Ὡστόσο, ἦταν ἀ ν α γ κ α σ μ έ ν ο ς νὰ συντάξῃ κατηγορητήριο γιὰ φόνο ἐναντίον τοῦ Ἰακὼβ Σέμψοβιτς Μπόκ. Τὰ λοιπά, θὰ τ' ἀνελάμβαναν οἱ δικηγόροι... Γιατί; Διότι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις τοῦ φόνου ἑνὸς μικροῦ παιδιοῦ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ αἵματος «διὰ θρησκευτικοὺς σκοπούς» ἦταν μιὰ διέξοδος στὴν ἐσωτερικὴ κρίσι τῆς Ἁγίας Ρωσίας. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Μὰ καὶ νἄθελαν, δὲν θὰ μποροῦσαν. «Εἴμαστε ὅλοι φυλακισμένοι κατὰ κάποιον τρόπο», θὰ πῆ ὁ Μπίμπικωφ, προτοῦ οἱ ἀδιάλλακτοι τῶν «Μαύρων Ἑκατονταρχῶν» ὑποψιασθοῦν τὴν τίμια στάσι του καὶ τὸν ἀπαγχονίσουν, γιὰ νὰ δοθῆ σὲ ἄλλον ἀνακριτή, προθυμότερον, ὁ φάκελλος τῆς ὑποθέσεως. Ἀλλά, καὶ ἂν ἀκόμη, τὸ μποροῦσαν καὶ τὸ ἐπιχειροῦσαν, αὐτὸ εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ ἔσωζε τὴ ζωὴ ἑνὸς κατηγορουμένου, ἐνῶ θὰ ὁδηγοῦσε σίγουρα στὴ θυσία πολλῶν...

Ὁ εἰσαγγελεὺς Γκρουμπέσωφ εἶναι κυνικός: «Ὁ Ρωσικὸς λαὸς πιστεύει ὅτι ὑπάρχει συνωμο-

σία τῶν Ἑβραίων στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ρωσίας. Εἶναι ἕτοιμος νὰ ξεσπάσῃ σὲ φοβερὰ ἀντίποινα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους. Δὲν θὰ βρεθῇ δικαστήριο νὰ σὲ πιστέψῃ, Ἰακὼβ Μπόκ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι βρισκόταν, καὶ ἐξέδιδε ἀπόφασι εἰς πεῖσμα τόσων πειστηρίων εἰς βάρος σου, ὁ λαὸς θὰ ἔπαιρνε στὰ χέρια του τὴν ἐκδίκησι τῆς μικρῆς Ζήνιας. Ἀκόμη καὶ ἂν τὸ δικαστήριο σὲ ἐκήρυττε ἔνοχο, φόβος ὑπάρχει νὰ πνίξῃ αὐτὴ τὴν πόλι σὲ λουτρὸ αἵματος, ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ἀγανάκτησι. Γι' αὐτό, δὲν σὲ συμφέρει νὰ γίνῃ δίκη...».

«Θέλω νὰ παραπεμφθῶ σὲ δίκη».

«Θἆταν καλύτερα νὰ κάμῃς τώρα μιὰ ὁμολογία. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ—δίκη, ὄχι!— μποροῦμε ν' ἀναγγείλωμε ὅτι ἐπέθανες στὴ φυλακὴ ἢ κάτι ἄλλο, ἐνῶ θὰ σ' ἔχωμε κρυφὰ φυγαδεύσει ἔξω ἀπὸ τὴ Ρωσία. Καὶ θὰ ἔχωμε, φυσικά, λάβει μέτρα, ὥστε νὰ μὴν ξεσπάσουν αὐτοδικίες ἐναντίον τῶν Ἑβραίων. Ἔτσι, καὶ τὸν ἑαυτό σου καὶ τὴ φυλή σου σώζεις».

«Θέλω νὰ παραπεμφθῶ σὲ δίκη».

Μιὰ ἄλλη «διέξοδο» θὰ τοῦ προσφέρῃ ἕνας καθολικὸς παπᾶς, ποὺ εἶδε σὲ «ὅραμα» τὴν μεταστροφὴ τοῦ ὑποδίκου. Τὸν εἶχαν πληροφορήσει, ὅτι ἀπέκτησε στὸ κελλί του στὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ διάβαζε μ' ἐνδιαφέρον τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἔχοντας ἀποστηθίσει καὶ ἀρκετὲς περικοπές. Ἂν γινόταν Χριστιανός, οἱ δικαστικοὶ θὰ ἀναθεωροῦσαν τὴν κατηγορία... Ὅταν ὁ παπᾶς πῆγε νὰ τὸν ἰδῇ στὸ κελλί του, ἐλπίζοντας ν' ἀρχίσῃ τὴν κατήχησι, τὸν εἶδε ὄρθιον, νὰ φορῇ τὰ ἑβραϊκὰ ἱερατικὰ ἄμφια, ποὺ εἶχε μπάσει κρυφὰ στὴ φυλακὴ του, αὐτὸς ὁ ἄλλοτε ἀδιάφορος γιὰ τὴν θρησκεία τῶν πατέρων του. «Πρόσεξε, Ἰακὼβ — τοῦ ἔλεγε ὁ πεθερός του, ὁ Σαμουὴλ —ἐκεῖ ποὺ πᾶς μὴν ἐγκαταλείψῃς τὸν Θεό μας». «Ποιὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ ποιόν;», τοῦ εἶχε ἀπαντήσει. «Ἰακώβ, μὴ μιλᾶς σὰν ἀποστάτης». «Ὄχι, δὲν εἶμαι ἀποστάτης. Ἀποστάτης εἶν' ἕνας ποὺ ἀφήνει τὸν ἕνα Θεὸ γιὰ χάρι ἄλλου. Ἐγὼ δὲν θέλω κανέναν. Δὲν μοῦ χρειάζεται κανένας παράδεισος. Μόνον ἕνα κομμάτι ψωμί, ἐδῶ». Τώρα, ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴν σωτηρία του, φθάνει νὰ μὴν κατέστρεφε τὴν ἀξία του ὡς ἀνθρώπου, νὰ μὴν ἐπρόδιδε τὴν συνείδησί του. Ἡ ἐμμονή του στὸν Ἑβραϊσμὸ ἦταν ἕνα ἁπλὸ σύμβολο. «Εἶσαι Σιωνιστής;», τὸν ρωτοῦσαν. «Εἶμαι ἄνθρωπος», ἀπαντοῦσε. «Ἕνας ἄνθρωπος». Καὶ ἤθελε νὰ μείνῃ...

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἀρνεῖται ἐπίσης νὰ ὑπογράψῃ αἴτησι χάριτος πρὸς τὸν Τσάρο, ποὺ ἑώρταζε τὰ 300 χρόνια τῆς δυναστείας τῶν Ρομανὼφ καὶ θὰ ἐξέδιδε οὐκάζιον ἀμνηστεύσεως ὡρισμένων ὑποθέσεων. Θὰ ἔμπαινε στὸν κατάλογο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰακώβ. Θά ἀφίνετο ἐλεύθερος. Θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸ χωριό του. Διότι θὰ εἶχε «συγχωρηθεῖ». Συγχώρησι; Γιὰ τί πρᾶγμα; Ὄχι! Ἤθελε δίκη, τίμια δίκη!

Καὶ ἡ δίκη θὰ γίνῃ!...

Στὸ βιβλίο τοῦ Μαλαμουτ, ἡ ἱστορία τελειώνει καθὼς ὁ Ἰακὼβ Μπὸκ ὁδηγεῖται στὸ δικαστήριο. Κόσμος πολὺς στὴ διαδρομή. Ἕνας κρύβει μὲ τὰ χέρια τὸ πρόσωπό του. Μερικοὶ φωνάζουν τὸ ὄνομά του. Δυὸ — τρεῖς δειλὰ χειροκροτοῦν... Εἶναι πρόσωπα - σύμβολα. Εἶναι χειρονομίες - σύμβολα.

Στὴν ταινία τὸ τέλος ἔχει μιὰ θριαμβικότητα. Ἀπὸ τὰ δυὸ - τρία δειλὰ χειροκροτήματα, ξεθαρρεύουν οἱ ἁπλοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ καὶ χειροκροτοῦν πλαισιώνοντας ρυθμικὰ τὸν ἐπιδιορθωτή, καθὼς προχωρεῖ στὰ σκαλοπάτια τοῦ δικαστηρίου. Θὰ μπῆ μέσα. Καὶ θ' ἀκουσθῆ νὰ δίνη τὰ στοιχεῖα ταυτότητος: — Ἰακὼβ Σεϊροὺβ τς Μπόκ. Ἑβραῖος τὸ θρήσκευμα. Καὶ ἀ δ ε λ φ ό ς σ α ς !

Ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ «κλείσιμο» στὴν κινηματογραφικὴ ταινία, τὸ βασικὸ νόημα παραμένει τὸ ἴδιο. Θὰ γίνῃ ἡ δίκη... Ἡ δίκη θὰ γίνῃ παντοῦ. Κατηγορούμενος ὁ μεσαιωνικὸς ἄνθρωπος. Ὁ μισαλλόδοξος ἄνθρωπος. Καὶ δικασταί, ἐσεῖς, ἐμεῖς, ὁ καθένας καὶ ὅλοι!

Μία δίκη ἐπίκαιρη, ἀκόμη, ἀλίμονο...

Ἐπίκαιρη καὶ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ὁ ἀρχιμανδρίτης Χαράλαμπος Βασιλόπουλος, στὸ βιβλίο του «Ξεσκέπασμα Μασωνίας», γραφὲν «ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Ἀσωμάτων Πετράκη τὴν Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ 1967» καὶ ἐκδοθὲν ἀπὸ τὴν «Πανελλήνιον Ὀρθόδοξον Ἕνωσιν» (Θεέ μου, τὶ βαρειὲς λέξεις!) μᾶς ἐπληροφόρησε ὅτι τὸ Σικάγο ἔχει τὸ ρεκὸρ τῆς ἐξαφανίσεως Χριστιανοπαίδων, «τῶν ὁποίων τὰ πτώματα εὑρίσκονται ΑΝΕΥ ΙΧΝΟΥΣ ΑΙΜΑΤΟΣ» διότι «τοῦτο ἔχει ἀφαιρεθῆ διὰ θρησκευτικὴν χρῆσιν»... ἀπὸ τούς... Ρόταρυ, ποὺ εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, Μασῶνοι!

Τὸν καημένο τὸν παπα—Ἀνάστάση τοῦ Κιέβου... Ἐκεῖνος, τουλάχιστον, ἔζουσε στὰ χρόνια τοῦ Ρασπουτιν...

ΧΡΙΣΤΟΣ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Κινεζικὴ Σοφία

Ὁ Λάο-Τσὲ καὶ οἱ μαθηταί του

Μὴ βρίσκοντας ἀντίδοτο στὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς μας, οὔτε στὴν πολλὴ λογικότητα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ τῶν συγχρόνων ἐπιγόνων της, οὔτε στὸν πνιγμένο στοὺς τύπους χριστιανισμὸ διαφόρων Ἐκκλησιῶν, πολλοὶ ἄνθρωποι, ἰδιαίτερα στὶς προηγμένες δυτικὲς χῶρες, στρέφονται μὲ δίψα πρὸς τὴν ἀρχαία ἀσιατικὴ σοφία. Στὶς ἀφελέστερες περιπτώσεις, οἱ τάσεις αὐτὲς βρίσκουν ἱκανοποίησι στὴν «διδασκαλία» διαφόρων ἀσιατικῶν — κυρίως Ἰνδῶν — «προφητῶν» τῆς δεκάρας, ποὺ μὲ διάφορες ψευτοασκήσεις καὶ ἄλλα ἐντυπωσιακὰ μέσα, «γαληνεύουν τὴν ψυχὴ» — φυσικὰ ἔναντι γερῆς συνήθως ἀμοιβῆς. Ἡ πιὸ γνωστὴ ἀπὸ τὶς περιπτώσεις αὐτὲς εἶναι τῶν «Μπήτλς», ποὺ κάποιος Ἰνδὸς τοὺς μάζεψε στὸ «ἡσυχαστήριό» του στὴν Ἰνδία. Ἀλλ' ἀκόμα καὶ τὰ «Σκαθάρια» μὲ τὸ νηπιακὸ πνευματικό τους ἐπίπεδο ἀπογοητεύθηκαν καὶ γύρισαν στὴν Ἀγγλία. Ὑπάρχουν, ὅμως καὶ σοβαρώτεροι ἄνθρωποι ποὺ ἀναζητοῦν μόνο τὴν ψυχική τους σωτηρία μὲ ἀπευθείας διάβασμα τῶν ἔργων τῶν Κινέζων, κυρίως, σοφῶν ποὺ τώρα πιὰ εἶναι προσιτά, σὲ ἄριστες μεταφράσεις, σ' ὅλες τὶς μεγάλες εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες.

ΛΑΟ—ΤΣΕ

Ἡ προτίμησι στρέφεται στὸ ἔργο τοῦ σχεδὸν μυθικοῦ σοφοῦ Λάο-Τσὲ (κατὰ τὴν παράδοσι ἔζησε ἀνάμεσα στὸν ἕβδομο καὶ ἕκτο αἰῶνα π.Χ.) «Τάο-τὲ-κίνγκ» καὶ τοῦ φερομένου ὡς «μαθητοῦ» του Τσουὰνγκ Τσὲ (γύρω στὸν τέταρτο αἰῶνα π.Χ.) ποὺ ἀνέπτυξε τὴν φιλοσοφία τοῦ «διδασκάλου» του, γραμμένη σὲ αἰνιγματικοὺς ἀφορισμούς, ὑπὸ μορφὴ διαλόγων, ὅπως ὁ Πλάτων τίς ἰδέες τοῦ Σωκράτη. Ὁ ταυτόσημος

αὐτὸς τρόπος ἐκθέσεως καὶ ἑρμηνείας ἰδεῶν δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖος ἀλλὰ μᾶλλον ἔκφρασι χαρακτηριστικὴ τῆς ἴδιας πορείας τοῦ πνεύματος, ποὺ τότε ἀνεπτύσσετο σὲ στεγανὲς περιοχὲς αὐτόνομα καὶ ὄχι σὰν σήμερα μὲ ἀλληλεπιδράσεις.

Θὰ ρωτήση, ὅμως, κανείς: ποιά σχέσι μπορεῖ νὰ ἔχη ἕνας σύγχρονος ἄνθωπος, ποὺ ζῆ στὴν ἐποχὴ τῆς κατακτήσεως τῆς Σελήνης και τῶν ἄλλων τεχνολογικῶν θαυμάτων, μὲ τοὺς Κινέζους σοφοὺς τοῦ ἑβδόμου ἢ τοῦ τετάρτου π.Χ. αἰώνα; Τί μπορεῖ νὰ προσφέρη ἕνας ἀρχαῖος σοφὸς μὲ ἐμπειρία ξεπερασμένων ὁριστικὰ ἐποχῶν στοὺς ἀνθρώπους τοῦ 1970; Ἴσως ἀκριβῶς ὅ,τι τοὺς λείπει.

Ὁ Τσουάνγκ Τσὲ ἔζησε, σὰν κι ἐμᾶς, σὲ μιὰν ἀνήσυχην ἐποχή, γεμάτη ζυμώσεις, γεμάτη ἀντιθέσεις. Καὶ τὸ ζήτημα ποὺ διαπραγματεύεται καθόλου δὲν στερεῖται ἐπικαιρότητος: πῶς μέσα σ' ἕνα κόσμο κοχλάζοντα καὶ συνταρασσόμενο, νὰ διατηρήση κανεὶς τὴν πνευματική του γαλήνη, τὴν ἐσωτερική του εἰρήνη, δηλαδὴ πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνη σοφὸς καὶ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρεται ἕνας σοφός; Καὶ ἡ ἀπάντησι μπορεῖ ἀκόμα καὶ τώρα ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες, νὰ μᾶς χρησιμεύση: ξαναβρίσκοντας καὶ διατηρώντας τὴν ἀρχική μας ἁπλότητα, τὴν πλήρη ἐναρμόνισί μας μὲ τὸν κόσμο καὶ μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ὁ κινέζος σοφὸς δὲν μᾶς συνιστᾶ ἐγκατάλειψι τῶν ἐγκοσμίων, ἀλλ'ἀντίθετα ἄνοιγμα πρὸς τὸν κόσμο καὶ ἀντίκρυσμά του μὲ ἀγάπη. Μᾶς συνιστᾶ νὰ γυρίσωμε τὴν πλάτη στὰ δευτερεύοντα, νὰ περιορισθοῦμε στὸ ἀκριβῶς ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ὕπαρξι, γιατὶ κυνηγώντας τὰ ἐπουσιώδη χάνομε τὴν οὐσία. Δὲν μπορεῖ κανείς νὰ τὰ ἔχη καί τὰ δύο. Ἂν ὁ Τσουάνγκ Τσὲ κηρύσση κάποιον ἀσκητισμό σ' ἀντάλλαγμα μᾶς ὑπόσχεται τὴ χαρά, μιὰ ἀξεπέραστη, ἄφατη χαρά, ἀφάνταστη γιὰ ἐκεῖνον ποὺ δὲν τὴν δοκίμασε καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔννοια θὰ μποροῦσε νὰ συνοψισθῆ ὡς ἑξῆς:

«Σὰν διερευνοῦμε τὸν οὐρανὸ σὰν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ σὰν γῆ σὰν συγκεντρώνουμε τὴν προσοχή μας στὴν κοσμογονία, ὑπὸ ὅλες τὶς μορφές της, ξαφνικά, νιώθουμε νὰ μᾶς πλημμυρῆ ἕνα εἶδος ὀντολογικοῦ κυματισμοῦ, φοβεροῦ καὶ βιαίου. Μονομιᾶς, τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο σβήνουν. Μονομιᾶς ἡ φύσι καὶ ὁ ἄνθρωπος συγχωνεύονται. Τίποτε δὲν μένει στὸν κόσμο παρὰ κάτι τὸ ἀθέατο καὶ ἄπιαστο, κάτι ποὺ κυκλοφορεῖ παντοῦ καὶ πάντα, κάτι ποὺ ἐπενεργεῖ ἀποτελεσματικὰ πάνω στὸ κάθετι, χωρὶς κανεὶς ν' ἀντιληφθῆ τὴν ὕπαρξί του. Κάτι ποὺ ἀσκεῖ τὴν βαθειά του ἐπίδρασι σ' ὅλα τὰ ὄντα χωρὶς κανένα ἀπ' αὐτὰ νὰ μπορῆ νὰ γνωρίση τὸ ὄνομά του».

Γιατὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα δεινὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν διχοτομίαν αὐτὴν τῆς σκέψεως, ποὺ διαιρεῖ καὶ ἀντιτάσσει, ποὺ δημιουργεῖ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Ἡ σωστὴ κατανόησι τοῦ κόσμου καί τοῦ δικοῦ μας πεπρωμένου δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ ἂν προηγούμενα δὲν ξεπεράσωμε τὶς ἀντινομίες αὐτὲς καὶ πέραν ἀπ' αὐτές δὲν ἀνα-

χθοῦμε ὥς τὴν κοινή τους ἀρχή.

Ἂς δώσωμε, ὅμως τὸ λόγο στὸν ἀρχαῖο σοφό, ἢ μᾶλλον, σὲ σύγχρονο ἑρμηνευτὴ ποὺ συνοψίζει τὴν σκέψι του κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: «Τὸ σκέπτεσθαι σημαίνει νὰ κομματιάζη κανεὶς σὲ ἰδέες καθαρὲς καὶ ἀσυμβίβαστες μεταξύ τους τὸ πολύπλοκο τῆς πραγματικότητος τῆς ὁποίας ἡ οὐσία εἶναι τὸ ἀδιαίρετο. Τὸ ἐνεργεῖν σημαίνει νὰ διαλέγη κανεὶς μιὰ ἀπὸ τὶς ἀφηρημένες αὐτὲς ἰδέες, ἀποκλείοντας ἔτσι ὅλες τὶς ἄλλες ἀφηρημένες ἰδέες ποὺ συνδέονται μαζί της. Πρέπει, λοιπόν νὰ ξεπεράση κανεὶς τὸν τεχνητὸ αὐτὸ τρόπο κομματιάσματος, ποὺ ἀρέσει στὴ νόησι, καί, ταὐτόχρονα καὶ τὴν ἀναγκαστικὰ αὐθαίρετη ἐκλογὴ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ ξαναβρεθῆ ἡ πρωτόγονη εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ ἔπλεε μέσα στὴν παγκόσμια ἁρμονία.» Δὲν ξέρω ἂν κατάφερα νὰ κάνω κατανοητὲς συμπυκνώνοντας τόσο βαθειὲς ἰδέες ποὺ σὲ πολλὰ θυμίζουν τοὺς δικούς μας προσωκρατικοὺς φιλοσόφους, τῶν ὁποίων ὁ σύγχρονος κόσμος ξαναἀνακαλύπτει τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν βαθύτητα...

ΤΕΡΠΟΣ ΠΗΛΕΙΔΗΣ
(«Ἐλεύθερος Κόσμος»)

«Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ». Α΄ Κορινθ. 1, 27.

Ὁ διάσημος Γάλλος χιουμορίστας Πιὲρ Ντανινὸς «ἔγραψε» πρὶν λίγο καιρὸ τὸ πιὸ πρωτότυπο βιβλίο του.

Τὸ «ἔγραψε» —μέσα σὲ εἰσαγωγικὰ— σημαίνει μόνο ὅτι στὴν πραγματικότητα ὁ Ντανινὸς ἁπλῶς εἶχε τὴν ἔμπνευσι γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ ὠργάνωσε τὴν συγγραφή του.

Οἱ πραγματικοὶ συγγραφεῖς εἶναι παιδιὰ 5—10 χρόνων.

Ἡ Ν α τ α λ ί α Π. εἶναι 10 ἐτῶν καὶ μισό. Ὁ πατέρας της εἶναι χημικός, ἡ μητέρα της ἀνεπάγγελτη.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ: Τί εἶναι ἀκριβῶς ὁ θάνατος;

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ: Ἔ... ὅταν βρίσκεται κανεὶς σ' αὐτὴ τὴ ζωή, σταματάει καὶ πρέπει νὰ ξαναρχίση κάτι ἄλλο.

— Καὶ ξαναρχίζει τί;

Δὲν ξέρω... Ὅταν κοιμᾶται κανείς, τὸ ἴδιο ξαναρχίζει κάτι ἄλλο καθὼς κοιμᾶται κι' ἔπειτα ὅταν ἔχη τελειώσει νὰ κοιμᾶται τελειώνει ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἀρχίσει τὴν προηγουμένη μέρα... Κι' ἔπειτα. Πρέπει νὰ τὰ κανονίση κανεὶς αὐτά...

— Εἶναι κάτι ποὺ δὲν σὲ τρομάζει;

Καθόλου. Θἄθελα πολὺ νὰ δοκιμάσω γιὰ νὰ δῶ τὸ ἀποτέλεσμα... Κι' ἔπειτα νὰ ξανάρθω σὰν νἆταν τὸ ἴδιο...

— Νομίζεις ὅτι ἡ θρησκεία..., μιὰ ὁποιαδήποτε θρησκεία, δίνει μιὰ λύσι στὸ πρόβλημα αὐτό;

Ὄχι. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῆ ὁ,τιδήποτε, πάντα μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια.

— Τί πιστεύεις ἐσὺ γιὰ τὶς θρησκεῖες;

Σὲ κάνουν νὰ χάνης πολλὴν ὥρα. Δὲν μ' ἐνδιαφέρει πάρα πολύ. Προτιμῶ νὰ κάνω κάτι ἄλλο.

— Καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνθρωποι παλεύουν γιὰ θέματα θρησκείας;

Τὸ βρίσκω αὐτὸ ἀπόλυτα ἠλίθιο. Ὁπωσδήποτε, δὲν ξέρουν τίποτα ἀπὸ τὸ ποῦ θὰ καταλήξη καὶ γιατί. Ἂν ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν πιστεύουν ὅπως ἐκεῖνοι, τί χρησιμεύει νὰ τοὺς ποῦν τὴν ἀντίρρησί τους;

(«Τὰ Σημερινά»)

ΧΡΟΝΙΚΑ

«Κατηγορῶ» γιὰ τὴν ὑποκρισία

Ἔκαμε βαθειὰ ἐντύπωσι ἡ ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Μελίτωνος, ἀπὸ τὸν ἄμβωνα τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία μετεδόθη καὶ ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ ραδιοφωνικὸ δίκτυο, τὴν Κυριακὴ 8 Μαρτίου. Ἕνα ἀλλοιώτικο κήρυγμα, μὲ μιὰ ἀλλοιώτικη γλῶσσα ἀκόμη, ποὺ δὲν μᾶς ἔχουν συνηθίσει οἱ ἱεροκήρυκες τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς ἐχθρότητος, τῆς ἀδιαλλαξίας καὶ τῶν ἀπειλῶν...

Σύνθημα τοῦ κηρύγματος ἡ συγχώρησις ἢ ἡ κατανόησις τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Ἰδοὺ μερικὲς περικοπὲς τῆς ὁμιλίας πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο:

«Ἐὰν δὲν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους δὲν θὰ σᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός. Τὸ φανταστήκατε ποτὲ αὐτό, ὅτι ἡ Θεία συγχώρησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συγχώρησι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπόν του; Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅλα τὰ δῆθεν ἀγαθά μας ἔργα, ὅλος ὁ μοντανισμός μας, ὅλη ἡ μέριμνά μας διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων, ὅλη ἡ κρίσις μας περὶ τοῦ Κόσμου ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δῆθεν ἀρετῆς μας, ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμία ἀξία καὶ δὲν μποροῦν νὰ φέρουν τὴν Θεία συγχώρησι ἐὰν δὲν συμπληρωθοῦν μὲ τὴν συγγνωμοτικότητά μας πρὸς τὸν συνάνθρωπό μας. «Ἐὰν δὲν συγχωρήσετε δὲν θὰ συγχωρηθῆτε».

»Δὲν ὑπάρχει βαθύτερη θεολογικὴ ἀλήθεια ἀπὸ αὐτήν. Μᾶς εἰσάγει εἰς τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας. Συγχωροῦντες τὸν συνάνθρωπον, ὄχι μόνον κατανοοῦμεν, συνειδητοποιοῦμεν καὶ κατακτῶμεν τὴν θείαν συγχώρησιν, ἀλλὰ καὶ συμπράττομε στὴ σωτηρία μας. Σωζόμενοι, σώζομεν καὶ σώζοντες σωζόμεθα. Εἴμεθα ἀλληλέγγυοι ὡς ἀνθρώπινον γένος.

»Συγχωροῦντες λυτρούμεθα ὡς μοναδικὴ ἀνθρωπίνη προσωπικότης. Ὅσοι δὲν ἔχετε ποτὲ συγχωρήσει στὴ ζωή σας, τότε, μετὰ τὸν Κύριο, ὑπάγετε καὶ ἐρωτήσατε τὸν ψυχίατρό σας: Ποῦ ὀφείλονται ὅλαι αἱ ψυχώσεις, νευρώσεις, πλέγματα, τὰ ὁποῖα, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, κατευθύνουν πολλὰς φορὰς περίεργον κοινωνικὴν συμπεριφοράν σας. Καὶ ἀντιστρόφως, σεῖς ποὺ ἔχετε συγχωρήσει, ἀναγνωρίσατε καὶ ὁμολογήσατε πέραν τῆς Κυριακῆς δικαιώσεως τί ἐσωτερικὴ βαθειὰ ἐλευθερία ἔχετε ἀποκτήσει».

Ἕτερος στόχος ἡ ὑποκρισία.

«Τίποτε —εἶπε— δὲν καυτηρίασε ὁ Κύριος τόσο πολὺ ὅσο τὴν ὑποκρισία.

»Καὶ ὀρθῶς, εἰς αὐτὴν εἶδε καὶ ὑπάρχει πάντοτε ὁ μεγαλύτερος παραπλανητικὸς κίνδυνος, δηλαδὴ τὸ ἑωσφορικὸν ἀγγελοφανὲς φῶς. Εἶναι πράγματι φοβερὴ ἡ δύναμις τῆς ὑποκρισίας. Τόσο γι' αὐτὸν ποὺ τὴ ζῇ καὶ τὴν ἀσκεῖ, ὅσο καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν ὑφίστανται. Καὶ εἶναι ἐπικίνδυνη ἡ ὑποκρισία, γιατὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς βαθύτατον ψυχολογικὸν αἴτημα τοῦ ἀνθρώπου.

»Ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ φανῇ αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι. Ἀκόμη καὶ ἐνώπιον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔτσι ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἁπλότητα καὶ φυσικὰ καὶ ἀπὸ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν σωτηρίαν».

Στὸ τέλος, ὁ Χαλκηδόνος κ. Μελίτων ἐτόνισε ὅτι αἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαι καὶ Ὁμολογίαι δὲν θὰ ἐπιζήσουν τοῦ κύματος τῶν ἐπερχομένων ροπῶν, ἐὰν δὲν ἑνωθοῦν καὶ ἐὰν δὲν συγχρονισθοῦν. Ἐὰν δὲν γίνουν ἡ ζωντανὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ καρνάβαλος

Ἀλλὰ ὁ Σεβασμιώτατος κ. Μελίτων ἔφερε καὶ ἕνα παράδειγμα τοῦ τρόπου προσεγγίσεως τῆς Ἐκκλησίας στὰ σύγχρονα προβλήματα.

«Σὲ λίγες ὧρες —εἶπε— ἔξω ἀπὸ αὐτὸν τὸν ναόν, ἔξω ἀπὸ τὴν γαλήνην του, εἰς τοὺς δρόμους αὐτῆς τῆς Πολιτείας, θὰ παρελάση ὁ Καρνάβαλος. Μὴ τὸν περιφρονήσετε καὶ μὴ τὸν χλευάσετε καὶ μὴ μὲ κατακρίνετε ποὺ τὸν ἀναφέρω αὐτὴ τὴ στιγμή. Δὲν εἶναι καθόλου ἄσχετος μὲ τὸ μέγιστο πρόβλημα τῆς ὑποκρισίας. Νὰ τὸν προσέξετε ἐφέτος τὸν Καρνάβαλο μὲ σεβασμὸ καὶ βαθὺ στοχασμό. Εἶναι πανάρχαιο τὸ φαινόμενο καὶ εἶναι φαινόμενο βαθυτάτου καὶ ἀγχώδους αἰτήματος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν καθημερινή του ὑποκρισία μὲ μίαν ἔκφρασιν ἀνωνύμου, διονυσιακῆς νέας ὑποκρισίας.

»Εἶναι τραγικὴ μορφὴ ὁ Καρνάβαλος. Ζητεῖ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν ὑποκρισίαν ὑποκρινόμενος. Ζητεῖ νὰ καταλύσῃ ὅλες τὶς ποικίλες προσωπίδες ποὺ φορεῖ κάθε μέρα μὲ μία νέα, τὴν πιὸ ἀπίθανη. Ζητεῖ νὰ ἐκκενώσῃ ὅ,τι ὑπάρχει ἀπωθημένο μέσα στὸ ὑποσυνείδητό του καὶ νὰ ἐλευθερωθῇ, ἀλλὰ ἐλευθερία δὲν ὑπάρχει, ἡ τραγωδία τοῦ Καρναβάλου παραμένει ἄλυτη. Τὸ βαθύτατο αἴτημά του εἶναι νὰ μεταμορφωθῇ.

»Ἐδῶ, λοιπόν, εἶναι ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας κοντὰ στὸν Καρνάβαλο. Σ' αὐτὸν ποὺ ζητεῖ μεταμόρφωσι, τὸ κεντρικὸ κήρυγμα τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὴ μεταμόρφωσι. Νὰ μὴ τὸν καταδικάσωμε, λοιπόν, τὸν Καρνάβαλο, ἀλλὰ νὰ σταθοῦμε καὶ κάτω ἀπὸ τὴν προσωπίδα του νὰ ἀκούσωμε τὴν ἀγωνία του, τὴν ἔκκλησί του καὶ τὸ δάκρυ του. Ἐπαναλαμβάνω: τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ βαθύτερο κήρυγμα ζητεῖ ὁ Καρνάβαλος, περιφερόμενος εἰς τοὺς δρόμους τῆς Πολιτείας: Τὴ μεταμόρφωσι. Καὶ εἶναι ὁ εἰλικρινέστερος καὶ ἐντιμότερος τῶν ὑποκριτῶν».

Ὅσα εἶπε γιὰ τὸ «πρόβλημα» τοῦ καρναβάλου ὁ Σεβασμιώτατος

κ. Μελίτων ἐνόχλησαν τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Φλωρίνης κ. Αὐγουστῖνο Καντιώτη, γνωστὸν ἀπὸ τὴν δρᾶσι του ὡς ἀρχιμανδρίτου κατὰ τοῦ καρναβάλου τῶν Πατρῶν (ἢ ὑπέρ; — διότι τὰ κηρύγματά του ἦσαν μιὰ μεγάλη καὶ ἀνέξοδη διαφήμισις). Καὶ ἐζήτησε (ἀναρμοδιώτατα, βέβαια), ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν... καθαίρεσιν τοῦ συναδέλφου του, μὲ τὸ δικαιολογητικὸν ὅτι τάχα «ἐκάλεσε τὸν λαὸν εἰς ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τοῦ Καρναβάλου» (βέβαια, ἀνακριβέστατον! Καὶ διαστρεβλωτικώτατον τοῦ κειμένου).

Χίππυς

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης μὲ τηλεγράφημά της στὸν κ. Πρωθυπουργὸ ἐξεδήλωσε τὴν ἀντίδρασί της κατὰ τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου ποὺ προγραμματίζουν οἱ χίππυς τὸν ἑπόμενο μῆνα στὰ Μάταλα — στὶς φυσικὲς σπηλιὲς τῶν βράχων τοῦ ὁμώνυμου Κρητικοῦ χωριοῦ. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ἐζήτησε τὴν ματαίωσι τοῦ συνεδρίου καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν «ρυπαρῶν καὶ βαρέως νοσούντων ἠθικῶς χίππυς» ἀπὸ ὅλη τὴν χώρα.

Ἀλλά, ἕνας κληρικὸς ἔκρινε, ὅτι ὤφειλε νὰ πλησιάση αὐτοὺς τοὺς διεθνεῖς «ἀλητο-τουρίστες», ὅπως συνηθίζουν νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν. Ὁ πατὴρ Παναγιώτης Φώσκολος, τοῦ Τάγματος τοῦ Ἰησοῦ, ἔζησε δύο ἡμέρες κοντά τους καὶ προσπάθησε νὰ καταλάβη αὐτοὺς τοὺς νέους, οἱ ὁποῖοι εἶναι «παθητικὰ στοιχεῖα» ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἄποψι, διότι δὲν ἐργάζονται, δὲν παράγουν τίποτε, δὲν προσφέρουν τίποτε στοὺς ἄλλους, ἀρνοῦνται τὴν δομὴ τῆς κοινωνίας καὶ φεύγουν πρὸς τὴν ἀνοργάνωτη φύσι.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, ἀφηγεῖται ὁ π. Φώσκολος, ἰσχυρίζονται δὲν πῆγαν στὰ Μάταλα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν φθηνὲς μακροχρόνιες διακοπές, ἀλλὰ ἔχουν βαθύτερα κίνητρα: ἔχουν ἀνάγκη νὰ «βροῦν τὸν ἑαυτό τους», νὰ ἀναζητήσουν τὴν ἀπάντησι στὸ σπουδαιότερο ἐρώτημα: ποιός εἶμαι, ἐγώ, σὰν ἄνθρωπος; Τί ζητῶ, σὰν πρόσωπο, ἀπὸ τὴν ζωή; Ποιά εἶναι ἡ βαθειὰ ἔννοια τῆς ζωῆς; Ἡ κοινωνία, ἰσχυρίζονται, δὲν τοὺς προσφέρει μιὰ τέτοια ἀπάντησι, γιατὶ ἔχει, ὁλόκληρη, ἐγκλωβισθῆ μέσα στὸν οἰκονομικὸ μηχανισμὸ παραγωγῆς - καταναλώσεως, ὅπου πρόσωπα δὲν ὑπάρχουν ἀλλὰ μόνο ἄτομα, συνδυασμένα σὲ ὁμάδα».

Καὶ συνεχίζει ὁ π. Φώσκολος: Ἀπότομη καὶ κάπως ἀναπάντεχη ἔπεσε ἡ ἐρώτησί μου: τί νόημα ἔχει γιὰ σᾶς ἡ θρησκεία καὶ ὁ Θεός; Μικρὴ καὶ βαρειὰ σιωπὴ ἀκολούθησε καὶ κατόπιν ἕνας Γάλλος ἔδωσε πρῶτος τὴν ἀπάντησι: «Γιὰ μένα οὔτε Θεὸς ὑπάρχει, οὔτε καὶ θρησκεία, γιατὶ και αὐτὰ μᾶς ὑποτάσσουν κάτω ἀπὸ ὅρους καὶ νόμους καὶ ἑπομένως μᾶς στεροῦν τὴν ἐλευθερία». Το μετέφρασα καὶ στοὺς ἄλλους — κατὰ πλειοψηφία Ἀμερικανοὺς καὶ Ἄγγλους— καὶ ἀμέσως ἡ συζήτησις φούντωσε. Δὲν περίμενα μιὰ τόσο ζωηρὴ διαμάχη περὶ θρησκείας καὶ τόσο ἔνθερμους ὑποστηρικτὲς τοῦ Χριστοῦ μεταξὺ τῶν χίππυς.

»Γενικὰ κατέκριναν τὴν Ἐκ-

κλησία ὅτι ἐμμένει πολὺ στὰ ἀνθρώπινα ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, στὴν ἄψυχη τυπικότητα, —θῦμα λοιπὸν κι' αὐτὴ τῆς ἐπιδράσεως τῆς κοινωνίας— προδίδοντας ἔτσι κατὰ κάποιο τρόπο τὸ καθαρὸ μήνυμα ἀγάπης καὶ ἐλευθερίας τοῦ Χριστοῦ.

»Ἀπ' ἐναντίας ὅμως αἰσθάνονται ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη ἑνὸς ἀρχηγοῦ, ἱκανοῦ νὰ τοὺς μιλήση στὸ βάθος τοῦ «εἶναι» τους, νὰ ἀγγίξη τὶς πιὸ λεπτὲς χορδὲς τῆς ψυχῆς τους, ἐκεῖ ποὺ τὰ χοντροδάκτυλα τῆς ὕλης δὲν κατορθώνουν νὰ διεισδύσουν.

»Τὸν Χριστὸ τὸν ἀντιλαμβάνονται καὶ τὸν ἀναζητοῦν σὰν τὸν ἔμπιστο φίλο ποὺ μπορεῖ νὰ δώση νόημα στὴν ζωή, γιατὶ ἐκήρυξε τὴν ἀγάπη, τὴν ἔμπρακτη ἀγάπη ποὺ ἔδειξε στὸν κόσμο γύρω του καὶ ποὺ τὸν ὡδήγησε στὴν θυσία τοῦ ἑαυτοῦ του γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων καὶ ἦλθε νὰ ἐπιβάλη, ἔστω καὶ μὲ κάποια σχετικὴ βία, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν δικαιοσύνη».

Ἡ ἀφήγησις τοῦ κληρικοῦ αὐτοῦ ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώση τὴν βασιμότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Μελίτωνος, ὁ ὁποῖος εἶπε στὴν ὁμιλία του, περὶ τῆς ὁποίας ἀσχοληθήκαμε πιὸ πάνω:

«Τὰ νομιζόμενα ἔξαλλα δι' ἡμᾶς τοὺς παλαιούς, ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ φοβερὸν γεγονός, ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ τεραστία ἀπόστασις, ποὺ ὑπάρχει στὴ διαδοχὴ τῶν γενεῶν, δηλαδὴ ἡ γενεά, ἡ ὁποία ἔρχεται ἔπειτα ἀπὸ ἐμένα ἔχει ἀπόστασιν τριῶν γενεῶν. Πῶς ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ τὴν κατανοήσωμεν ἡμεῖς αὐτὴν τὴν νέαν γενεάν, ποὺ ἔρχεται, ἐὰν δὲν εἴμεθα Ἐκκλησία Χριστοῦ συνεχῶς ἐνανθρωπιζομένη, συνεχῶς μεταμορφουμένη καὶ συνεχῶς μεταμορφώνουσα;

Ποιὸς μπορεῖ ὑπευθύνως νὰ μᾶς πῆ, ὅτι εἶναι ἔξω κάθε ἱστορικῆς, ἐξελικτικῆς πραγματικότητος ὅλα αὐτὰ τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα καὶ φαινόμενα τῆς νέας γενεᾶς τῆς Ἀνθρωπότητος, ἡ ἔξαλλη μουσική, οἱ ἔξαλλοι χοροί, ἡ ἔξαλλη ἐπένδυσις, ὅλη αὐτὴ ἡ παγκόσμιος ἐπανάστασις τῆς νεολαίας; Ἂν ἄλλοι οἱ μικρόνοες, ἄλλοι οἱ ἐθελοτυφλοῦντες, ἄλλοι οἱ παρελθοντολόγοι καὶ ἐγκαυχώμενοι διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐποχῆς των συνωμοτήσουν διὰ νὰ κατακρίνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἡ Ἐκκλησία ἔχει χρέος νὰ σταθῆ μὲ θεανδρικὴν κατανόησιν ἐνανθρωπιζομένη ὅπως ὁ Κύριός της ἐν μέσῳ ἑνὸς νέου Κόσμου, ποὺ ἔρχεται μακρόθεν, καὶ νὰ ἀκούση αὐτὴ τὴν ἀγωνιώδη κραυγὴ ποὺ ἀναπηδᾶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ θεωρούμενα ἀπὸ μᾶς ἔξαλλα πράγματα. Κάτι ἔχει νὰ μᾶς πῆ μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα αὐτὸς ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται νέος εἰς τὸ προσκήνιον τῆς Ἱστορίας».

Ἡ κοινωνία «Ἴν Σάκρις»

Πολὺς θόρυβος ἀκολούθησε τὴν ἀπόφασι τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας περὶ χορηγήσεως τῶν Ἁγίων Μυστηρίων ἀπὸ τὸν Ὀρθόδοξο κλῆρο σὲ Ρωμαιοκαθολικούς. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσε νὰ καταδικάση τὴν πρωτοβουλία τῆς «ἀδελ-

φῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας» ὡς ἀντίθετη μὲ τοὺς δογματικοὺς κανόνας καὶ ὡς ἀλυσιτελῆ γιὰ τὴν συζητουμένην ἑνότητα τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἐξ ἄλλου, κύκλοι θεολογικοὶ εἶπαν ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Μόσχας εἶναι «ἐσφαλμένη», διότι τὸ «κοινὸν ποτήριον» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μέσον ἐπιτεύξεως τῆς ἑνότητος, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα. «Εἴθε ὁ Πανάγαθος Δομήτωρ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας —εἶπε ὁ Μητροπολίτης Πειραιῶς κ. Χρυσόστομος— νὰ δώση μετάνοιαν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς ρωσικῆς, ἵνα διὰ θερμῶν δακρύων ἀποκλείσουν τὴν θανάσιμον ταύτην ἁμαρτίαν των καὶ ἐν μετανοίᾳ τὸ ταχύτερον ἐπανορθώσουν τὸ ἀσύγνωστον ὀλίσθημά των».

Φαίνεται, ὅμως, ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας παρηρμηνεύθη. Δὲν πρόκειται περὶ ἐλευθέρας χορηγήσεως τῆς Ἁγίας Μεταλήψεως καὶ τῶν ἄλλων Μυστηρίων (βάπτισμα, γάμος κλπ.) ἀπὸ Ὀρθοδόξους ἱερεῖς εἰς Ρωμαιοκαθολικοὺς πιστούς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἶχεν ἀπό τινων ἐτῶν ἐπιτρέψει εἰς τοὺς καθολικούς, οἱ ὁποῖοι διέμεναν εἰς περιοχὰς στερουμένας ρωμαιοκαθολικοῦ ἱερέως νὰ μεταλαμβάνουν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν Ὀρθοδόξων. Αὐτό, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἦταν ἀπηγορευμένον. Τώρα, ἡ ἀπόφασις τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας λέγει ἐπὶ λέξει: «Εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς Καθολικοὶ ἀπευθύνονται εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἵνα λάβωσι τὰ Ἅγια Μυστήρια, δὲν ἀπαγορεύεται νὰ τοῖς μεταδίδωνται».

Οἱ ὀπαδοὶ τῶν θρησκειῶν

Τὸ δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Βατικανοῦ «Ρωμαῖος Παρατηρητής» ἐδημοσίευσε στατιστικὴ τῶν ὀπαδῶν τῶν κυριωτέρων μεγάλων θρησκειῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν περίπου τὰ 35 ἑκατοστὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς καὶ ἀνέρχονται σὲ 1 δισεκατομμύριο καὶ 214 ἑκατομμύρια, ἐκ τῶν ὁποίων 600 περίπου ἑκατομμύρια Ρωμαιοκαθολικοί, 242 Ὀρθόδοξοι καὶ 272 Διαμαρτυρόμενοι.

Ἀναφέρονται ἐπίσης 509 ἑκατ. Μουσουλμάνοι, 444 ἑκατ. Ἰνδοϊσταί, 14 περίπου ἑκατ. Ἑβραῖοι καὶ 1 δισεκατομ. 326 ἑκατομ. Βουδδισταὶ κ.λ.π. ἀνατολικοί.

Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες θρησκεῖες ὑποδιαιρεῖται σὲ πολυάριθμες Ἐκκλησίες, ἑκάστη τῶν ὁποίων διεκδικεῖ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ χαρακτηρίζει ὅλες τὶς ἄλλες ὡς αἱρέσεις ἀποσχιστικὲς ἀπὸ τὸν «σωστὸ δρόμο». Φυσικά, γιὰ κάθε λογικὸν καὶ ἀφανάτιστον ἄνθρωπο, ποὺ λέγεται Χριστιανός, θεία διδασκαλία, ἑπομένως ἔξω ἀπὸ ἀμφισβητήσεις, εἶναι ἐκείνη, ποὺ διετύπωσε ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀνθρώπινες ἑρμηνεῖες, προσθῆκες καὶ διατυπώσεις ἐν γένει. Καὶ μένει γνώρισμα ἀληθινὸ καὶ σταθερὸ ὄχι τὸ τί πιστεύει κανείς, ἀλλὰ τὸ τί πράττει ἐξ ὅσων πιστεύει...

Τόπος θανάτου

Μιὰ ἀγέλη φαλαινῶν ἐξεβράσθησαν κοντὰ στὴν ἀκτὴ Φὸρτ Πὶρς τῆς Φλώριδας. Ἔσπευσαν βαρκάρηδες καὶ κρατικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ ὁποῖοι τὶς ἔσπρωξαν πάλι στὴ θάλασσα, ἀλλὰ αὐτὲς ξα-

ναδγῆκαν στὴν ἀμμουδιά, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πεθάνουν 125 ἀπὸ αὐτές. Οἱ ἐπιστήμονες δυσκολεύονται νὰ ἐξηγήσουν αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία ὁμαδικοῦ θανάτου. Ἴσως καιρικὲς συνθῆκες ἔβλαψαν τὸ σύστημα προσανατολισμοῦ τῶν φαλαινῶν. Ἴσως ἤθελαν νὰ δώσουν κάποιο μήνυμα — κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν οἰωνῶν. Στὸ βιβλίο του «Ἡ ἡμέρα ἑνὸς δελφινιοῦ», ὁ Ρόμπερτ Μέρλ φαντάζεται μιὰ συνέντευξι μεταξὺ ἑνὸς δημοσιογράφου καὶ τοῦ Μπί, ἑνός... ἀγγλομαθοῦς δελφινιοῦ.

Ὁ δημοσιογράφος: Ἀκοῦμε συχνὰ ὅτι φάλαινες ἢ δελφίνια, ποὺ ἔκαμαν μαθήματα σὲ εἰδικὴ σχολή, ὅταν ξαναριχτοῦν στὴ θάλασσα, ἐπιμένουν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν ξηρὰ γιὰ νὰ πεθάνουν. Γιατί τὸ κάνουν αὐτό;

—Μπί: Ἐὰν πεθάνουμε στὴν ξηρά, θὰ ζήσουμε στὴν ξηρὰ μετὰ τὸν θάνατό μας.

—Ἂν ἀντιλαμβάνομαι σωστά, ἡ γῆ εἶναι ὁ δικός σας παράδεισος;

—Ναί.

—Καὶ ὁ ἄνθρωπος: Εἶναι ὁ θεός σας;

—Δὲν ξέρω.

Ἀθῆναι 1970...

Κατετέθησαν ἐνώπιον δικαστηρίου, στὴν δίκη μιᾶς δεσποινίδος 28 ἐτῶν, κατηγορουμένης γιὰ συρροὴ ἀπατῶν διὰ τῆς μεθόδου τῆς μαγείας:

«Τὰ μεσάνυκτα, μιᾶς ἀνέβασε στὴν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ της, ἔκαμε ἕνα μεγάλο τρίγωνο μὲ εὔφλεκτες ὕλες, μιᾶς ἔβαλε ὅλους μέσα καὶ ἄναψε φωτιά. Συγχρόνως καλοῦσε «τὸν Ἄρχοντα τῶν Δαιμόνων» νὰ λύση τὰ μάγια».

«Ὑποσχέθηκε νὰ καλέση τὸ πνεῦμα «τῆς γιαγιᾶς Ἑλένης, ἀπὸ τὴν καταποντισμένη ἤπειρο Ἀτλαντίδα».

«Στὴ γῆ πατῶ
βλέπω ἄστρο λαμπερό.
Αὐτὸ κ' ἡ Στέλλα
σβύνουν κάθε τρέλλα»!

Ὅποιος ἔλεγε τὸ τετράστιχο αὐτό, σκαρφαλωμένος νύχτα σὲ μιὰ ταράτσα, ἔχοντας στὰ χέρια του μιὰ κόκκινη κορδέλλα, μήκους δώδεκα μέτρων (ὅσοι ἦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ), γινόταν καλά, ἢ παντρευόταν — ἀναλόγως μὲ τί τὸν ἀπασχολοῦσε!...

«Τὴν πλησίαζαν γονατιστοί (!) καὶ τῆς φιλοῦσαν μὲ σεβασμὸ καὶ κατάνυξι τὴν ἄκρη τοῦ φορέματός της, ποὺ ἔφθανε μέχρι τὸ πάτωμα. Μαῦρο χρῶμα ὁ χιτώνας, μὲ κεντημένους ἐπάνω πολυάριθμους κόκκινους σταυρούς. Καὶ στὸ κεφάλι, μαντήλι ἄσπρο».

Στὸ δικαστήριο, ὁ συνηγορός της ἐδήλωσε ὅτι ἡ κατηγορουμένη μποροῦσε, ὅπως τοῦ εἶπε, νὰ ...σηκώση τὴν δικογραφία στὸν ἀέρα καὶ νὰ κάμη τὸ ταβάνι τοῦ δικαστηρίου νά... τρίζη. Τὸ Πλημμελειοδικεῖον δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, μὲ τὸ αἰτιολογικὸν ὅτι δὲν κρίνει ἐπάναγκες τὸ πείραμα... Καὶ ἐπέβαλε ποινὴν φυλακίσεως 5 μηνῶν, ἡ ὁποία, ὅμως, θὰ κριθῆ προσεχῶς εἰς τὸ Ἐφετεῖον.

Καὶ μαζί της θὰ κριθῆ, πάλι, ἡ σύγχρονη Ἀθήνα. Διότι, ὅπως ἀνεφέρθη, πάμπολλοι Ἀθηναῖοι πηγαίνουν στὴν Στέλλα γιὰ βοή-

θεια. Ἀκόμη καὶ ἕνας ἀριστερὸς ψάλτης καὶ ἐπὶ πλέον πτυχιοῦχος τῆς Νομικῆς!

Ἐπιτάφιον

Ὁ θάνατος τοῦ γνωστοῦ Ἄγγλου φιλοσόφου λόρδου Μπέρτραντ Ράσσελ, ὁ ὁποῖος διαδοχικὰ ἐστράφη, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς ζωῆς του καὶ τὴν περίπτωσι, ὑπὲρ ἢ ἐναντίον ἐνεργειῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ δυτικοῦ κόσμου, ἐσχολιάσθη σ' ὅλον τὸν κόσμο μὲ σειρὰ ἀναλυτικῶν ἢ καὶ ὑμνητικῶν ἄρθρων. Ἀπὸ κάθε πλευρὰ τὸν κατηγόρησαν, διότι ἄλλαξε γνώμη, ὅταν ἐνόμισε ὅτι εἶχε σφάλλει, ἢ διότι ἔσφαλλε μένοντας σταθερὸς σὲ μιὰ γνώμη. Ἀλλὰ ὁ Ράσσελ ἐκήρυττε τὴν πνευματικὴ ἀνεξαρτησία, ἀκόμη καὶ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς θαυμαστάς του ἐπρότεινε, ὡς ἐπιτάφιον γιὰ τὸν διάσημο φιλόσοφο, τὴν κατακλεῖδα τῆς τελευταίας του ὁμιλίας στὴν τηλεόρασι, λίγο πρὸ τοῦ θανάτου του: «Μὴν εἶσθε ποτὲ ἀπολύτως βέβαιος δι' ὁ,τιδήποτε — ἀκόμη καὶ ἂν σᾶς τὸ λέγω ἐγώ».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεῖα τοῦ «'Ιλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, (Πλατ. Κλαυθμῶνος), εἶναι ἀνοικτά μόνον κάθε Δευτέρα καί Παρασκευή 10.30-12.30.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν ἀποστέλλετε μέ ταχυδρομικήν ἐπιταγήν εἰς τήν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, 'Αθήνας, 122». 'Αποστολαί μέ τραπεζιτικάς ἐπιταγάς ἤ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νά ἀναγράφεται καθαρά τό ὀνοματεπώνυμον καί ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟΜΟΙ

Τιμή τόμων παρελθόντων ἐτῶν δρχ. 60. Τιμή τεύχους δρχ. 10.

Δέν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη ὑπ' ἀριθ. 1 - 4, 8, 11 - 18, 23, 25 - 26, 28 - 30, 32 - 33, 40, 44, 49 - 50, 55 - 58, οὔτε τόμοι 1956 - 1959, 1962, 1967 - 1968.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στούς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπιστράφησαν ἀπό τό Ταχυδρομεῖον μέ τήν σημείωσιν. «μετώκησε» ἤ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τούς γνωρίζουν νά τούς εἰδοποιήσουν ἤ νά μᾶς δώσουν τάς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Παν. Βάβαλης, Λυκείου 13. Ματθ. Ζαρᾶς, Ἄκρωνος 10. Δέσπω Κορρέ, Κερκύρας 90. Θεοδ. Σταμούλης, χημικός, Δωδεκανήσου 2. Βασ. Σωτηρίου, Γ' Σεπτεμβρίου 50. Βασ. Φρυδᾶς Τήνου 59. Χριστόφ. Χριστοφορίδης, Λευκάδος 14.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Ἀπόστ. Γκόρης, 'Επανωμή Θεσσαλονίκης. Γεώργ. Ζέκος, Σταθμός Διοδίων 'Ισθμοῦ Κορίνθου. Βασ. Λεονταρίδης, 'Εθνικῆς 10, Σκύδρα 'Εδέσσης. 'Αριστ. Ρωμαῖος, 'Αριστομένους 72, Καλαμάτα. 'Ανδρ. Χριστόπουλος, Γρίβα 41, Ρόδος.

ΚΥΠΡΟΣ

Τεύχη «'Ιλισοῦ», τόμοι καί βιβλία, στό Βιβλιοπωλεῖον 'Αντωνίου Στυλιανοῦ, Λεμεσός.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

'Αλ. 'Αλτσιτζόγλου, Θεσσαλονίκη.
'Αθαν. Δούμπλης, Δράμα.
'Ιω. Δρακόκαρδος, Ζάκυνθος.
Κυρ. Παπαδήμας, 'Αθῆναι.
Τίτος Πάππας, 'Αθῆναι.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΕ Ο «ΙΛΙΣΟΣ»

(μέ τή σειρά λήψεως)

Β. Η. Βογιατζόγλου: Οἱ ἐξόριστοι (Ποιητική σύνθεση), 'Αθήνα 1969.

Θανάσης Παπαθανασόπουλος: Τεφροδόχος (Ποιήματα), 'Αθήνα 1969.

Γεώργιος 'Εμ. Πάγκαλος: Περί τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Κρήτης (τόμος Πέμπτος — Β' ἡμίτομος), 'Αθῆναι 1969.

Ὄλγα Βότση: Κρύπτη καί Σύνορο (Ποιήματα), 'Αθήνα 1970.

Ν. Σρί Ράμ: «Αἱ βαθύτεραι ὄψεις τῆς Ζωῆς», 'Αθῆναι 1970.

Γ. Μ. Πολιτάρχης: Γνώρισα τόν Πειραιᾶ, 'Αθήνα 1970. 'Υπατία Δελῆ, Γεώργιος Δελῆς, Χρῖστος Δελῆς, 'Αθήνα 1970.

'Ηλίας Σιμόπουλος: Τά ρόδα τῆς 'Ιεριχῶς (Ποιήματα), 'Αθήνα 1970.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πνευματική Κύπρος (Δεκ. 69, 'Ιαν. 70, Φεβρ. 70).

Σάλπισμα (Δεκ. 69, Ἰαν. 70, Φεβρ. 70).
Σμύρνα (Δεκ. 69, Ἰαν. 70, Φεβρ. 70, Μάρτ. 70).
Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς, (Δεκ. 69, Ἰαν. 70, Φεβρ. 70).
Πνευματικὴ Παράδοση, (Δεκ. 69).
Διεθνὴς Συνεργασία, (Ἑλλην. Συνδέσμου Ο.Η.Ε.) (Δεκ. 69).
Κρητικὴ Ἑστία (Φεβρ. - Μαρτ. 69).
Βῆμα τῶν Συγγραφέων, (Σεπτ. - Νοεμ. 69).
Δασικὰ Χρονικὰ (Νοεμ. - Δεκ. 69).
Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (Νοεμ. - Δεκ. 69).
Περιοδικὸν Ἑλληνίδων Βορ. Ἑλλάδος (Ἰαν. - Φεβρ. 70).
Ἡ Χαραυγὴ τῆς Ἀληθείας, (Ἰαν. 70, Φεβρ. 70).
Κρικος — Λονδίνου (Ἰαν. 70, Φεβρ. 70, Μάρτ. 70).
Ὁ Φυσιολάτρης (Ἰαν. - Φεβρ. 70, Μάρτ. 70).

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ «ΙΛΙΣΟΥ»

Ἀμμόχωστος: Ἀνδ. Τσόκκος.
Βόλος: Γ. Κουκουβῖνος
Δράμα: Φιλ. Τζάλλας.
Ζάκυνθος: Ν. Ταμπαλῆς.
Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς.
Θεσσαλονίκη: Γ. Βαρᾶνος.
Θεσσαλονίκη: Ν. Δραγώνας.
Καλαμάτα: Ἀ. Οἰκονομόπουλος.
Κάλυμνος: Δρ. Κωλέττης.
Κοζάνη: Στέλλα Τσιομπάνου.
Λαμία: Εὐ. Παπαντωνίου.
Λάρισα: Π. Ἀργυρόπουλος.
Λεμεσός: Ἀντ. Στυλιανοῦ.
Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς.
Μυτιλήνη: Γ. Κακαδέλλης.
Ξάνθη: Εὔελπις Ράνος.
Πάτραι: Ἀθ. Κοντοσάκης.
Πάφος: Κ. Καθητζιώτης.
Ρόδος: Μ. Φωστιέρης.
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης.
Χαλκίς: Ἰω. Χριστοβασίλης.

Ἐκδότης-Διευθυντὴς
Κ. Ν. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐθνικῆς Τραπέζης 3 - Φιλοθέη
Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΙΟΡΔΑΝΗΣ Α. ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ
Ποσειδῶνος 51 - Π. Φάληρον

ΤΙΤΟΣ ΠΕΠΑΣ

Ἂν ὁ θάνατος εἶναι ἡ ἄκραια στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος μεθίσταται ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν εἰς τὴν μακαριότητα τῆς αἰωνιότητος καὶ ὅταν μάλιστα τύχει νὰ εἶναι ἐκλεκτὸς καὶ ἀγαπητός, ὁπότε εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς τὴν αἰωνιότητα αὐτὴν θὰ δικαιωθῆ μὲ μίαν γαληνιαίαν ἀνάπαυσιν δι' ὅσα καλὰ καὶ χρήσιμα ἔπραξεν, πάντοτε ἀφήνει ὁ ἀπερχόμενος, αἴσθημα βαθείας θλίψεως εἰς τοὺς ἀπομένοντας.

Ὁ ἀείμνηστος Τίτος Πέπας, ἐκλεκτὸς καὶ ἀγαπητὸς συνεργάτης καὶ φίλος, δικαιοῦται καὶ μακαριότητα καὶ γαλήνην. Εὐσεβὴς Χριστιανός, θερμὸς πατριώτης, ἐγκρατὴς ἐπιστήμων, στοργικὸς οἰκογενειάρχης, εὐγενικὸς καὶ εἰλικρινὴς φίλος καὶ ἀκούραστος ἐργάτης εἰς πᾶσαν φιλανθρωπικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ προσφιλοῦς του Πειραιῶς, ἀφίνει εἰς ὅλους, ποὺ εἶχαν τὴν καλὴν τύχην νὰ συνεργασθοῦν μαζί του ἢ καὶ ἁπλῶς νὰ τὸν γνωρίσουν, τὴν πλέον θερμὴν καὶ συγκινημένην ἀνάμνησιν. Ἡ εὐγένειά του, ἡ προσήνεια, ὁ θερμὸς τόνος τῆς εὐγλωττίας του, ἡ στόχασις, ἡ πνευματικότης καὶ ἡ σοβαρότης του, ἡ ἀφιλοκέρδειά του εἶχαν δημιουργήσει γύρω του κύκλον φίλων καὶ συνεργατῶν, ποὺ καὶ θερμὰ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ πολὺ τὸν ἐσέβοντο. Ἰδιαιτέρως οἱ στενότεροι συνεργάται του τοῦ Τεκτονικοῦ Ἱδρύματος, τῆς Ἀντικαρκινικῆς Ἑταιρείας, τῶν Πειραϊκῶν φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων καὶ σωματείων ᾐσθάνοντο τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν ἐντονώτατα. Καὶ θὰ κρατοῦν τὴν μνήμην του μὲ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα.

Π. Γ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

1970 :

15ΟΝ ΕΤΟΣ ΤΟΥ "ΙΛΙΣΟΥ,,

Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΔΡΑΧ. 60
('Εξωτερικοῦ $ 2,50)

Θερμῶς παρακαλοῦνται
οἱ ἀγαπητοὶ συνδρομηταὶ

ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ
χωρὶς ἀναβολὴ

ΚΑΙ

ΝΑ ΕΓΓΡΑΨΟΥΝ ΦΙΛΟΥΣ ΤΩΝ ἢ

νὰ μᾶς στείλουν διευθύνσεις ὑποψηφίων συνδρομητῶν, γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε τεύχη· Δείγματα παρελθόντων ἐτῶν δωρεάν.

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΕΧΕΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Βοηθῆστε την!

Τύποις : ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Ε.Π.Ε. ☎ 631.675—926.963

ΑΙΟΛΟΥ 70 · ΤΗΛ. 312.322 · ΑΘΗΝΑΙ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 25 · ΤΗΛ. 831.768 · ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ 289 · ΤΗΛ. 968.467 · ΚΑΛΛΙΘΕΑ